

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MAGISTRSKA NALOGA

**GLAS OTROKA V SISTEMU REJNIŠTVA**

Mentorica:  
dr. Gabi Čacinovič Vogrinčič

Avtorica:  
Lara Čopar

Ljubljana, 2016

## **PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI**

Ime in priimek: Lara Čopar

Naslov naloge: GLAS OTROKA V SISTEMU REJNIŠTVA

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 113

Mentorica: dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

V magistrski nalogi bom raziskovala, kako pomembno je dejstvo, da je otrokov glas v sistemu rejništva slišan in njegov delež upoštevan. Otrok v rejništvu potrebuje mnogo več, kot ostali otroci, ki odraščajo v svoji matični družini. Otrok potrebuje toplino, ljubezen in podporo. Potrebuje ljudi, ki so njegovi odgovorni in spoštljivi zavezniki. Potrebuje prostor, ki mu ga moramo znotraj sistema rejništva zagotoviti. Pri delu v rejništvu nam mora biti korist otroka na prvem mestu. Njemu iščemo najbolj primerno družino, v kateri bo lahko rasel in se osebno razvijal.

Namen magistrskega dela bo pogledati na rejništvo skozi perspektivo otrok, ki živijo oziroma so živeli v rejniški družini. Zanimalo me bo, kako otrok vidi, občuti, dojema in si razlaga življenje v rejniški družini in tudi življenje v dveh družinah hkrati. Raziskovala bom kako uspešno sodelovanje, med rejniško in matično družino, vpliva na psihosocialni razvoj otroka.

Pri delu v rejniškem sistemu so naši varovalni dejavniki pomoč in podpora, visoka pričakovanja ter udeležенost. Vse to imamo v delovnem odnosu in pomembno se je opreti na te varovalne dejavnike. Še en razlog več, da moramo vedno delati v delovnem odnosu, potrpežljivo in počasi.

**KLJUČNE BESEDE:** rejništvo, glas otroka, korist otroka, pomoč in podpora matični družini, sodelovanje vseh udeležенih, individualna projektna skupina.

## **TITLE: CHILD'S VOICE IN A FOSTER CARE SYSTEM**

### **ABSTRACT:**

In my thesis I was researching how important it is a child's voice is heard and his share is incorporated. Child in a foster care needs more than other children who grow up in their biological families. He needs warmth, love and support. He needs people who are his respectful and responsible ally. He also needs space and we need to make sure that he gets it inside the system of foster care. Having a job as foster care social worker, a child must always come first. We look up for the most suitable family for him, where he will be able to personally grow up.

The purpose of the master thesis will be to look at a foster care through the perspective of children who live or have lived in a foster family. I wondered, how a child sees, feels, perceives and interprets life in a foster family and also the live in two families. I have researched how successful is the cooperation between the foster family and biological family and how it affects child's development.

We have safety factors - which are support, high expectations and involvement that we have to obey, when dealing with foster care. We obey all of them in our working relationship, and we must rely on them. Just one reason more to make sure that we work slowly and patiently within working relationship.

**KEY WORDS:** foster care, child's voice, best interests of the child, helping and supporting parent family, participation of all ,individual project task force

## PREDGOVOR

Vsak otrok ima pravico do varnega in spodbudnega otroštva in prav odrasli smo tisti, ki moramo to otroku nujno zagotoviti. Otrok ima pravico do družine, ki mu daje ljubezen in toplino. V takšnem okolju bo lahko otrok normalno funkcioniral in osebnostno rasel.

Za otroštvo otrok, ki živijo v rejniški družini, moramo biti še toliko bolj občutljivi. Tak otrok potrebuje mnogo več, kot otrok, ki odrašča pri svojih starših. V podporo in pomoč otroku moramo vključiti vse, ki bi lahko s svojo udeleženoostjo prispevali delež k rešitvi.

Za otroka, ki živi v rejniški družini, je kvalitetno sodelovanje med rejniško in matično družino še kako pomembno. To pomeni, da otrok lahko zaživi z dvema družinama hkrati, prav tako lahko lažje prehaja iz ene družine v drugo, saj ne občuti slabe vesti oziroma ne občuti, da bi s tem kogarkoli izdal. Sodelovanje pa je v marsikaterem primeru trd oreh in za sodelovanje se morajo potruditi vsi udeleženi v projektu, tako rejniška kot tudi matična družina ter seveda socialna delavka. Socialna delavka spodbuja sodelovanje obeh družin v korist otroka.

Znotraj individualne projektne skupine mora imeti otrok posebno mesto. Ne sme biti spregledan. Njegov delež je izredno pomemben in moramo ga upoštevati. V kolikor je otrok še premajhen, da bi lahko aktivno sodeloval na projektnih skupinah, potrebuje svojega zagovornika. Potrebuje osebo, ki bo govorila v njegovem imenu.

Primeri dobre prakse nam pokažejo, kaj je dobro in pomembno, da razvijamo tudi v prihodnje. Pokažejo nam tudi, na čem moramo delati, da bo rejništvo za otroke lepa izkušnja. Primeri dobre prakse so dragocena izkušnja iz katere se lahko kar največ naučimo. Otrok je tisti, ki nam bo iskreno povedal, kako se je v rejniški družini počutil, kaj se je naučil, s čim je bil zadovoljen, in kaj bi lahko spremenili, da bi bila izkušnja zanj še lepša.

# KAZALO

|                                                                                 |           |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. TEORETIČNI UVOD.....</b>                                                  | <b>1</b>  |
| 1.1. TERMINOLOGIJA - RAZLAGA POJMOV.....                                        | 1         |
| 1.2. DRUŽINA KOT SOCIALNI SISTEM.....                                           | 2         |
| 1.3. ČUSTVENA NAVEZANOST OTROK.....                                             | 5         |
| 1.4. ZAKONSKA UREDITEV PODROČJA REJNIŠTVA.....                                  | 8         |
| 1.4.1. POSTOPEK PRIDOBITVE DOVOLJENJA ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI.....     | 9         |
| 1.4.2. POGOJI IN POSTOPEK ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI KOT POKLIC.....      | 10        |
| 1.4.3. NORMATIVI ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI.....                          | 11        |
| 1.4.4. DOLŽNOSTI REJNIKA.....                                                   | 11        |
| 1.4.5. NALOGE CENTROV ZA SOCIALNO DELO PRI IZVAJANJU REJNIŠKE DEJAVNOSTI.....   | 12        |
| 1.4.6. REJNIŠKA POGODBA.....                                                    | 14        |
| 1.4.7. SKRB ZA OTROKA.....                                                      | 16        |
| 1.5. SOCIALNO DELO V REJNIŠTVU.....                                             | 19        |
| 1.5.1. OTROK Z IN MED DVEMA DRUŽINAMA.....                                      | 21        |
| 1.5.2. DELO Z MATIČNO DRUŽINO.....                                              | 25        |
| 1.5.3. DELO Z REJNIŠKO DRUŽINO.....                                             | 27        |
| 1.5.4. DELO V INDIVIDUALNI PROJEKTNI SKUPINI (IPS).....                         | 30        |
| 1.5.5. VLOGA IN POLOŽAJ OTROKA ZNOTRAJ DELA INDIVIDUALNE PROJEKTNE SKUPINE..... | 34        |
| 1.5.6. ZAGOVORNIK OTROKOVIH PRAVIC - GLAS OTROKA.....                           | 36        |
| 1.5.7. INDIVIDUALNI NAČRT.....                                                  | 37        |
| 1.5.8. IZDELAVA OCENE OGROŽENOSTI.....                                          | 38        |
| 1.5.9. PRIPRAVE OTROKA NA NOVO DRUŽINO.....                                     | 39        |
| <b>2. PROBLEM .....</b>                                                         | <b>43</b> |
| <b>3. METODOLOGIJA.....</b>                                                     | <b>45</b> |
| 3.1. VRSTA RAZISKAVE.....                                                       | 45        |
| 3.2. TEZE.....                                                                  | 45        |
| 3.3. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV.....                                   | 45        |
| 3.4. POPULACIJA, VZOREC.....                                                    | 46        |

|                                                                 |           |
|-----------------------------------------------------------------|-----------|
| 3.5. METODA ZBIRANJA EMPIRIČNEGA DELA.....                      | 47        |
| 3.6. OBDELAVA GRADIVA.....                                      | 47        |
| <b>4. REZULTATI .....</b>                                       | <b>48</b> |
| <b>5. SKLEPI .....</b>                                          | <b>59</b> |
| <b>6. POVZETEK.....</b>                                         | <b>61</b> |
| <b>7. SEZNAM UPORABLJENIH VIROV IN LITERATURE .....</b>         | <b>62</b> |
| <b>8. PRILOGE .....</b>                                         | <b>64</b> |
| INTERVJU Z OSEBO, KI JE OTROŠTVO PREŽIVELA V REJNIŠTVU .....    | 70        |
| INTERVJU S SOCIALNO DELAVKO, KI DELA NA PODROČJU REJNIŠTVA..... | 78        |
| <b>9. ODPRTO KODIRANJE .....</b>                                | <b>85</b> |

# 1. TEORETIČNI UVOD

## 1.1. TERMINOLOGIJA - RAZLAGA POJMOV

Skozi zgodovino dela v rejništvu se je spreminjala tudi raba pojmov. Včasih so besede močno označile ljudi in jih na nek način tudi stigmatizirale. Danes pa smo pri besedah še posebej občutljivi, da z njimi uporabnike čim bolj vključimo in spoštljivo nagovorimo. Besede so edino orodje, ki ga imamo v socialnem delu. Zato moramo biti na pravilno rabo besed še posebej pozorni. Z besedami ne smemo nikogar prizadeti in nihče se ne sme počutiti manj vrednega. Vsi uporabniki so tudi naši sogovorniki in skupaj z njimi iščemo nove možnosti in soustvarjamo zelene izide.

Izraza rejenec in rejnik sta stigmatizirajoča tako za nadomestne starše, kot tudi za otroka, ki ga ta oznaka spremlja skozi njegovo otroštvo. Otroka bi morali klicati po njegovem imenu in priimku, tako kot sta ga poimenovala in klicala njegova starša. Verjetno se otrok ob besedi rejenec ne počuti najbolje, saj ga ta beseda vedno znova označi. Morda z rejništvom ni imel ravno lepih izkušenj, pa ga ta oznaka spomne prav na to. Otroku lahko beseda ostane za vedno in jo nosi v sebi kot izraz, s katerim so ga izključevali, pomilovali ali pa gojili usmiljenje. (Avguštinčič, 2013).

V prvi vrsti so vsi naši uporabniki ljudje, in nobena druga beseda ne sme tega zamenjati oziroma nadomestiti. V 80. letih so otroka poimenovali z besedo gojenec. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) danes besede gojenec ni več. Beseda gojiti pa pomeni, da se nekdo z rastlinami ali z živalmi ukvarja namenoma, še zlasti v gospodarske namene. Kot primer je še zapisan, da na farmi gojijo govedo za zakol. (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>). Otroka v rejništvu so v tem primeru popolnoma izenačili z živalmi ali rastlinami. Pozabili pa so, da je on v prvi vrsti otrok, z vsemi svojimi potrebami, igrivostjo in radovednostjo. Otrok, kot vsi drugi. Beseda gojenec je popolnoma neprimerna in kmalu jo je nadomestila beseda rejenec. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je zapisano, da je rejenec tuj otrok, ki ga nekdo v zameno za plačilo vzame v popolno oskrbo. (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>). Izraz ni najbolj primeren in podobno kot prejšnji izraz, tudi ta spominja na rejenje živali. Kakor, da ne bi bilo govora o otroku. Že z eno samo besedo, se ga označi. Otrok - rejenec. To si razlagam, kakor, da otrok nima nobene druge sposobnosti, znanja, veščine, vira moči. Kakor, da je ta otrok samo rejenec. Živi v rejniški družini in to je vse. Tako ga namreč ta beseda opiše. Besedo rejenec danes še vedno najdemo v zakonu (ZZZZDR in ZIRD), vendar se v pogovorih uporablja beseda otrok v rejništvu. Na izrazoslovje

moramo biti v socialnem delu izredno pozorni. Z napačno rabo besed bi naredili več škode kakor koristi.

## **1.2. DRUŽINA KOT SOCIALNI SISTEM**

"Družinska skupina je prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka v vseh fazah njegovega razvoja. Starši so pomembni drugi, ki določajo svet, ki ga otrok mora internalizirati. Otrok si pomembnih drugih ne more izbrati; internalizirati mora svet, ki ga pomembni drugi določajo zanj. Prvi otrokov svet se konstruira v primarni socializaciji. Otrok si pridobi zaupanje v pomembne druge kot osebnosti in zaupanje v to, da je svet takšen, kot so ga določili oni." (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 23, 24).

M. S. Palazzoli (1981) je zapisala, da družina pomeni vzajemno odvisnost družinskih članov in hkrati željo po neodvisnosti in osamosvojitvi. Člani v družini so si zvesti in solidarni, drug drugemu nudijo oporo, zaščito in pomoč. Za družino so značilne trde vezi. Člani družine pa v tem sistemu ostajajo povezani in združeni za celo življenje. (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Družina naj bi predstavljala varno zavetje in topel dom, otroku naj bi nudila ljubezen, toplino in podporo. Vendar pa ni rečeno, da so v vsaki družini odnosi prav takšni. Kakor smo si različni ljudje, tako se med seboj razlikujejo tudi družine in družinska dinamika. Največji problem se pojavi takrat, ko družina za otroka predstavlja nevarnost in postane zanj ogrožajoča. Takrat je naloga, da centri za socialno delo intervenirajo in poiščejo drugo družino, v kateri bo lahko otrok živel brez nasilja. Preden pa strokovne delavke intervenirajo, mora biti skrbno, natančno in dosledno pripravljen načrt za naprej. Kaj bomo potem? Kam bo šel otrok živeti? Najpomembnejše vprašanje pa je, kje bo za otroka najboljše poskrbljeno? Prisluhniti in spoštovati moramo glas otroka. Otroku iščemo drugo družino. Nikoli družini ne iščemo otroka. Intervencija nikakor ne sme steči brez konkretnega načrta, saj s tem lahko naredimo več škode, kakor koristi. Tukaj si ne smemo dovoliti napak, saj gre za življenje otrok. Življenja otrok moramo varovati in ščititi, kolikor je to v naši moči.

"Vsi v svoji družini potrebujemo varnost, vendar varnost, ki jo sooblikujemo, varnost, za katero smo soodgovorni." (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 186).

Kljub nenehnemu ponavljanju kako pomembna je družina, pa žal nimajo vsi ljudje enako dobre družinske izkušnje. Slednjim preostane le upanje in hrepenenje, da bodo mogoče enkrat v prihodnosti doživeli dobro izkušnjo družine oziroma harmonično življenje v skupnosti, kjer

se družinski člani med seboj podpirajo in imajo radi. (Bilten skupnosti CSD Slovenije, 2008: 10).

"Kako pomembna je družina, povedo ljudje, ki imajo dobro izkušnjo svoje družine, kakor tudi tisti, ki niso imeli te sreče. Marsikdo se lahko pohvali, da je v življenju uspel, ker je imel dobro družino in starše, ki so ga ves čas podpirali. Drugi se jezijo in očitajo staršem, da so jim uničili življenje. Pravzaprav nas že vsakodnevne zgodbe o nasilju in spolnih zlorabah, za katere izvemo iz javnih občil ali pa celo iz neposredne okolice, opozorijo na dejstvo, da družina ni nujno koristna in dobronamerna stvar, ampak je lahko celo uničujoča." (Bilten skupnosti CSD Slovenije, 2008: 9).

Nima pa vsak otrok enake izkušnje otroštva. Nekateri imajo srečo in se v svoji družini počutijo varne, ker jim starši nudijo zavetje, toplino in ljubezen. Spet drugi otroci pa rastejo v popolnoma drugačnem okolju. Doživijo različne situacije. Za štirimi stenami se dogaja marsikaj, kar je zunanjemu svetu skrito. Otroci lahko v družini doživljajo različne oblike nasilja, tako fizično kot tudi psihično. Čedalje več pa je tudi spolnega nasilja v družini. To so izredno travmatične izkušnje, ki se kasneje kažejo v vedenju in obnašanju otrok. Ogromno dela je potrebno, da otrok to stvar predela in preboli. Nikoli pa se tega zares ne pozabi in takšni dogodki lahko otroka za vedno zaznamujejo. Omenjene družine pa nujno potrebujejo pomoč. Pomoč, da bi znale v svoje življenje uvesti določene spremembe na bolje. Rejništvo je opredeljeno, kot začasna oblika pomoči družinam. V času, ko otrok živi v rejniški družini, poteka intenzivno delo z matično družino, da se bo lahko otrok čim prej vrnil v varno zavetje svojega doma.

Matične družine pri svojih temeljnih družinskih funkcijah nemalokrat odpovejo in zato je pomoč matični družini nujno potrebna. Na njih ne smemo pozabiti, saj se dobro delo z matično družino obrestuje. Rejništvo pa je v osnovi mišljeno kot začasna oblika pomoči otroku, ki se bo kasneje vrnil v matično družino. Vrne pa se takrat, ko se matična družina izkaže za zdravo družino in za otroka ni več ogrožajoča. Rejniška družina pa mora biti v osnovi funkcionalna družina, ki bo znala poskrbeti za otroka v času, ko poteka trdo delo z matično družino.

"Potrebo po tem, da se nekega otroka namesti v drugo (rejniško) družino, vidijo predvsem ljudje v okolju otroka in strokovne službe, ne pa toliko otrok sam, ki je vraščen v svojo družino in relativno prilagojen celo na njeno nefunkcionalnost. Koliko si otroci sami želijo izločitve iz domačega okolja, koliko o tem fantazirajo ali pa morda celo izrečejo to željo,

pravzaprav ne vemo. Najpogosteje se s tem srečamo v kriznih trenutkih mladostnika, ki v obdobju osamosvajanja in uveljavljanja svoje volje pobegne od doma ali pa napoveduje svoj odhod." (Bilten skupnosti CSD Slovenije, 2008: 12).

"Malega otroka, včasih tudi starejšega, za katerega presodimo, da zanj ni več varno ali koristno da biva v svoji matični družini, ali pa te možnosti niti nima, želimo namestiti v rejniško družino. Zakaj? Iz prepričanja, da je za otroka dobro in koristno, da živi v družini, zaradi vsega tega, kar lahko družina daje otroku. Nova družina bi po mnenju družbe in stroke takšnemu otroku morala zagotoviti vse potrebno za njegov zdrav nadaljnji razvoj. Otroci naj bi bili nameščeni v družine, ki so po mnenju strokovnih služb in okolja dobre oziroma zdrave družine." (Bilten skupnosti CSD Slovenije, 2008: 13).

"Družina se strukturira - to pomeni, da se odnosi v njej izoblikujejo in relativno ustalijo, da bi skupina lahko dosegla svoje cilje oziroma zadovoljevala potrebe posameznikov in skupine v celoti. Čeprav je zelo poenostavljena formulacija, gre vendar za to, da si je treba 'delo' razdeliti, vzpostaviti vzajemna pričakovanja. Družina mora na svojski način določiti prispevek posameznika k zadovoljevanju družinskih potreb, izdelati mora čustvene odnose, delež posameznika v družinskem komunikacijskem sistemu oziroma sam sistem, zase značilen sistem vzpostavljanja in vzdrževanja moči." (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 153-154).

Zdrava družina je temelj zdrave družbe. Vsaka družba si zato prizadeva za funkcionalnost družine. Seveda pa niso vse družine enako funkcionalne. Nekatere potrebujejo strokovno podporo in pomoč. Pomagamo jim lahko na različne načine. Nekatere družine potrebujejo finančno in materialno pomoč, da bodo zmogle same normalno zaživeti naprej. Spet druge pa potrebujejo strokovno pomoč v obliki svetovalnih pogovorov. Temeljne naloge družine so biološko-reproduktivna, ekonomska, čustvena, vzgojno-izobraževalna in socializacijska. (Bilten skupnosti CSD Slovenije, 2008: 11).

Skynner (v Skynner, Cleese, 1993) govori o zdravih družinah. Pravi, da se otrok v zdravi družini nauči izražati vsa čustva, tudi tista, ki so mnogokrat označena za negativna oziroma prepovedana. V zdravih družinah so vsa čustva dovoljena in otrok jih lahko brez zadržkov tudi izraža, ko določeno čustvo občuti. Skynner opisuje tudi, da so v zdravi družini izredno pomembne jasno določene in definirane meje med družinskimi člani. Meje so tiste, ki določajo kdo lahko sodeluje v določeni situaciji in kdo ne. Posameznik meje vzpostavlja. (Skynner, Cleese, 1993).

Ackermanova hipoteza o zdravi družini (v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 49) pravi, da je družina zdrava, v kolikor lahko uresničijo vse biološke potenciale odnosa starš-otrok ter mož-žena. Družina je dolžna zagotoviti zaščito pred različnimi nevarnostmi ter materialni obstoj družine. Družina mora pripadati skupnosti in biti hkrati integrirana. Prav tako mora biti enotna, sposobna se stabilizirati in rasti. Družina se mora znati prilagajati spremembam, imeti mora cilje in vrednote. Družina mora zagotoviti vzdušje, v katerem se bo psihološka identiteta njenih članov uskladila z identiteto družinske skupine, tako da bo omogočala individualizacijo. Vloge v družini morajo biti v skladu s spolom, jasno definirane, omogočati morajo zadovoljevanje temeljnih osebnih potreb. Družina mora biti sposobna posiskati v konkretni situaciji primerno rešitev v konkretni situaciji. Pokazatelj zdravih družinskih odnosov je ustvarjalna komplementarnost v vlogah (starš-otrok, mož-žena), ne pa odsotnost konfliktov. (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 50).

Odrasti v družini pomeni, da odrastemo v neki vlogi in v neki delegaciji. Vloge v družini se vedno oblikujejo na način, da vsi družinski člani prispevajo svoj delež k njeni ohranitvi. Vloga, ki jo ima posameznik v družinskem sistemu, vpliva na njegov osebni razvoj kot zavestna, vzgojna hotenja staršev. (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 119).

### **1.3. ČUSTVENA NAVEZANOST OTROK**

Navezanost je čustvena vez, ki se vzpostavi med otrokom in njegovim primarnim objektom. To je navadno mati, ni pa nujno. Med otrokom in materjo se splete posebna čustvena vez. Otrok prek tega odnosa dobi predstavo o sebi in okolici. Če je mama zanj skrbela in mu nudila podporo, dobi o sebi predstavo, da je vreden ljubezni in varnosti. O drugih pa, da so odgovorni. Če otrok v odnosu z mamo dobi to predstavo, govorimo o varnem stilu navezanosti oziroma o varni navezanosti. (<http://www.e-neo.si/si/osebno/teorija-navezanosti/>).

Roel in Sonja Bouwkamp v svoji knjigi Blizu doma (2014) opisujeta stile navezanosti otrok na starše. Zapisala sta, da je varna navezanost, kot jo poimenujeta, temeljno izhodišče za otrokovo samoraziskovanje v okolju. "Otrok skozi izkušnje s starši razvije pričakovanja o razpoložljivosti pomembnih drugih oseb v svojem življenju. Ta pričakovanja oblikujejo tudi zgledi, ki jih otrok dobiva z opazovanjem, kako ravnata starša drug z drugim in z zunanjim svetom, ter ko doživi kako ravnata z njim samim. Zgledi in izkušnje so torej pomembnejši mehanizem za učenje človeškega vedenja. Skupaj s pričakovanji, ki izhajajo iz teh izkušenj in zgledov, tvorijo matrico, s katero otrok vstopa v svet, in delovni model, ki ga uporablja za

svoje interakcije z okoljem." (Bouwkamp, 2014: 24). Roel in Sonja Bouwkamp (2014) pravita, da način navezovanja otroka na starša, v veliki meri vpliva na razvoj njegove osebnosti. Pridobljene izkušnje pomembno vplivajo na to, kako se otrok čustveno odziva, na njegove osebne veščine in tudi strategije soočanja s stresom. (Bouwkamp, 2014).

Varna navezanost je bistvenega pomena za kasnejše raziskovanje zunanjega okolja. Otrokova prva in temeljna naloga je potreba po navezovanju. Starši imajo tukaj pomembno vlogo in so za otroka pomembni drugi. Starš mora biti čustveno razpoložljiv, da se bo otrok lahko varno navezal. Roel in Sonja Bouwkamp (2014) pravita, da dokler otrok ne doživi varne navezanosti, jo bo ves čas iskal. Posledice pa so vidne kasneje v življenju. Otrokov razvoj bo v precejšnji meri zastajal. (Bouwkamp, 2014).

Otrok se mora naučiti zaupati svojim staršem. Tukaj pa imajo starši pomembno nalogo, saj si morajo za vzgojo otroka vzeti čas in biti z njim, ko jih otrok potrebuje. Mnogo družin pa ne deluje na ta način. Mnogo družin bi potrebovalo spremembe, da bi zmogle. Otroci pri teh osnovnih potrebah ne smejo biti prikrajšani, ker lahko sledijo hude posledice kasneje v življenju in partnerskem odnosu.

"Otrok lahko že pri rosnih letih dobi boleče in travmatične izkušnje, ki povzročijo težave v navezanosti. To lahko pusti trajen vzorec plašljivih in izkrivljenih navezovalnih vedenj, ki zavirajo otrokov razvoj in povzročajo težave v stiku z drugimi. Iz začetnega odnosa s starši se kasneje razširijo na vse odnose, in torej v precejšnji meri določajo otrokovo delovanje. Otrok se namreč na druge navezuje na način, ki se ga je naučil v ne-varni situaciji." (Bouwkamp, 2014: 26).

Otroci, katerih matere se ne odzivajo na njihove fiziološke in čustvene potrebe, pa pogosto razvijejo nevarni stil navezanosti. O ambivalentnem stilu govorimo, ko se otrok na mater pretirano naveže. Od nje otrok ne dobi zaupanja, da bo tam zanj, zato jo pretirano nadzira in se s tem omeji pri svobodnem raziskovanju okolja. Tretji, dezorientirani tip, je med izogibajočim in ambivalentnim stilom. Ti otroci so navadno doživeli hudo fizično ali psihično nasilje in kažejo nasprotujočo, nenavadno obnašanje. Nevarno navezani otroci so v odnosih negotovi glede lastnih sposobnosti in v veliki meri odvisni od drugih. (<http://www.e-neo.si/si/osebno/teorija-navezanosti/>).

Bowlby (Bowlby, 1991) se je pri ustvarjanju svoje teorije usmeril na raziskave Konrada Lorenza ter na raziskave Harry-ja Harlowa. Te so jasno pokazale, da tudi kontaktno ugodje

vodi do navezanosti, ne le prehranjevanje. Bowlby-ja je primarno zanimala navezanost dojenčka na mater, saj je, po njegovem, ravno ona za otroka najbolj pomembna in ima nanj največji vpliv. Bowlby je videl otrokovo zanašanje na mater kot rezultat temeljnega instinktnega vedenjskega sistema, ki za razliko od Freudovega ni bil povezan s seksualnimi goni. Bowlby je bil prepričan, da smo človeška bitja biološko naravnana tako, da poskušamo navezovati odnose z drugimi znanimi posamezniki v primeru nevarnosti, bolečine ali potrebe. (Bowlby, 1991).

Bowlby omenja, da se sistem navezanosti oziroma iskanje bližine aktivira, kadar je v okolici prisotna kakšna nevarnost, ki ogroža posameznikovo življenje. Kadar v okolici ni prisotnih nevarnosti, je za posameznika velikokrat bolje ne iskati bližine, saj lahko tako nameni svoj čas za druge aktivnosti, kot so raziskovanje, iskanje hrane ali razmnoževanje. Aktivacija sistema navezanosti je odvisna tudi od individualnih razlik in ne od same prisotnosti nevarnosti v okolju. (Bowlby, 1991).

Koncept objekta navezanosti ima v teoriji navezanosti poseben pomen. To ni samo pomemben bližnji partner, ampak je tudi oseba, h kateri se posameznik zateče, kadar potrebuje zaščito in podporo. Glavna značilnost, ki objekt navezanosti opredeljuje je, da njegova odsotnost ali izginotje izzove separacijsko stisko. Bowlby (Bowlby, 1991) ugotavlja, da se ta stiska izraža z napovedljivimi stanji: protestom, obupom in v končni fazi odtujenostjo od objekta navezanosti. Kadar je objekt navezanosti dostopen, občutljiv in odziven na posameznikovo iskanje bližine, se ta počuti varnega, kar mu omogoča, da lahko raziskuje okolje in stopa v interakcije z drugimi. V primeru, da objekt navezanosti ni dostopen, je sistem navezanosti moten, posameznik pa ne čuti varnosti in ugodja.

Kot otroci smo odvisni od svojih staršev. Starši naj bi nam omogočili zadovoljitev naših fizioloških potreb, kot so hrana, voda, streha nad glavo, oblačila in zdravila. Vendar imamo ljudje poleg tega tudi potrebo po varnosti, podpori in ljubezni. Po teoriji navezanosti prek svojih prvih odnosov razvijemo določen stil navezanosti, ki vpliva na našo samopodobo in predstavo o drugih ljudeh. (<http://www.e-neo.si/si/osebno/teorija-navezanosti/>).

Vsak otrok bi moral imeti možnost, da bi rasel in se razvijal v tisti družini, kjer bi se počutil dobro in varno. Rejniška družina lahko otroku to varnost zagotovi. Rejništvo je opredeljeno kot začasna oblika pomoči. Traja lahko toliko časa, da si otrok in tudi matična družina opomoreta in začneta znova.

## **1.4. ZAKONSKA UREDITEV PODROČJA REJNIŠTVA**

Rejniški sistem določata dva zakona; Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (v nadaljevanju ZIRD) ter Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR). ZZZDR vsebuje splošne določbe, ZIRD pa področje rejništva ureja bolj konkretno. Zakona rejništvo opredeljujeta kot posebno obliko družinskega varstva otroka, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini, pri osebah, ki niso otrokovi starši ali skrbniki. (Novak, 2014: 259).

ZIRD ureja pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost. Omenjeni zakon prav tako ureja postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje te rejniške dejavnosti. Zapisan je tudi način izvajanja rejniške dejavnosti in njeno financiranje. (1. člen ZIRD).

V 2. členu ZIRD je zapisano, da je rejništvo posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja ter je namenjen otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini. Rejniška dejavnost je v zakonu opredeljena kot dejavnost rejniških družin, ki izvajajo rejništvo. Izvajanje rejniške dejavnosti je enotno urejeno za vse rejnike, če ni s tem zakonom drugače določeno. (2. člen ZIRD).

V 2. členu istega zakona so jasno razloženi pojmi rejnik, rejniška družina, rejenec in rejnina. Zapisano je, da je rejnik oseba, ki izvaja rejniško dejavnost, pod pogoji, ki jih predpisuje ta zakon in v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja. Rejniška družina je družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost. Rejniško družino sestavljajo rejnik in vse osebe, ki z rejnikom živijo. Rejenec je otrok, ki se namesti v rejniško družino na podlagi odločbe o oddaji otroka v rejništvo, ki jo izda center za socialno delo glede na otrokovo stalno ali začasno prebivališče. Rejnina pa je sestavljena iz dveh delov, in sicer oskrbnine in plačila za delo. V oskrbnino se šteje povračilo stroškov za oskrbo rejenca. Plačilo za delo pa rejnik prejme za opravljeno delo. (2. člen ZIRD).

5. člen določa, da mora imeti oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, stalno prebivališče v Republiki Sloveniji ter zaključeno vsaj poklicno oziroma strokovno izobrazbo. Oseba mora biti polnoletna. (5. člen ZIRD).

V 6. členu je jasno zapisano, da rejnik ne more biti oseba, ki mu je bila odvzeta roditeljska pravica ali pa oseba, ki živi skupaj z osebo, kateri je odvzeta roditeljska pravica. Rejniške

dejavnosti prav tako ne more izvajati oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost. (6. člen ZIRD).

Rejniško dejavnost pa lahko izvajajo tudi otrokovi sorodniki, če center za socialno delo ugotovi, da je to v otrokovo korist. Tako lahko postanejo rejniki stari starši otroka, stric, teta, brat ali sestra. (7. člen ZIRD).

#### 1.4.1. POSTOPEK PRIDOBITVE DOVOLJENJA ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI

V 8. členu je zapisano, da oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, vloži vlogo za izvajanje rejniške dejavnosti z vsemi potrebnimi dokazili. Vlogo mora oddati pri krajevno pristojnem centru za socialno delo glede na njegovo stalno prebivališče. (8. člen ZIRD). 17. člen določa, da minister predpiše vsebino vloge, vrste dokazil, ki jih je potrebno priložiti vlogi. Zapisani pa so tudi kriteriji za delo komisije, kako izbrati kandidate za izvajanje rejniške dejavnosti. (17. člen ZIRD).

Center za socialno delo ugotovi ali kandidat izpolnjuje pogoje iz 5. člena ZIRD in ni katerega od zadržkov iz 6. člena tega zakona. Center nato izdela oceno o primernosti kandidata in njegove družine za izvajanje rejniške dejavnosti. Center za socialno delo pa mora upoštevati vse kriterije iz 31. člena tega zakona. (9. člen ZIRD).

Vsako leto, najkasneje do konca septembra, ministrstvo pristojno za družino določi število novih rejnikov in o tem obvesti vse centre za socialno delo. Število rejnikov določijo glede na potrebe po rejništvu. (10. člen ZIRD).

Center rejnika ministrstvu pošlje vse vloge in ocene za posamezne kandidate, ki si v prihodnje želijo izvajati rejniško dejavnost. Center za socialno delo mora omenjene vloge poslati najkasneje do konca leta. (11. člen ZIRD).

V 12. členu je zapisano, da nato komisija za izbor kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti, izbere določeno število kandidatov, ki ustreza potrebam iz 10. člena tega zakona. Komisija napoti izbrane kandidate na usposabljanje za izvajanje rejništva. Minister predpiše vse informacije v zvezi z izvajalcem, vsebino in trajanjem usposabljanja. Sredstva, ki so potrebna za omenjeno usposabljanje, se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije. (12. člen ZIRD).

Po uspešno zaključenem usposabljanju ministrstvo izda kandidatom dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti ter jih vpiše v evidenco izdanih dovoljenj. (13. člen ZIRD).

14. člen tega zakona določa, da otrokovemu sorodniku ni potrebno kandidirati za izvajanje rejniške dejavnosti. Ministrstvo otrokovemu sorodniku izda dovoljenje na podlagi pisne in obrazložene ugotovitve centra otroka, da je omenjena oblika rejništva v korist otroka. Vpiše ga v evidenco izdanih dovoljenj. (14. člen ZIRD). Ministrstvo vodi evidenco izdanih dovoljenj z vsemi potrebnimi podatki rejnikov. Podatki so osebni in zato zaupne narave. (15. člen ZIRD).

16. člen določa v katerih primerih preneha dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. Rejnik lahko sam odjavi izvajanje rejniške dejavnosti. Dovoljenje preneha tudi v primeru, da rejnik v roku treh let od pridobitve dovoljenja, ne začne izvajati rejniške dejavnosti. V primeru, da rejnik umre, dovoljenje preneha. Odvzem dovoljenja pa se opravi, če center rejnika poda predlog za odvzem dovoljenja, ker rejnik izvaja rejniško dejavnost v nasprotju s koristjo otroka. Dovoljenje se lahko odvzame tudi v primeru, če se ugotovi, da je nastopil kateri izmed razlogov iz 6. člena tega zakona. Če je torej dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti odvzeto ali preneha, se rejnika izbriše iz evidence izdanih dovoljenj. (16. člen ZIRD).

#### 1.4.2. POGOJI IN POSTOPEK ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI KOT POKLIC

Rejnik lahko izvaja rejniško dejavnost kot njegov edini poklic, če izpolnjuje pogoje, ki jih zakon določa in je vpisan v evidenco izdanih dovoljenj za izvajanje rejniške dejavnosti. Pomembno je, da rejnik, ki želi izvajati rejniško dejavnost kot poklic, vloži vlogo na krajevno pristojnem centru za socialno delo. Zakon določa, da mora imeti rejnik dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti ter da ne sme biti v delovnem razmerju, prav tako ne sme biti družbenik zasebne družbe ali zavoda v Republiki Sloveniji, ki je hkrati poslovodna oseba. Rejnik prav tako ne sme opravljati druge dejavnosti kot edini ali glavni poklic, na podlagi katere je vključen v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje v skladu s predpisi, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (18. člen ZIRD).

Nadalje, ko rejnik izpolni vlogo za izvajanje rejniške dejavnosti, jo center rejnika pošlje ministrstvu skupaj z vsemi potrebnimi prilogami. Ministrstvo vlogo in dokazila natančno pregleda in ugotovi, ali rejnik izpolnjuje pogoje za izvajanje rejniške dejavnosti kot poklic. Rejnike, ki izpolnjujejo omenjene pogoje, ministrstvo vpiše v register izvajanja rejniške dejavnosti kot poklic ter jim tudi izda potrdilo o vpisu. (19. člen ZIRD).

V 20. členu je zapisano, da register vodi ministrstvo, vanj pa se vpisujejo osebni podatki rejnika, datum začetka izvajanja in datum prenehanja izvajanja rejništva kot poklic. (20. člen ZIRD).

Izbris iz registra pa se opravi v primeru, če rejnik ne želi več izvajati rejniške dejavnosti kot poklic. V tem primeru se izbris opravi z zadnjim dnem, ko še izvaja rejniško dejavnost kot poklic. Rejnika se izbriše tudi, če se rejnik zaposli, postane družbenik zasebne družbe ali zavoda v Republiki Sloveniji, če prične opravljati drugo dejavnost kot edini ali glavni poklic, na podlagi katerega je vključen v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Izbris iz registra se lahko prav tako opravi, če rejnik ne izpolnjuje normativov, določenih s tem zakonom in pa, če rejniku preneha ali se odvzame dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. (21. člen ZIRD).

#### 1.4.3. NORMATIVI ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI

V zakonu je zapisano, da ima lahko rejnik istočasno največ tri otroke v rejništvu. Izjemoma ima lahko rejnik istočasno nameščenih več otrok, če gre za namestitev bratov ali sester ali če je namestitev otroka določenemu rejniku v posebno korist otroka. (23. člen ZIRD).

Rejniki, ki izvajajo rejniško dejavnost kot poklic, pa morajo imeti istočasno nameščene tri otroke. Normativ je lahko znižan v primeru, ko gre za specifične otrokove potrebe. Pod specifične potrebe otroka štejemo hudo bolnega otroka, otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, zlorabljenega, trpinčenega, vedenjsko ali osebnostno motenega otroka. Znižan normativ in trajanje znižanega normativa pa določi komisija za določitev znižanega normativa. Omenjena komisija lahko rejniku odobri zvišanje plačila dela na podlagi skupnega pisnega predloga centra otroka in centra rejnika. (24. člen ZIRD).

#### 1.4.4. DOLŽNOSTI REJNIKA

V 25. členu tega zakona so navedene osnovne dolžnosti rejnika. Rejnik mora sebe in svojo družino pripraviti na prihod otroka. Truditi se mora za čim hitrejšo prilagoditev otroka v novem domu in tudi za ustrezno ravnanje vseh članov rejniške družine z otrokom. Rejnik mora otroku nuditi pomoč ob prilagajanju na novo okolje. Rejnik mora otroka pravilno negovati, vzgajati in mu nuditi primerno nastanitev, prehrano, obleko in obutev ter šolske in osebne potrebščine. Prav tako mora rejnik otroku nuditi primerne igrače, osnovne športne pripomočke in druge pripomočke manjše vrednosti za raznorazne aktivnosti. Dolžnost rejnika je tudi skrbeti za krepitev in ohranjanje zdravja otroka ter mu, če je to potrebno, priskrbeti ustrezno zdravstveno oskrbo preko izbranega osebnega zdravnika. Rejnik mora skrbeti tudi za

otrokov pravilen odnos do učenja in dela in mu privzgojiti delovne navade. Naloga rejnika je tudi ta, da poskrbi za vključitev otroka v poklicno usposabljanje ali ustrezno zaposlitev. Skrbeti pa mora tudi za izoblikovanje lastne identitete otroka ter pripraviti otroka na odhod iz rejniške družine. (25. člen ZIRD).

Z zakonom so določeni tudi stiki z matično družino, in sicer piše, da je rejnik dolžan omogočiti in spodbujati stike med otrokom in njegovimi biološkimi starši. Razen v primeru, ko so staršem stiki omejeni ali prepovedani na podlagi odločbe pristojnega organa. (26. člen ZIRD).

Vsa pomembnejša vprašanja v zvezi z otrokovo oskrbo in vzgojo v rejniški družini, mora rejnik urejati sporazumno z otrokovimi biološkimi starši oziroma skrbnikom in centrom otroka. V ta namen se mora vključevati v individualno projektno skupino, ki jo center otroka imenuje za obravnavo posameznega otroka, ki živi v rejništvu. Prav tako je rejnik dolžan upoštevati vsa navodila centra otroka, centra rejnika in odgovorne individualne projektne skupine. (27. člen ZIRD).

Ena izmed dolžnosti rejnika je tudi udeležba na usposabljanjih, najmanj enkrat v petih letih, v času, ko izvaja rejniško dejavnost. Vsebinsko, izvajalca in trajanje usposabljanja pa predpiše minister. Dolžnost dodatnega usposabljanja iz prejšnjega odstavka velja tudi za sorodnika otroka, ki izvaja rejniško dejavnost. Vsa sredstva, ki so potrebna za usposabljanje, pa se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije in so za rejnike brezplačni. (28. člen ZIRD).

#### 1.4.5. NALOGE CENTROV ZA SOCIALNO DELO PRI IZVAJANJU REJNIŠKE DEJAVNOSTI

Dolžnost centrov za socialno delo je, da se aktivno vključijo na območju, za katerega so krajevno pristojni, ter tako pridobivajo nove rejniške družine. Vsem, ki se zanimajo za izvajanje rejniške dejavnosti so centri dolžni predstaviti namen rejništva, vse pogoje, ki jih morajo rejniki izpolnjevati, postopke pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, način dela v rejništvu ter pravice in dolžnosti rejnikov. (29. člen ZIRD).

Vsem, ki želijo izvajati rejniško dejavnost, je center dolžan izročiti obrazec vloge iz 8. člena tega zakona in jih seznanimi s postopkom za pridobitev dovoljenja. Center rejnika, po prejemu vloge, ravna v skladu z 11. členom tega zakona. (30. člen ZIRD).

Preden center pripravi oceno iz 9. člena tega zakona, preveri motive kandidata za odločitev za izvajanje rejniške dejavnosti. Center rejnika mora upoštevati vse dejavnike, ki bi lahko tako

pozitivno kot negativno vplivali na psihosocialni razvoj otroka. Center rejnika je dolžan ugotoviti primernost bivalnih pogojev celotne družine, posebej pa prostorov in opreme, ki so namenjene otroku oziroma otrokom, ki bi ga/jih sprejeli v rejništvo. Center za socialno delo pa pri izdelavi ocene upošteva tudi morebitna potrdila ali mnenja oziroma priporočila drugih institucij. (31. člen ZIRD).

Naloga centra otroka je, da med vsemi rejniki, ki so si pridobili dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, izbere rejniško družino, ki bi najbolj ustrezala otrokovim potrebam in željam. V primeru, da na območju centra otroka ni mogoče najti otroku primerno rejniško družino, mora center otroka najti rejnika na širšem območju. Glavnega pomena je sodelovanje s centrom rejnika. Sprejeta odločitev mora biti v korist otroka. (32. člen ZIRD).

Za namestitev otroka v rejniško družino je potrebno pripraviti vse udeležene; tako otroka, kot tudi njegove starše, rejnika in rejniško družino. (33. člen ZIRD).

Dolžnost centra otroka je spremljanje razvoja otroka v rejništvu. Spremljati je potrebno tudi ali so izpolnjene vse obveznosti, ki so zapisane v rejniški pogodbi. (34. člen ZIRD).

Center otroka mora po namestitvi otroka v rejniško družino sestaviti individualno projektno skupino, ki bo delovala v korist otroka. V individualni projektni skupini sodelujejo socialni delavec centra otroka, socialni delavec centra rejnika, otrok v rejništvu, rejniška in matična družina. Delo individualne projektna skupine koordinira socialni delavec centra otroka. Individualna projektna skupina se lahko razširi, če je to v korist otroka in potrebno. (35. člen ZIRD).

Naloga individualne projektna skupine je načrtovanje strokovne obravnave otroka ter neposredno spremljanje otroka v rejniški družini. V ta namen se za vsakega otroka v rejništvu pripravi individualni načrt. Individualni načrt mora biti prilagojen starosti oziroma stopnji razvoja otroka in otrokovim potrebam. Zastavljen mora biti tako, da zagotavlja celostno obravnavo in spremljanje otroka. Individualni načrt mora biti sestavljen v pisni obliki in vsebovati jasne in razumne cilje. Načrt je tekom srečanj potrebno dopolnjevati in včasih tudi spreminjati. (36. člen ZIRD).

Individualna projektna skupina se sestaja v skladu z dogovori in načrti. Naloga individualne projektna skupine je, da najmanj enkrat letno predloži pisno poročilo centru otroka. V poročilu morajo biti zapisani predlogi v zvezi z nadaljnjimi ukrepi. (37. člen ZIRD).

Naloga centra otroka je, da obiskuje rejniško družino, nudi možnost za pogovor, obiskuje šolo v katero hodi otrok ter prav tako sodeluje z drugimi institucijami, ki jih je potrebno vključiti v ta projekt. (38. člen ZIRD). V 39. členu tega zakona pa je zapisano, da je tudi center rejnika dolžan spremljati izvajanje rejniške dejavnosti. (39. člen ZIRD).

V primeru, da otrok ostane v rejništvu tudi po dopolnjenem 18. letu starosti, je dolžnost centra otroka in centra rejnika, da skupaj z otrokom in rejnikom ugotovijo, da je nadaljnje bivanje v rejniški družini v korist otroka. (40. člen ZIRD). Po polnoletnosti lahko center otroka v izjemnih primerih podaljša veljavnost rejniške pogodbe in s tem bivanje otroka v rejniški družini. V primeru, da otrok zaradi motenj v telesnem ali duševnem razvoju ni sposoben za samostojno življenje in delo. Otroku se lahko bivanje v rejniški družini podaljša zaradi nadaljevanja šolanja, vendar najdlje do otrokovega 26. leta starosti, če se otrok s tem strinja. (46. člen ZIRD).

Prav tako, kot je pomembno, da se vse udeležene pripravi na prihod otroka v rejniško družino, je pomembno tudi, da se ob zaključku rejništva pripravi otroka, rejniško in matično družino, na otrokov odhod. (41. člen ZIRD).

Centri za socialno delo so dolžni, najmanj enkrat letno za vse rejnike, organizirati krajše usposabljanje ter tudi spodbujati in organizirati skupinsko delo z udeleženiimi v rejništvu in nuditi podporo in pomoč s skupnostnimi oblikami dela. (42. člen ZIRD).

V primeru, da center rejnika ugotovi, da rejnik izvaja rejniško dejavnost v nasprotju s koristmi otroka, mora ministrstvu podati pisni predlog za odvzem dovoljenja. Predlog morajo tudi ustrezno obrazložiti. (43. člen ZIRD).

#### 1.4.6. REJNIŠKA POGODBA

Rejniška pogodba je sestavljena v pisni obliki in jo skleneta center otroka in rejnik. Pogodbo se sklene po izvršljivosti odločbe o oddaji otroka v rejništvo. (44. člen ZIRD). V rejniški pogodbi je zapisano zlasti: obseg oskrbe otroka, pravice in obveznosti pogodbenih strank, višino in način plačevanja rejnine, način in rok prenehanja rejniške pogodbe ter morebitne posebnosti rejništva v posameznem primeru. (45. člen ZIRD).

V 49. členu tega zakona je zapisano, da lahko center otroka razveže rejniško pogodbo, če nastopi kateri od razlogov iz 6. člena tega zakona, če se rejnik ne udeleži potrebnih usposabljanj iz 28. člena zakona, če rejnik ne izpolnjuje z rejniško pogodbo določenih dolžnosti ali pa, če rejnik zahteva razvezo z za to utemeljenimi razlogi. (49. člen ZIRD).

V 154. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je zapisano, da je glavni namen rejništva, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo. (154. člen ZZZDR).

Pod varstvom in nadzorom so tisti otroci, ki jih v rejništvo oddajo strokovni delavci centra za socialno delo in pa tudi otroci, ki jih starši sami oddajo v rejništvo. (155. člen ZZZDR).

Center za socialno delo odda otroka v rejništvo v primeru, ko otrok nima svoje družine, ali otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri svojih bioloških starših, ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi. Center za socialno delo pa lahko v rejništvo odda tudi otroka, za katerega je potrebno usposabljanje v skladu s posebnimi predpisi. Sem štejemo otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. (157. člen ZZZDR).

V primeru, ko je v rejništvo potrebno oddati več otrok, ki so bratje in sestre, naj se praviloma oddajo skupaj v eno rejniško družino, saj je to v korist otrok. (159. člen ZZZDR).

Po oddaji otroka v rejništvo, si mora center za socialno delo prizadevati, da bi se odpravili vzroki, zaradi katerih je otrok odšel v rejništvo. (161. člen ZZZDR). Takrat se začne trdo in filigransko delo z matično družino. Pomembno je, da sprememb ne pričakujemo čez noč. Delo naj se premika počasi in korak za korakom v smeri rešitev.

Center za socialno delo spremlja razvoj otrok v rejništvu. Center nadzoruje vzgojo in izobraževanje otrok. Center za socialno delo ukrepa po potrebi, da se na najboljši možni način uresničuje namen rejništva. (167. člen ZZZDR). Če center za socialno delo ugotovi, da so kršene otrokove pravice, lahko otroka premesti v drugo rejniško družino, rejniku pa odvzame dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. Vse to center dela, da bi zaščitili pravice otrok in otrokom omogočili varno in mirno otroštvo.

V 170. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je zapisano, da lahko rejništvo preneha z otrokovo polnoletnostjo, v izjemnih primerih tudi prej, če je otrok usposobljen za samostojno življenje. Rejništvo pa lahko preneha tudi, če preneha eden izmed razlogov, zaradi katerega je bila potrebna in smiselna oddaja otroka v rejništvo. (170. člen ZZZDR).

"Čeprav je institut rejništva po svoji naravi namenjen varstvu otroka, se rejništvo s soglasjem rejenca podaljša čez njegovo polnoletnost, če rejenec ostane v rejniški družini zaradi nadaljevanja šolanja, vendar najdlje do 26. leta starosti. Po polnoletnosti sme v rejništvu ostati

do najdlje 26. leta tudi oseba, ki zaradi motenj v telesnem ali duševnem razvoju ni sposobna za samostojno delo in življenje, če ta s tem soglaša ali če soglaša njen rejnik." (Novak, 2014: 270).

Otrok v nobenem primeru ne sme ostati brez družine. Družina je otrokova osnovna pravica in pripada vsakemu. Prav iz tega razloga je v 175. členu tega zakona zapisano, da če se odpove ali pa razveže rejniška pogodba, ukrene center za socialno delo, kar je potrebno za nadaljnje varstvo otroka. (175. člen ZZZDR).

Korist otroka je zapisana v etičnem kodeksu socialnega dela. Vsi socialni delavci, ki opravljajo kakršnokoli delo, ki je vezano na otroka, so dolžni varovati koristi otrok.

Če je pri osebi, kateri starši so sami oddali otroka v rejništvo, ogrožen duševni ali telesni razvoj otroka ter v primeru, ko je mogoče sklepati, da v danem okolju ne bo dosežen namen rejništva, ukrene center za socialno delo, kar je potrebno za korist otroka. (177. člen ZZZDR).

#### 1.4.7. SKRB ZA OTROKA

Z oddajo otroka v rejništvo ne prenehajo pravice in dolžnosti staršev oziroma skrbnika, ki jih imajo po tem zakonu. Starši oziroma otrokov skrbnik jih lahko izvršuje le v določenem obsegu, ki je skladen z namenom rejništva. (156. člen ZZZDR).

Vsa pomembnejša vprašanja glede otrokove oskrbe in vzgoje mora rejnik urejati sporazumno z otrokovimi starši oziroma njegovim skrbnikom ali pa s centrom otroka. Nikakor ne sme sam odločati o pomembnih zadevah, ki se tičejo otroka, ki ga ima v rejništvu. Prav zato mora rejnik sodelovati v individualni projektni skupini, ki jo sestavi center otroka. Glavni namen je podpora in pomoč otroku ter sodelovanje in soustvarjanje rešitev vseh udeleženih. V individualni projektni skupini se sestanejo center otroka in center rejnika, rejniška družina, matična družina in seveda otrok. (Novak, 2014: 267).

Rejnik ni dolžan preživljati otroka. Otroka so dolžni preživljati njegovi biološki starši, tudi če je otrok oddan v rejništvo. Starši morajo prav tako preživljati svojega otroka, če jim je bila odvzeta roditeljska pravica. V praksi se opaža, da večina otrok, ki so v rejništvu, nima potrebnih sredstev za preživljanje. V tem primeru za otrokova sredstva za življenje poskrbi država. Starši oziroma skrbnik pa upravljajo tudi s premoženjem otroka. Rejnik namreč ne more upravljati z otrokovim premoženjem ali ga zastopati v premoženjskih zadevah. (Novak, 2014: 268).

Pomembno pri izbiri rejnika je tudi njegovo prebivališče. Če je to le mogoče in v korist otroka, potem se otroka namesti v rejniško družino z območja otrokovega stalnega prebivališča. S pravnomočnostjo odločbe o rejništvu, otrok biva pri rejniku, ki je v odločbi določen. To pa seveda pomeni, da otrok živi tam, kjer živi tudi njegov rejnik. (Novak, 2014: 268).

"Staršem, ki po namestitvi otroka k rejniku škodujejo koristi otroka in ovirajo delo rejnika s tem, da se na primer stalno zadržujejo v bližini rejnikovega prebivališča, poskušajo otroka odpeljati, s svojim nasiljem ogrožajo varnost otroka in rejnika, se odvzame pravica do stikov ter se jim izreče prepoved približevanja ali pa se otrok premesti k drugemu rejniku, čigar ime in bivališče se staršem ne zaupata." (Novak, 2014: 268-269).

Z zakonom so določeni tudi stiki otroka z biološkimi starši. Stiki so predvsem pravica otroka in je nujno potrebno, da so mu stiki omogočeni, kadar so seveda stiki v korist otroka. V 106. členu ZZZDR je zapisano, da ima otrok pravico do stikov z obema staršema in oba starša imata pravico do stika z otrokom. S stiki se zagotavlja predvsem korist otroka. Prav tako je v istem členu zapisano, da lahko sodišče pravico do stikov omeji ali celo odvzame, v kolikor je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi. Stiki pa niso v otrokovo korist, če otroku predstavljajo psihično obremenitev ali pa če se s stiki ogroža otrokov duševni in telesni razvoj. Sodišče lahko prav tako določi, da se stiki izvršujejo pod nadzorom tretje osebe. Sodišče pa je dolžno upoštevati mnenje otroka, če ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in tudi če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. (106. člen ZZZDR).

Prav tako pa ima otrok pravico do stikov z drugimi osebami, s katerimi je družinsko povezan in osebno navezan, razen če je to v nasprotju z otrokovo koristjo. (106a. člen ZZZDR). Tako ima otrok pravico, da v času trajanja rejništva vzdržuje stike tudi z osebami, kot so stari starši, strici, tete, bratje, sestre. Velja pravilo, da se več otrok iz iste družine odda k istemu rejniku, tako da so bratje in sestre v rejništvu skupaj. Razen v primeru, če bi to nasprotovalo njihovi koristi, na primer koristi enega od otrok, ki ima duševno ali telesno motnjo v razvoju in tako potrebuje posebno nego. Po prenehanju rejništva ali po namestitvi otroka v drugo rejniško družino, ima otrok pravico do stikov z bivšim rejnikom, seveda če so stiki v korist otroka. (Novak, 2014: 270).

O stikih se morajo sporazumeti otrokovi starši in otrok, če je sposoben razumeti pomen sporazuma, in osebe, ki so z otrokom družinsko povezane oziroma je otrok nanje osebno navezan. V kolikor se omenjene osebe same o tem ne morejo sporazumeti, jim pri sklenitvi

sporazuma pomaga center za socialno delo. Obseg in način izvrševanja stikov morata biti v otrokovo korist. (106. a člen ZZZDR).

Rejnik je dolžan spodbujati in omogočati stike med otrokom in njegovimi starši, razen v primeru, če so bili stiki staršem odvzeti ali omejeni. (26. člen ZIRD). V praksi pa so zgodbe mnogokrat drugačne, kot jih piše zakon. Ko starši oddajo otroka v rejništvo, ga velikokrat daljši čas ne obišejo. Mnogi starši imajo občutek krivde zaradi oddaje otroka v rejništvo. Starši tako stike mnogokrat ne izkoristijo v polnem obsegu. Šele kasneje, ko je otrok že dalj časa v rejništvu, izkoristijo in imajo kakšen vikend otroka pri sebi doma. Tu nastopi pomembna naloga individualne projektne skupine, katere glavni namen je ponovna vzpostavitev stikov med starši in otrokom.

## 1.5. SOCIALNO DELO V REJNIŠTVU

Rejništvo je institucionalna oblika skrbi za otroka, ki v nekem času v svoji družini nima dobrih pogojev za življenje in mu država ter stroke morajo zagotoviti dobre, varne pogoje za rast in razvoj, zunaj njegove družine. Namestitev v rejniški družini je ena od možnih oblik podpore in pomoči otroku in njegovi družini. V trenutku, ko otroka namestimo v rejniško družino, se začne projekt podpore in pomoči matični družini, da bi premagala, spremenila in omilila tiste okoliščine, ki so zahtevale izločitev otroka in namestitev v rejniško družino. Delo v rejništvu je sistem in nihče ne more ničesar delati sam. Rejništvo je odločitev države in stroke. To je torej družbena odgovornost in to moramo spoštovati in hkrati varovati.

Rejništvo pa ne pomeni, da eno družino nadomestimo z drugo ali jo izključimo v celoti. Z otrokovega vidika je pomembno razlikovanje obeh družin. Prav zato, da bi otrok obvladal ta posebni življenjski položaj in se znašel v njem, mora znati preiti iz enega sveta v drugega in hkrati živeti v obeh. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 65).

V nasprotju s posvojitvijo, je rejništvo ukrep, ki je začasen. (Kirton, 2009). Glavno izhodišče je, da se otrok vrne domov in da se odpravijo razlogi, zaradi katerih je moral otrok zapustiti svojo družino. Zato je nujno potrebno načrtovati sodelovanje z matično družino. Za vsako družino posebej se izdelava individualni projekt podpore in pomoči. Dober želeni izid je dobro sodelovanje rejniške in matične družine. Tudi dolgotrajno rejništvo je lahko dobra rešitev, v primeru, da je soustvarjena. Pomemben je vsak najmanjši napredek na bolje, ki se zgodi v matični družini. Dobri napredki pozitivno vplivajo na otroka in njegovo doživljanje.

Rejništvo, kot obliko zaščite otroka, bi lahko razdelili na več vrst:

1. rejništvo, kot nujen ukrep
2. kratkoročno rejništvo;
3. stalno rejništvo;
4. strokovno rejništvo (za otroke s posebnimi potrebami) ter
5. rejništvo za mlade prestopnike (mladi, ki storijo kazniva dejanja, so v času sodnega postopka v rejniški družini, ki se s prestopnikom ukvarja - ta oblika rejništva je za mlade bolj primerna kot pripor, imela pa naj bi odvrčalni učinek, da mladi ne bi ponovno postali prestopniki). (Kirton, 2009: 137).

Delo v rejništvu mora zajeti vse udeležene v tem projektu. Glas vsakega naj bo slišan in rešitev naj bo vedno soustvarjena. V odločitvah mora biti razviden delež vsakega posameznika. Ne smemo pa pozabiti na otroka. Otrok je tukaj najpomembnejši podsistem in vse odločitve morajo biti sprejete v korist otroka. Zato je zelo pomembno, da ga vključujemo v skupna srečanja, upoštevamo njegove želje in interese. Vsekakor moramo varovati in krepiti otroka v tem posebnem položaju z in med dvema družinama. Dober in želen izid rejništva je sodelovanje z matično in rejniško družino.

Najtežja naloga, ki jo strokovnjaki kdaj ne zmorejo, je prav sodelovanje z vsemi. Potrebno je varovati in razvijati to sodelovanje kot individualno načrtovane projekte pomoči. Sodelovanje vseh dobro vpliva na otroka v rejništvu. S premagovanjem ovir v matični družini se krepí moč otroka, ki se tako razvija v kompetentnega mladega človeka. Moramo vedeti, da je rejništvo sistem. Vsi so med seboj povezani in nihče ničesar ne more delati sam. Socialno delo izhaja iz tega, da zgradimo model sodelovanja in dela. Delo na način, kot je definirano socialno delo. Delamo, ko so vsi udeleženi. Naš način dela je temeljni in konceptualen. Imamo dve pomembni, drugačni družini v skupno dobro za otroka. Otrok pa se mora naučiti rasti in delovati med obema družinama in v obeh.

Delo v rejništvu in sami pristopi pa so se skozi zgodovino spreminjali. Včasih so matične družine označili kot problematične. Raziskava, ki sta jo leta 1989 opravila Bebbington in Miles (v Thomas, 2005: 21) je pokazala, da imajo otroci, ki živijo v etnično mešani družini, s tremi ali več otroci samo eno odraslo osebo v gospodinjstvu, odvisno od socialne pomoči, 1:10 možnosti, da bodo poslani v rejništvo. Medtem, ko ima otrok, ki živi v dvočlanski družini, ki živi v lastni hiši, 1:7000 možnosti, da bo poslan v rejniško družino.

Včasih niso delali na tem, da bi se razmere v matični družini izboljšale in bi se otrok lahko vrnil domov. Matični družini tako ni bila ponujena podpora in pomoč, ki bi jo v tistem trenutku potrebovala. Problem je bil rešen, ko so otroka namestili v drugo družino. Danes pa se pogledi in razmišljanja spreminjajo. Matične družine, so družine z mnogimi problemi, vendar še vedno v prvi vrsti poudarjamo, da so družine. Družine, ki potrebujejo pomoč in podporo, da bodo zmogle premagati težave, narediti spremembe, ki jih nujno potrebujejo in zaživeti normalno življenje naprej. Pomembno je, da se z matičnimi družinami dela že pred namestitvijo otroka v rejništvo. Matične družine potrebujejo individualni delovni projekt pomoči za pomoč in spremembe.

### 1.5.1. OTROK Z IN MED DVEMA DRUŽINAMA

Otrok v rejništvu je otrok z dvema družinama in od socialne službe potrebuje ustrezno podporo in pomoč. Otroka je potrebno opremiti za življenje med dvema družinama in tudi z njima. Individualna skupina je namenjena temu, da otroku sledi in v tej skupini se postavljajo vsi odgovori in se sprejemajo odločitve. Sodelujejo naj vsi udeleženi v problemu. Izjema so zlorabe in nasilje, ko otroka odvezamemo brez sodelovanja staršev. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 133).

Otrok je v rejniškem sistemu osrednji podsistem. Naša glavna naloga je varovati otroka in njegovo otroštvo. Otroci imajo radi svojo družino, kljub temu kakšna je trenutna situacija. Ko otrok vstopi v rejniško družino, pride s to prtljago, ki je lepa. Otrok je navezan na svojo družino in to moramo varovati ter spoštovati. Zato je sodelovanje vseh udeležениh izredno pomembno za otrokov psihosocialni razvoj.

Kot vsak drug otrok, tudi otrok, ki je v rejništvu, potrebuje toplino, ljubezen in sprejetost. Vendar pa otrok, ki živi v rejništvu potrebuje še mnogo več. Pozorni moramo biti na to, da je otrokov poseben položaj izredno pomemben. S tem moramo spoštljivo ravnati in tega nikakor ne gre prezreti. Otrok potrebuje dodatno podporo in pomoč, da se znajde in zaživi med in z dvema družinama. Otrok je pomemben člen družine in mora biti upoštevan.

Strokovno sprejeto dejstvo danes je, da bolj ko otroku pomagamo k dejavnejšemu sodelovanju pri načrtovanju rejništva, bolj ko razume, kaj zanj vsi ti načrti pomenijo, natančneje ko ve, kako dolgo bo rejništvo trajalo, bolje ko pozna razloge zanj, več je verjetnosti, da se bo otrok lahko prilagodil novo nastalemu položaju. Obstajajo tudi situacije, ko tega žal ni mogoče uresničiti. Takrat, kadar gre za zanemarjanje in trpinčenje in je treba nemudoma ukrepati. Vendar je v večini primerov mogoče otroka pripraviti na rejništvo. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 31).

Položaj, v katerem se znajdejo otroci v rejništvu, je v večini primerov izredno kompleksen. V rejniško družino vstopajo s svojo preteklostjo, z vsemi izkušnjami, ki so jih uspeli dobiti pri matični družini. Svoji prvi družinski izkušnji pa dodajo še novo, rejniško. Za ustrezno pomoč in podporo otroku je pomembno vzpostaviti medsebojno sodelovanje in podporo obeh družin. Le na ta način je otrok razbremenjen in ima možnost koristno izrabiti nove izkušnje. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 25).

Za otroka zna biti namestitev v rejniško družino precej stresna situacija. Postavljen je v novo okolje, ki se ga mora šele navaditi. Zgodi se veliko sprememb. Sprememba šole, prijateljev, sprememba navad in pravil in drugačen način življenja v rejniški družini. Skratka vse je novo in drugačno. Polno je sprememb, ki se jih bo otrok moral navaditi. Zato je dobro, da se stiki z matično družino ohranjajo, a le v primeru, da ta družina zanj ni ogrožajoča. V procesu, ko delamo, moramo zmanjšati trpljenje otroka na minimum. Ključno in pomembno je tudi dovoljenje staršev, torej matične družine. Starš mora otroka podpreti, ko on to potrebuje. Dovoljenje in potrditev pa potrebuje tudi s strani rejniške družine. Zato je tako pomembna koalicija rejniške in matične družine ter skupno delo v otrokovo korist.

"Otrok, ki ima možnost prehajanja iz ene v drugo družino, je imel omogočeno pravico do resničnosti, dovolj dobre možnosti za zagotovitev potrebe po povezanosti, se bo naučil razviti sposobnost za konflikt, sposobnost za pogajanje in uspel razviti sposobnost za ljubezen. Iz vsega tega pa se ustvarja temelj za občutek lastne vrednosti. To je filigranski proces, ki vsebuje dogovor o uresničljivih korakih približevanja. Rejniška in matična družina ter otrok potrebujejo pomoč strokovnih delavcev za vzpostavljanje in razvijanje sodelovanja, da bo edinstven delovni načrt pomoči uresničljiv. Vsak majhen korak za krepitev moči in izboljšanje razmer matične družine, ko razvija nove oblike ravnanja, nove boljše strategije preživetja, reševanja težav in nove socialne spretnosti, je zelo pomemben, saj ima otrok tako večje možnosti, da se vrne nazaj k staršem." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 134).

Rejniški sistem je ustvarjen za otroka, da mu zagotovi dobre življenjske pogoje, ko jih matična družina ne more. Sodelovanje z otrokom začnemo v zanj težkem času in za njegovo družino, praviloma sredi hude stiske in težke krize. Doma so trpljenje ali negotovost, bolečina ali nemoč, ki jih pogosto ne more razumeti in ubesediti. Zato otrok potrebuje najprej potrpežljive sogovornike, ki ga slišijo in učijo hkrati, da bo udeležen v poslavljanju in dobrodošlici. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 104-105).

Otrok v rejništvu ima dve družini hkrati in ti dve družini se morata naučiti živeti skupaj tako, da lahko otrok z odprtim srcem hodi od ene družine k drugi. Procesi soustvarjanja so trdo, filigransko delo. Vedeti moramo, da omenjeni procesi ne stečejo kar sami od sebe. Otrok je v vlogi otroka v rejništvu in biološkega otroka. Vse to moramo upoštevati. Videti in spoštovati moramo vloge vseh. Socialna delavka mora ustvariti odprt prostor za pogovor. Še posebej občutljiva mora biti, da previdno odpira in varuje prostor za besede otroka. Potrpežljivo je

potrebno podpreti otroka pri iskanju besed. Na ta način, bo otrok lažje in bolj jasno opisal situacijo, ki jo trenutno doživlja.

Otrok, ki živi v rejniški družini nujno potrebuje predstavitev jasnih okvirov, meja in načina delovanja nove družine. Svet rejniške družine se mnogokrat precej razlikuje od sveta, iz katerega je k njim prišel. Največkrat ga ne pozna. Rejniška družina mu dolguje ta svet jasno predstaviti. Predstaviti mu mora svoje vrednote, pravila, način delovanja v vseh položajih življenja družine. Kaj se v rejniški družini šteje za prav in kaj za narobe, kakšne so meje in na kakšen način rešujejo konflikte. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 120).

Otrok mora že pred vselitvijo v rejniško družino izvedeti nekaj o svojih rejnikih. Na otroka vpliva zelo pozitivno in razbremenjujoče, če lahko rejnike že prej spozna, jih obišče ali z njimi preživi konec tedna. Za otroka ni nič bolj zaskrbljujoče kot to, da ga pustimo s tujimi ljudmi. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 31). Otroka je potrebno na rejništvo pripraviti. Razen v izjemnih primerih, se rejništvo ne zgodi čez noč. Ne moremo ga kar iztrgati iz matične družine in priseliti v novo, rejniško družino. Otrok mora rejnike spoznati. Dobro je, če jih obiskuje kar v njihovem domu, da se navadi tudi na novo okolje. Šele sčasoma lahko rejništvo steče. Vendar v vednosti, da ko se stvari v matični družini izboljšajo, se lahko otrok vrne nazaj k svojim biološkim staršem.

Center za socialno delo mora vzpostaviti individualno projektno skupino, za vsakega otroka posebej. Nujno potrebno je sodelovanje med rejniško in matično družino. Otrok potrebuje sogovornike, s katerimi bi se lahko učil kako živeti v dveh družinah in se na ta način pripravil na vrnitev v svojo biološko družino. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 105).

Velikokrat je v projektu podpore in pomoči osrednja tema odnos med matično in rejniško družino. Pomembno je, da vidimo tudi vsakega člana posebej, še posebno otroka. Moramo mu dati priložnost, da spregovori. Nihče ne sme biti spregledan kot človek.

"Bowlby je posebej govoril o težavnem položaju, v katerem so otroci, katerih starši so neprilagojeni in s svojim vedenjem kršijo moralne, kulturne, včasih pa tudi pravne norme. Tudi tukaj se je znova pokazalo, da uspešno delo zahteva soočenje z resnico. Lahko se vprašamo, kako naj razpravljamo z otrokom o dejstvu, da so njegovi starši v zaporu ali o tem, da je mati prostitutka. Otrokov poglavitni problem ni v soočenju s tem pojavom, pač pa v tem, da se znajde v konfliktu med standardi svojih staršev in tistimi, ki jih sreča drugje v okolju. Le če z otrokom govorimo o starših brez moralnih sodb, mu lahko pomagamo razmisliti o

problemu. Bowlby opozarja, da ne smemo pozabiti zlasti dveh stvari: tega da so otroci lojalni in vdani svojim staršem, in da imajo potrebo, da bi svoje starše videli kot dobre. To dvojje moramo upoštevati in spoštovati, če hočemo otroku pomagati, da postopoma odraste v samostojno osebnost." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 33).

Otrok je posebno dragocen za naše delo. Videti in slišati ga moramo kot človeka. Otrok, ki je v rejništvu potrebuje mnogo več, kot otrok, ki varno raste v svoji družini. Ta svoj položaj mora sprejeti in se naučiti preživeti. Sam se mora naučiti slišati svoj glas. To pa se nauči od nas, ko ga slišimo in tudi upoštevamo. Varovalni dejavniki, ki jih imamo pri delu v rejništvu so pomoč in podpora, visoka pričakovanja in udeleženosť. Vse to že imamo v delovnem odnosu.

Otrokov glas je najpomembnejši. Vedno mu moramo zagotoviti čas in prostor, da bo lahko ubesedil svoje misli in želje. To pa moramo kar najbolj upoštevati. Predvsem moramo biti občutljivi ob otrokovi namestitvi v rejniško družino. Vprašati ga moramo, kaj potrebuje in kaj si želi. Mogoče bo vzel s seboj igračke ali pa fotografije. Vse te otrokove želje je potrebno odkriti. Pri delu v rejništvu si moramo vzeti čas in pridobiti otrokovo zaupanje, na ta način, nam bo zaupal svoje misli, to pa nam lahko pomaga, da mu olajšamo bivanje v rejniški družini. Vsak otrok ima drugačne potrebe in želje. Zato moramo vsakega otroka posebej dobro spoznati, da lahko delamo v njegovo korist. Pomembno je, da otroka opremimo za življenje.

Nedvomno se šele učimo, kako omogočiti otroku udeležbo, kako etiko participacije razširiti tudi nanj. Celotno besedilo deklaracije o tem, da moramo omogočiti otroku soudeležbo, se glasi: »Prisluhnimo otrokom in omogočimo njihovo soudeležbo. Otroci in mladostniki so iznajdljivi državljani, sposobni pomagati pri graditvi boljše prihodnosti za vse. Zato moramo spoštovati njihovo pravico do lastnega mnenja in sodelovanja pri vseh stvareh, ki se jih tičejo, seveda v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.« (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 105).

Delo z otroki je izredno zahtevno, ker se pogosto znajdejo v zapletenem položaju. Za otroke je značilno, da so bolj zadržani ter da znajo svoja čustva zelo dobro prikrivati in skrivati pred drugimi. Za željo, da bi se vrnil v matično družino, se lahko skriva strah pred vrnitvijo. Zunanja mirnost lahko prikriva notranjo prizadetost ali pa zlomljenost. Potrebno je posebno psihološko znanje in spretnosti, da bi bilo delo z otroki dobro in kvalitetno opravljeno. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 32).

Delo socialnih delavk je vedno delo v dobro in nujno potrebno je delati iz perspektive moči. Poiskati vire in moči, ki jih otrok in družina ima ter jih v tem podpreti, da bodo vse dobro znali razvijati še naprej. Pomembno je torej spodbujati razvoj kompetenc, sposobnosti in virov. Srbeti pa je potrebno tudi za razvoj varovalnih dejavnikov, da bo otrok zmogel sprejeti težavo, jo omiliti, živeti z njo in kaj spremeniti.

### 1.5.2. DELO Z MATIČNO DRUŽINO

Matična družina je družina, v kateri se je otrok rodil in v njej živel, dokler družina sama ali strokovnjaki niso ugotovili, da otroku ne more dati tistega, kar je razumno pričakovati, da bo mogla zagotoviti za otrokovo rast in razvoj. Začetek sodelovanja bremenijo stiska, odpor in številni problemi, ki jih družina sama ne more več rešiti. Vzpostavljanje delovnega odnosa z matično družino zato zahteva potrpežljivo filigransko delo. Za vse v projektni skupini je pomembno, da matična družina sodeluje. Delovni odnos zagotavlja odprt prostor za pogovor. (Čaćinovič Vogrinčič, 2006: 107-108).

Matična družina je dostikrat v težki materialni ali pa socialni situaciji. V proces pomoči pogosto vstopa z mnogimi težavami, ki jih sama ne zna rešiti. Zato je delo z matično družino izrednega pomena. V delovnem odnosu ji nudimo podporo in pomoč, da spremeni svoje navade ali pa trenutno situacijo in stopi korak naprej. Pri delu z matičnimi družinami se pogosto srečujemo z veliko raznolikostjo edinstvenih problemskih situacij, ki lahko doletijo družino. Socialna delavka, ki dela na področju rejništva mora dobro poznati zakonitosti družinske dinamike in imeti dovolj družinsko psiholoških znanj. Že vnaprej se moramo odpovedati sodbi o tem, kakšna bi družina morala biti. V socialnem delu je nujno sprejemati različne družinske oblike.

"Začeti se mora proces sprememb v matični družini. Zato družina potrebuje podporo sistema in čas. Ni ji lahko, saj pogosto doživlja socialno delavko kot sovražnico in rejnike kot tekmece. Če jih znamo prositi, da otroku pomagajo, to tudi naredijo. Projektna skupina načrtuje v delovnem odnosu in zagotovi pripravo otroka in obeh družin na prehod iz matične družine v rejniško." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 134).

Pogosto se zgodi, da je matična družina za otroka ogrožajoča. V takšni družini pa noben otrok ne bi smel živeti, saj to vsekakor ni v njegovo korist. Naloga strokovnega delavca, ki dela na področju rejništva, je torej ta, da odpravi za otroka ogrožajoče dejavnike. Za to, pa ne poznamo čarobne paličice. Potrebno je trdo delo z vsemi udeleženi. Pomembno je sodelovanje rejniške in matične družine ter seveda otroka. Sodelovanje za pomoč matični

družini je otroku v korist. Strokovni delavci morajo voditi pogovor na način, da se slišijo vsi glasovi, udeleženi pa iz pogovora pridejo drugačni, kot so vanj vstopili. Potrebne so torej spremembe. Ljudje smo mojstri nespreminjanja. Prav zato, moramo družino na spremembe dobro pripraviti, da se ne bi več vrnila na staro pot. V otrokovo korist je sigurno tudi to, da matična družina okreva in ne zapade v bedo.

"Vsak korak k izboljšanju življenjskih pogojev družine, socialni krepitvi staršev in učenju drugačnega ravnanja je v korist otroka. Prav pomoč stroke in rejniške družine v procesih podpore za spremembe v matični družini je zelo učinkovita oblika pomoči, ker jo soustvarjamo v uresničljivih majhnih korakih." (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 103).

Največja težava pa je favoriziranje rejniških družin. Od matične družine se zahteva mnogo stvari, da izboljšajo svoj položaj, da bi se tako lahko otrok vrnil nazaj. Prav zaradi tega se lahko s strani matične družine čuti neodobravanje, zavračanje in nesodelovanje. Zato v socialnem delu potrebujemo čas. Potrebujemo čas, da spoštljivo raziščemo in spoznamo naše uporabnike in njihove vire moči. Iz tega izhajamo, saj so viri moči rešilna bilka. Matični družini pokažemo in poudarimo njihove vire moči. Ne smemo se kar naprej vrteti okrog problema in poudarjati samo njihove težave. Pokazati in dokazati jim moramo, da smo njihovi spoštljivi in odgovorni zavezniki, vredni zaupanja. Matična družina potrebuje podporo tukaj in zdaj, preden razpade. Ključno je, da družina ostane skupaj. Razen v primeru, ko gre za zlorabo. Če ni nasilja in zlorabe, se najbolj splača investirati v delo z matično družino in jih podpreti.

Matična družina je praviloma v slabem položaju. Največkrat imajo slabe izkušnje z ostalimi institucijami. Imajo probleme in težave. Za vse skupaj je to novo učenje. Vedno izhajamo iz pozicije spoštljive radovednosti. Saj le na ta način lahko uporabniki dodajo svoj delež in je tako rešitev soustvarjena. Strokovni delavci so odgovorni za pogovor. Njihova naloga je varovati proces. Vsakokrat je to delo v delovnem odnosu, ki temelji na instrumentalni definiciji problema. Strokovni delavci morajo vedno delati v delovnem odnosu in na zelenih izidih. Potrebno je ponuditi pomoč in podporo matični družini, da se lahko otrok vrne nazaj in živi dostojno življenje skupaj s svojimi starši. Otrok pa se težko vrne v družino, ki je izključena, izolirana ali celo ponižana. Individualna projektna skupina mora prispevati prvi korak k spremembam te izključenosti matične družine. Pri delu v rejništvu potrebujemo več odprtosti in razumevanja matične družine. Potrebno je zaupanje v družine. Zaupanje, da lahko nekaj spremenijo na bolje in s tem uspejo.

### 1.5.3. DELO Z REJNIŠKO DRUŽINO

"Rejniki so dragoceni strokovni sodelavci centrov za socialno delo. V projektu rejništva imajo posebno vlogo soustvarjalcev opore otroku, ki jim je zaupan v vzgojo in varstvo. Kot sodelavci morajo imeti znanje, da omogočijo otroku dobre izkušnje, da ga znajo socialno okrepiti, da zmorejo sprejeti in mu dati izkušnjo spoštovanja, skrbi in zavzetega zanimanja. So šolani sodelavci, ki si upajo videti otrokove rane in znajo zaprositi za pomoč, kadar sami ne morejo dovolj dobro pomagati. In končno, so sodelavci v projektu socialnega dela, ki zahteva soustvarjanje v projektni skupini in sodelovanje z matično družino." (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 110).

Lahko bi rekli, da je rejniška družina več kot navadna družina. Mnogi jo označujejo kot družino s posebnimi sposobnostmi. Za svoje delovanje potrebuje veliko več energije in moči. V zakonu o Zakonski zvezi in družinskih razmerjih je rejništvo opredeljeno kot institucionalno varstvo otroka in rejniki imajo v skladu s tem nalogo izvajanja omenjenega varstva. Sodoben koncept rejništva temelji na dejstvu, da so rejniki sodelavci v skupnem projektu rejništva. Vloga sodelavca pomeni, da rejniki sodelujejo dejavno in strokovno v sistemu podpore in pomoči otroku v rejništvu, kar jih hkrati postavlja v enakovreden položaj vsem ostalim strokovnjakom, ki sodelujejo v projektu pomoči otroku. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 115).

Za lažje delo v rejništvu potrebujemo sodelavce, visokokvalificirane strokovnjake in usposobljene rejnike, ki so sodelavci centrov za socialno delo. Zgodi se, da matična družina pogosto vidi rejniško družino kot tekmeča. Rejnike vidijo kot uspešne in sposobne. Zato je pomembno, da se tudi rejniki aktivno vključijo in sodelujejo pri podpori in pomoči matični družini. Vedno znova pa je potreben razmislek o tem, ali je pomoč in podpora rejniške družine dobra izbira za tiste otroke, ki so bili staršem odvzeti ali za otroke, katerih staršem so bile odvzete roditeljske pravice. V teh primerih pogosto ni mogoče začeti sodelovanja v podporo in pomoč otroku. V praksi se pogosto zgodi, da je rejniška družina izpostavljena pritiskom, grožnjam in nerešljivim problemom.

Rejniki so naši sodelavci in morajo razumeti koncept socialnega dela v rejništvu. Ravno v individualni projektni skupini dobi rejniška družina sogovornika v podporo in pomoč otroku. Rejniška družina si tako pridobi novo znanje za reševanje problemov z otrokom in varen prostor za sodelovanje z matično družino. Rejniki morajo verjeti v dejstvo, da je matična družina pripravljena na spremembe. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 134).

Rejniška družina ima kontinuirana izobraževanja in rejniki se morajo udeleževati teh izobraževanj. Rejniška družina zna in zmore podpreti otrokov psihosocialni razvoj. Prav tako pa zmore sodelovanje in pomoč matični družini v korist otroka. V prihodnje bi bilo dobro, da bi se lahko tudi matične družine udeležile teh izobraževanj, saj se odpirajo in razlagajo teme, ki so za njih pomembne. To bi bil dober temelj za sodelovanje in podporo otroku.

"Posebnost rejniške družine je, da je pripravljena in sposobna sprejeti medse otroka, ki potrebuje pomoč, varstvo in oskrbo in zanj prevzame tako rekoč celotno skrb in odgovornost. Rejniška družina mora biti zmožna razumeti potrebe otroka in mu znati ponuditi ustrezno pomoč. Rejniška družina mora biti pripravljena sprejeti otrokove starše in biti zmožna razumeti njihovo stisko. Rejništvo vedno pomeni tudi srečevanje z otrokovimi starši, zato rejniška družina potrebuje zmožnosti za sprejemanje otrokovih staršev takšnih, kot so, in zmožnosti za razumevanje njihovega življenjskega sveta." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 115).

Na ravni socialne mreže iščemo predvsem podporo za matično družino, a ponekod potrebuje močno podporo tudi rejniška družina. Prav tako kot matična, se tudi rejniška družina znajde v novem in nepoznanem položaju. Potrebuje pomoč, da zmore uspešno sodelovati z matično družino in podpreti ter spremljati otroka.

Pomembno je, da rejnike opremimo z informacijami o otroku, ki prihaja v njihovo družino in jih tako pripravimo na morebitno otrokovo vedenje v novem položaju. Če je le mogoče, je o tem potrebno govoriti z rejniki že pred otrokovim prihodom v družino. Še posebej bi se morali v pogovorih z rejniki posvečati temi otrokovih odnosov z matično družino. Strokovni delavci so rejnikom dolžni osvetliti otrokove odnose z enim in drugim staršem, njegove potrebe, želje in tudi pravice, da vzdržuje stik z biološkimi starši. Če so rejniki pripravljene na srečanja z biološkimi starši, če gledajo na to z vidika potreb otroka in če so zmožni skupaj s socialno službo reševati težave, so tudi rezultati rejništva boljši. Otroci v rejništvu pa so bolj sproščeni in uspešnejši. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 31).

»Rejnikom mora biti družina bolj razvidna kot drugim. Bolje morajo biti opremljeni s koncepti in pojmi, s katerimi lahko sebi in otroku, ki prihaja v neznano, opišejo, pojasnijo, kako 'delujejo'. Sem sodi, na primer, prepoznavanje značilnosti skupine v življenju družine. To pomeni znati govoriti otroku o njegovi vlogi med njimi, pojasniti vloge drugih otrok v družini, razlike in posebnosti, uporabiti koncept pravil v tej družini, ki pojasni otroku meje, ki jih ni poznal. Sem sodi pogovor o komunikacijskih vzorcih, o delitvi dela, delitvi moči in

ravnanju s čustvi. Biti otrok v rejniški družini pomeni prevzeti vlogo v družinski skupini. Zdaj tudi on na svoj poseben, izviren način prispeva k ohranitvi družine. Zelo konkretno se uči razločiti, kdo je, kaj si želi in kaj drugi pričakujejo od njega. Prepozna svojo drugačnost, sreča se s konflikti in potrebuje veliko dobrih izkušenj, da bo zmogel.» (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 111).

Glavna naloga rejniške družine je znati povezati in uskladiti svoje delovanje na način, da je to v korist otroku, ki ga je sprejela v rejništvo. Pri tem pa ne sme izločiti, prizadeti ali obremeniti nobenega od članov svoje družine. Ne sme trpeti partnerski odnos moža in žene v rejniški družini. Biološki otroci v rejniški družini ne smejo biti zapostavljeni. V svoj sistem morajo otroka v rejništvu vključiti tako, da se počuti sprejetega pri vseh članih družine. Najpomembnejša naloga rejnika pa je, da oblikuje do staršev otroka takšen odnos, ki je za otroka koristen. Staršev ne smejo etiketirati ali kako drugače obsojati. Naloga rejnikov je tudi, da morajo, kot strokovni sodelavci, sodelovati pri pomoči otroku v rejništvu. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 116).

Pogosto se zgodi, da si otrok ne želi stikov s svojimi biološkimi starši. Pri otroku so prisotni strahovi, ne želi si srečanja s starši in doživi stisko. Rejniki so tisti, ki stisko pri otroku prvi opazijo, saj ne nazadnje otrok pri njih živi. Opazijo razliko pri vedenju in obnašanju. Dolžnost rejnikov je, da opozorijo strokovne delavce na centrih za socialno delo o doživljanju otroka in o njegovi osebni stiski. Nikakor namreč ni v korist otroka to, da ga strokovni delavci ali rejniška družina silijo imeti stike z biološkimi starši, če otroci tega ne želijo. Vedno je potrebno upoštevati otrokove želje in njegove interese. Otrok je najpomembnejši v projektu rejništva. Konec koncev je ravno zanj in v njegovo korist sestavljena projektna skupina.

Vsak otrok ima pravico do stikov z matično družino. Pravico ima do varnih in primernih stikov z obema staršema. Prav tako imata tudi starša pravico do stikov z otrokom, stiki pa so hkrati tudi dolžnost staršev. Starši so stike dolžni izvajati, če so srečanja otroku v korist. Sodišče pa lahko pravico do stikov odvzame ali omeji, če je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi. Stiki namreč niso otroku v korist, če zanj pomenijo psihično obremenitev ali če se z njimi kako drugače ogroža njihov telesni ali duševni razvoj. Sodišče lahko odloči, da se stiki izvajajo pod nadzorom strokovne delavke na centru za socialno delo ali drugi instituciji/organizaciji, ki izvaja stike pod nadzorom. (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2015: 109). Stiki pod nadzorom za otroka potekajo v okolju, ki ga ne pozna. Potrebno ga je pripraviti na potek stikov, ga seznaniti s strokovno delavko, ki stike izvaja in z novim

okoljem. Otrok mora vedeti, da se lahko za kakršnokoli željo obrne na strokovno delavko (hrana, pijača, prekinitev stikov, pavza). (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2015: 112).

"Vsaka rejniška družina naj bi znala opraviti samoanalizo svojega delovanja. Zavedala naj bi se načina svojega delovanja, odzivanja, čustvovanja, postavljanja meja, svojih vrednot, načina reševanja problemov, kako zadovoljuje svoje potrebe, kakšen pristop ima do vzgoje, kako sprejema spremembe, kako trdna je koalicija staršev, kako deluje partnerski odnos med rejnikoma itn. Rejniška družina naj bi znala verbalizirati svoje vrednote in pravila v družini. Imela naj bi sposobnost sprejemati in opisati doživljanje in čustvovanje življenjskega sveta vsakega posameznega člana družine in obenem njihov skupni svet. Rejniška družina naj bi tako imela temeljno znanje o psihologiji družine in njenem funkcioniranju, da bi lahko spoznala svoje delovanje. S tem znanjem lahko družina bolje in lažje vzdržuje sistem delovanja optimalno zdrave družine in obenem bolj kakovostno opravlja svoje rejniško delo." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 119).

#### 1.5.4. DELO V INDIVIDUALNI PROJEKTNI SKUPINI (IPS)

Projektna skupina se imenuje sistem, ki vzpostavlja in vzdržuje sodelovanje med vsemi udeleženi. Sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in seveda z otrokom, ki živi v rejništvu. Za vsakega otroka se projektna skupina oblikuje posebej. Od tod torej ime individualna projektna skupina ali krajše IPS. Skupino oblikujemo že v procesu odločanja o najboljši obliki pomoči. Pomembno je, da matična in rejniška družina sodelujeta že od vsega začetka. Vsi udeleženi potrebujejo projektno skupino, da bi v potrpežljivem procesu učenja soustvarili sodelovanje v delovnem odnosu. Prav pomoč stroke in rejniške družine hkrati, v procesih podpore in pomoči za spremembe v matični družini je zelo učinkovita oblika pomoči, ker jo soustvarjamo v uresničljivih, majhnih korakih. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 101, 103). Projektna skupina načrtuje pripravo otroka na novo družino. Tukaj so zlorabe in nasilje izjema. V teh primerih se otroka iz družin nemudoma vzame, saj so zanj ogrožajoče.

Vzpostavljen delovni odnos je glavna naloga pri prvem skupnem srečanju. Pomembno je, da pri dogovoru o sodelovanju, socialna delavka pojasni koncept soustvarjanja ter tudi predstavi koncept instrumentalne definicije problema. Vsem udeleženi mora zagotoviti instrumentalno definicijo problema, ki že oblikuje delež posameznika v skupnem projektu. Lüssijevo načelo instrumentalne definicije problema pravi, da socialna delavka išče rešitve, ki bi jih lahko vsi udeleženi v pogovoru tudi sprejeli. Udeleženi v problemu pa bi tako postali

udeleženi v rešitvi. Po načelu vsestranske koristnosti socialna delavka išče rešitve tako, da upošteva interese in želje vseh udeleženi v problemu. To pomeni, da v pogovoru ni poražencev, skupno srečanje vsi zapustijo kot zmagovalci, saj je vsak dobil nekaj zase. Dogovorjena rešitev prinese vsem uresničljivo korist. Po načelu interpozicije je vloga socialne delavke zastavljena tako, da se postavlja med vse udeležene v projektni skupini. Interpozicija pomeni vlogo, ki omogoča spreminjanje bližine in oddaljenosti, zmožnost sočutja in empatije ter nazadnje tudi distanco, ki je nujna za ravnanje. Načelo interpozicije pomeni sposobnost oddaljiti se in znova približati. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 133).

Socialno delo z družino je izvirni delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi. Mandat socialnega dela z družino je več kot le posredovanje, da uporabniki dobijo, kar jim po zakonu pripada. Mandat socialnega dela je priskrbeti družini in oskrbeti družino in posameznike v njej, a ob tem vedno tudi raziskovati in soustvarjati potrebne spremembe, ki bi družino okrepile in opolnomočile. Središče prizadevanja je torej sodelovanje za opolnomočenje družine. (Interni zapiski s predavanj). Družino moramo oskrbeti, da dobi tisto, kar ji po zakonu pripada. Delovni odnos vzpostavlja pogoje za spreminjanje, ki ga družina potrebuje in v procesu sodelovanja odkriva.

Dogovor o sodelovanju, ki uvede delovni odnos, je zato tako pomemben, ker ubesedi strokovni koncept in ga podeli z družino. Koncept delovnega odnosa temelji na tem, da ga lahko oblikujemo skupaj z družino. Vzpostavljanje delovnega odnosa pa je vedno potrpežljivo filigransko delo. Pomembno je, da se v delovnem odnosu sliši posameznik, da se hkrati raziskuje sistem in podsistem. Otrok v rejništvu potrebuje živo in delujočo individualno projektno skupino, s katero soustvarja spremembe za svoje življenje.

V IPS se mora zgoditi to, da otroka vsi vidijo in so njegove želje upoštrevane. Otrok je glavni člen in zanj gre vsa podpora in pomoč. V IPS je pomemben otrokov prostor, ki je dragocen in ga je potrebno varovati. Znotraj tega prostora podpremo otroka, da bo zmožel in razumel situacijo. Glavni namen IPS je, da pogledamo, kaj nam je do sedaj že uspelo in kaj vse je še potrebno narediti. Naredi se torej evalvacija dela in načrt za naprej. Vse to v korist otroka in prav pri tem načrtu morajo biti otrokove želje upoštrevane. Pomembno je, da je njegov glas slišan. Rešitve se znotraj IPS soustvarjajo. Vsak udeležen v projektu doda svoj delež. Delež vsakega mora biti opazen. Najpomembnejši pa je otrokov delež. Otroku skušamo zagotoviti lepše otroštvo in prihodnost.

Otrok v rejniški družini potrebuje prav toliko in še več, kot otrok, ki živi v varnem domu svoje družine. Ne zadostuje samo to, da ima otrok okrog sebe ljubeče odrasle osebe. Otrok v rejništvu potrebuje mnogo več. Rejniki niso samo dobri starši. Rejniki so sodelavci centrov za socialno delo. Rejniki morajo biti usposobljeni in šolani za to posebno in dragoceno delo. Projektna skupina je dober okvir za podporo in pomoč matični družini. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 102).

"Na začetku se morata obe družini najprej spoznati. Otrokova družina predstavi otroka, pove pomembne stvari o njem, pa tudi svoje bojazni in strahove. Rejniška družina se podrobno predstavi, njeni člani povedo, kdo so, kako živijo in v kakšno skupno življenje vabijo otroka. Socialna delavka prispeva odprt prostor v pogovoru, tako da tudi otrok pride do besede. Otrok potrebuje pomoč, da se poslovijo od svojih, pomoč da izkusi dobrodošlico, pomoč, da se nauči živeti z dvema družinama in da se nauči sodelovanja ter ostane povezan." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 134).

V individualnih projektnih skupinah se skrbno načrtuje, dogovarja in soustvarja v korist otroka. Sestanki IPS so prostori za učenje in soustvarjanje pomoči. IPS ne smemo zamenjati s terapevtsko pomočjo za otroka ali starša. Tam se načrtuje in dela na spremembah. Tukaj gre za razvojne naloge, za premagovanje ovir in za varen prostor. Slišati in upoštevati se mora vsakega posameznika. Prav znotraj IPS je to mogoče.

Pri zagotavljanju odprtega prostora za pogovor v projektni skupini moramo biti še posebej občutljivi za to, da odpiramo in varujemo prostor za besede otroka. Še več, potrpežljivo jih moramo podpreti pri iskanju besed za njihovo doživljanje. Vedeti moramo, da so vsi uporabniki, tudi otroci, eksperti iz izkušenj. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 103).

"Sestaja se v skladu s konkretnimi dogovori. Sestanek projektne skupine ni enkraten dogodek v letu. Obvezno se sestane ob namestitvi otroka, do tretjega meseca enkrat na mesec in nato vsake tri mesece. Po tretjem mesecu se skupina sestaja v ožji sestavi, s tem da se v polni sestavi sestane najmanj enkrat letno, pri čemer morajo njeni člani podrobneje pogledati rezultate dela." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 132).

IPS je stalna, načrtovana možnost skupnega reševanja problemov. Vsi smo tukaj in se skupaj učimo. Socialna delavka mora biti za to delo usposobljena. Pomembno se je pridružiti človeku in skupaj z njim načrtovati korake za naprej.

IPS bi se moral nujno vzpostaviti že v procesu odhoda otroka. Takrat, ko se otroka vzame proti želji staršev. V tej situaciji namreč matična družina potrebuje podporo in pomoč, saj je zanjo situacija nova. Podpremo pa jo lahko ravno v skrbno načrtovani individualni projektni skupini. IPS je zasnovana tako, da je odprta za vse, ki jih v izvirnih delovnih projektih potrebujemo. Pomembno je, da socialna delavka zmore vzpostaviti in varovati delovni odnos. Vsi udeleženi v problemu raziščejo svoj delež in prav tako spoznajo delo iz perspektive moči. V delovnem odnosu sta perspektiva moči in etika udeležенosti učinkoviti varovali soustvarjalnega procesa, saj zagotavljata spoštovanje in dostojanstvo vseh udeležенih. Delo IPS mora temeljiti na delovnem odnosu soustvarjanja. Slabe izkušnje se lahko zgodijo tam, kjer tega ni. Potrebno je torej spoštljivo raziskovati instrumentalno definicijo problema in soustvarjati dogovore in želene izide. Delovni odnos se mora nujno vzpostaviti z vsakim članom posebej, da se ga vidi in sliši. Udeleženi morajo biti prav vsi člani. IPS mora tako postati svojevrsten delovni prostor za nova učenja in nove dobre izkušnje.

Projektna skupina je skupina, ki je odprta za vse, ki jih v izvirnem delovnem projektu potrebujemo. Odprta je tudi za učitelja ali razrednika, šolsko psihologinjo, za družinsko terapevko, za sošolca ali prijatelja. Ko socialni delavec povabi novega člana v individualno projektno skupino, ga povabi tudi v socialno delovni način dela, ki je za mnoge ljudi nov. Zato je pomembno, da socialni delavec zmore vzpostaviti in tudi varovati delovni odnos, saj družina in tudi otrok potrebujeta delež povabljenega člana ter njegov prispevek v procesu pomoči. (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 103).

"Na začetku je sodelovanje v skupini težko, saj sta otrok in njegova družina v hudi stiski in krizi. Otrok je v matični družini lahko doživel veliko hudega in mu obljuba, da se bo imel v novi družini lepo, ne pomeni nekaj resničnega, občuti strah pred neznanim. Zato potrebuje najprej potrpežljive sogovornike, ki ga znajo slišati, mu povedo, kako bo udeležen pri poslavljanju od znanega in sprejemanju v novem okolju. IPS je odprta za vse, ki jih potrebujemo v izvirnem delovnem projektu, tudi za učitelje, svetovalne delavce šole, za terapevte zdravnike, ki delajo s starši in otrokom." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 132-133).

#### 1.5.5. VLOGA IN POLOŽAJ OTROKA ZNOTRAJ DELA INDIVIDUALNE PROJEKTNE SKUPINE

"Rejniški sistem je vzpostavljen za pomoč otroku, kot dobra možnost zanj. Žal pa se otroka večkrat ne sliši, ne vidi in tako se tudi ne upošteva njegovih želja in volje. Otroci so prvi in najbolj upravičeni, da prisluhnemo njihovim pogledom, upoštevamo njihovo mnenje v skladu z njihovo zrelostjo in starostjo, saj te odločitve bistveno vplivajo na njihovo življenje." (Skupnost CSD Slovenije, 2012:123).

V procesu podpore in pomoči mora biti slišan prav vsak glas udeleženega v problemu in rešitvi. Rešitev je vedno soustvarjena na način, da vsak prispeva svoj delež in se tako rešitev oblikuje skupaj, s pomočjo vseh udeleženih. Pogosto se zgodi, da otrokov glas v procesih podpore in pomoči ni slišan. Ravno otrok pa je najpomembnejši podsistem v sistemu rejništva. Prav njemu je namenjena vsa pomoč. Otrok je tisti, zaradi katerega rejništvo sploh steče. Nikoli namreč rejniški družini ne iščemo otroka. Postopek vedno poteka ravno obratno. Otroku je nujno potrebno najti družino, v kateri bo lahko živel in se normalno razvijal ter osebno rasel.

Pomembno je, da vedno postanemo in otroka vprašamo kako se počuti, kaj misli in kaj bi si želel dodati. S tem mu skušamo proces dela bolj približati. Otroku se pridružimo in skupaj z njim načrtujemo ustrezne rešitve. Rešitve morajo biti vedno v otrokovo korist. Predvsem dobro sodelovanje vseh udeleženih v projektu je v korist otroka, da se v njegovo dobro povežejo in odločijo za potrebne spremembe. Sodelovanje vseh pozitivno vpliva na otrokovo doživljanje rejništva, tako se otrok tudi bolje počuti v rejniški družini in nima težav med prehajanjem iz rejniške v matično družino.

"Za otroka je sodelovanje v skupini na začetku težko. Kljub dobri pripravi na rejništvo doživlja otrok ob prihodu v rejniško družino veliko strahu pred neznanim. Prav zato potrebuje sogovornike, ki mu bodo dali prostor, ga slišali in videli, mu omogočili izkušnjo, da je pomemben. Otrok v rejništvu mora vedeti, kdaj bo imel stike s starši in drugimi, zanj pomembnimi osebami, koliko časa bo ostal v rejništvu, seznanjen pa mora biti tudi z vsemi drugimi pomembnimi informacijami. Potrebuje izkušnjo s svojo matično družino, da bi lahko sprejel svojo realnost. Za otroke so boleči konflikti lojalnosti, ki jih lahko zaostruje vsak obisk matične družine, vsak prepir med matično in rejniško družino." (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 123).

Vedno znova je pomembno, da se preveri, kako se otrok znotraj individualne projektne skupine počuti, kaj doživlja in s čim vse se sooča. Preveriti je potrebno, ali si želi sodelovati v projektni skupini, ki je namenjena posebej njemu ter tudi ali mu je način dela razumljiv in blizu. Če ne zmore, mu ponudimo pomoč in podporo, da mu bo znotraj individualne projektne skupine lažje. Posebej pozorni moramo biti v primerih, ko so bili otroci v matični družini žrtve nasilja. Dobro je, da jih vključimo v terapijo. Pri nadaljnjem delu je nujno upoštevati tako mnenje otroka, kot tudi terapevta. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 123).

Spodaj sta zapisani dve izjavi 15 in 14 let starih rejencev o sodelovanju na sestankih s strokovnimi delavci in rejniki.

"Pravzaprav nikoli nič ne rečem, saj me skrbi, da bom rekel kaj, kar bo narobe."

"O tebi se pogovarjajo, kot da te ni tam, zato raje molčiš in jih poslušаш, brez besed."  
(Thomas, 2005: 31).

Socialna delavka mora dobro oceniti situacijo in vedeti, kdaj naj otroka vključi v skupno sodelovanje. Ni dobro, da je otrok pri vseh pogovorih prisoten. Celo nasprotno, kadar gre za konflikte med rejniško in matično družino, bo otrokova prisotnost na njemu pustila več škode kot koristi. Otroka ne vključujemo v pogovore takrat, ko sama vsebina pogovorov zanj ni najbolj primerna. Individualne projektne skupine so namenjene temu, da so zbrani vsi v projektu udeleženi. Takrat se preveri kateri zadani cilji so se uresničili, kako se držijo dogovorov, kako potekajo stiki, kakšna je dinamika v družini in ne nazadnje odnose v družini, kako se med seboj razumejo družinski člani, ter tudi člani rejniške in matične družine. Potem se izdela načrt, kako bo rejništvo potekalo. Če so potrebne spremembe, se sklene dogovor in jasno določi kdo kaj naredi in do kdaj. Pomembno je delo z vsakim posameznim članom v projektu podpore in pomoči. Vsak član je pomemben in vsakemu posebej nudimo podporo in pomoč, ki jo potrebuje, da bo zmožan dobro funkcionirati v takšni situaciji.

"Center za socialno delo mora v vseh postopkih, v katerih sodeluje otrok, že po uradni dolžnosti paziti na otrokove koristi. Zavarovati mora njegove pravice, koristi in interese. Pri varovanju otrokovih pravic moramo upoštevati njegovo pravico do lastne izbire. Pri strokovnem delu z otrokom je pomembno, da otroka ustrezno obravnavamo in da pri tej obravnavi tudi sam sodeluje. Posebna naloga individualne projektne skupine je, da se s polnoletnim otrokom, ki je v rejništvu, in družino, ki opravlja rejniško dejavnost, oblikuje nov

dogovor, da ostane otrok v rejništvu tudi po polnoletnosti zaradi šolanja." (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 124).

#### 1.5.6. ZAGOVORNIK OTROKOVIH PRAVIC - GLAS OTROKA

"Zagovorništvo naj bi bilo v pomoč otrokom, da bi dejavno sodelovali v zadevah, ki jih zadevajo, in da bi jih zavarovali pred zlorabami in slabo prakso. V praksi je zagovorništvo že zaživelo. Mnogim otrokom je bil zagovornik že imenovan. Zagovornik je neodvisna oseba, ki ima strokovno znanje za delo z otroki (izobraževanje in usposabljanje zagovornikov poteka prek varuha človekovih pravic), ki ima afiniteto do omenjenega dela, ki je sposobna prisluhniti otroku, zanj poiskati vse informacije, ki jih potrebuje v postopkih, ki razvija sodelovanje z otrokom v odnosu in resnično zastopa otrokovo mnenje v dogovoru z njim. V postopkih, kjer se otroku določi zagovornika, je potrebno predvsem soglasje otroka in staršev. V času trajanja pilotskega projekta ga postavi pristojni center za socialno delo, če ni soglasja zagovornika kot skrbnika za poseben primer v skladu z določili Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Zagovornikova vloga je, da deluje avtonomno, v otrokovo korist in je otrokov glas." (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 125).

Z zagovornikom se otroku zagotovi, da bo njegov glas zares slišan v procesu podpore in pomoči. Včasih se zgodi, da so želje in interesi staršev ali pa rejnikov v nasprotju z otrokovimi interesi. Takrat otroka starši oziroma rejniki ne morejo zastopati. Oni zastopajo in stojijo za svojimi argumenti in pojasnili. Otroku pa ima lahko popolnoma drugačno videnje. V takšnem primeru je pomembno, da ima otrok zagovornika. Otroku si lahko zagovornika izbere sam. Pomembno je, da mu zaupa in ve, da ga bo zaščitil in branil njegove interese. Individualna projektna skupina je ustvarjena z namenom pomoči otroku, zato je potrebno, da je otrokov glas slišan in upoštevan. Otroku z zagovornikom močno olajšamo delo. Zagovornik se otroku pridruži in mu skuša približati načrte in pogovore individualne projektne skupine. Otroku lahko tako doda svoj delež. Skrbno moramo varovati otrokov prostor v pogovoru in upoštevati njegove želje. Zagovornik je zato tam, da na to opozori, če slučajno opazi, da se sprejemajo dogovori, ki so v nasprotju z interesom otroka.

Pogosto se v praksi dogaja, da vlogo zagovornika prevzamejo kar socialne delavke na centrih za socialno delo, vendar je veliko bolje, če si lahko otrok sam izbere osebo s katero želi sodelovati in kateri bo zaupal, kaj ga teži, kako si predstavlja sodelovanje in kakšne so njegove želje.

### 1.5.7. INDIVIDUALNI NAČRT

Individualni načrt se izdela znotraj individualne projektne skupine, za vsakega otroka posebej. Načrt izvajanja rejništva pa je vedno prilagojen starosti otroka in tudi njegovi razvojni stopnji. Če je otrok dovolj star in razume delo v individualni projektni skupini, potem ga vključimo in skupno postavljamo načrte in cilje. Pogoji za individualizacijo, ki jih je potrebno upoštevati so sprejemanje in spoštovanje otroka kot individuuma, prepričanje, da je vsak otrok zmožen napredovati in se razvijati, prepoznavanje otroka (tukaj so mišljene njegove značilnosti, interesi, posebnosti), usmerjenost v spodbujanje, razvijanje in učenje. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 135).

V individualnem načrtu je vključenih več pomembnih komponent, ki jih morajo spremljati, da vidijo, kako uspešno je rejništvo za otroka. Otrokovo zdravje je deležno velike pozornosti. Odgovornost za njegovo zdravje pa se porazdeli med vse udeležene, matično, rejniško družino ter tudi med socialno službo. Ko otroka nameščajo v rejniško družino, je potrebna izčrpna slika o njegovem zdravstvenem stanju. Vedeti morajo katere bolezni je že prebolel in tudi kakšne druge zdravstvene posebnosti. (Skupnost CSD Slovenije, 2008:135).

Takoj za zdravjem je seveda izobraževanje otroka. Izobraževanje je pomembno, da ima otrok boljše življenjske možnosti in se lažje osamosvoji. Prav tako je potrebno razvijati tudi ostala otrokova področja, da sam ugotovi kaj ga veseli in v čem je dober. Pri starejših otrocih pa se opazuje tudi poklicno usposabljanje in zaposlitev. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 135).

Pogosto so motnje v vedenju na čustvenem področju razlog, da se otroka sploh vključi v obravnavo. Včasih rejniki vidijo težave, ki pa so del odraščanja in bi to lahko označili kot mladostniško vedenje. Povsem normalni odzivi otrok po namestitvi v rejniško družino so jeza, maščevalnost in žalost. O težavah na čustvenem in vedenjskem področju pa se je potrebno pogovoriti ter poiskati pot do sprememb. Zato je pomembno, da se rejniki že pred namestitvijo otrok v njihovo družino vprašajo, ali so se pripravljene učiti in usposablјati za delo z otroki s težavami ter tudi o tem, ali so sposobni sodelovati v timu z različnimi strokovnjaki, ki takemu otroku nudijo potrebno pomoč in podporo. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 136).

Pomembna dejavnika pri vseh starostih otroka sta skrb zase in doraslost samostojnemu življenju. Otroci se morajo skozi življenje naučiti sprejeti odgovornosti zase in za svoje vedenje. Rejniki si tako prizadevajo, da otrok dobi vse spretnosti, ki so potrebne za samostojno življenje in delo. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 136).

Osebna identiteta je pomembna za otrokovo splošno dobro počutje. Otrokova pravica je, da vedo kdo so, od kod so in morajo razumeti, zakaj živijo ločeno od staršev. Ravno vedenje o sebi in svoji preteklosti je pomembna sestavina identitete. Svoj položaj morajo znati otroci jasno pojasniti drugim, kar je odločilno za lastno mnenje in samospoštovanje. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 136).

Premalo pozornosti se posveča družbenemu vtisu. Ta je še toliko pomembnejši pri otrocih v rejništvu. Pogosto se lahko zgodi, da neprivlačna zunanost, slabe osebne navade, neustrezno družbeno vedenje zaznamujejo otroka. Za čim boljši družbeni vtis pri otroku se moramo prizadevati vsi skupaj. Celosten pogled na otroka je pomemben. (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 136).

"Individualni načrt mora vsebovati razumno načrtovane cilje, ki jih je treba doseči oziroma storiti na določeni stopnji ali določenem obdobju na vsakem od navedenih sedmih ključnih področjih. Vsebuje dogovore o konkretnih nalogah vsakega posameznega udeleženca individualne projektne skupine za krajše obdobje in način spremljanja rezultatov oziroma način vrednotenja rezultatov dela. Načrt dela in vsi dogovori morajo biti v pisni obliki." (Skupnost CSD Slovenije, 2008: 136).

#### 1.5.8. IZDELAVA OCENE OGROŽENOSTI

Vsebina priprave otroka na rejništvo mora vsebovati skrbno pripravljen konkreten načrt namestitve, da se lahko prepreči dodatne občutke zmedenosti in izgube varnosti. Pri pripravi otroka je načrt nujen del opore otroku v tem, zanj negotovem položaju. Pri delu z otrokom ga izpelje krajevno pristojen center za socialno delo otroka, pri delu z družino, ki izvaja rejniško dejavnost, pa krajevno pristojni center družine oziroma rejnika. Pomembno pa je, da omenjena centra za socialno delo skupaj sodelujeta. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 69).

Strokovni delavci na centrih za socialno delo so dolžni izdelati in podati oceno ogroženosti otroka. Na podlagi te ocene, pa se ukrepa naprej. Če je stopnja ogroženosti visoka in se smatra, da sta v družini, kjer otrok živi, njegovo življenje in zdravje ogrožena, potem se lahko intervenira in otroku takoj poišče rejniško družino. Tudi v tem primeru velja, da se otrok najprej spozna z rejniki in se počasi navaja na novo okolje. Začasno pa lahko živi v kriznem centru. Toliko časa, da se vse udeležene dobro pripravi na prihod otroka, otroka pa se pripravi na novo družino. Za omenjeno interventno dejanje ne potrebujemo soglasja otrokovih bioloških staršev. Dovolj glasno govori dejstvo, da je življenje otroka v tej družini ogrožajoče. Za ranjene otroke je torej smiselno predvideti vmesni varovalni čas.

V ostalih primerih, za oddajo otroka v rejniško družino, potrebujemo soglasje otrokovih staršev. Skupaj z njimi načrtujemo otrokov odhod in oddajo v rejniško družino. Matično družino spoznamo z rejniško družino, skupaj se dogovorijo tudi o tem, kdaj in na kakšen način bodo potekali stiki otroka.

V oceno ogroženosti so zajeti splošni podatki o otroku in njegovi biološki družini, pomembne otrokove značilnosti, psihosocialne značilnosti družine, okoliščine, na podlagi katerih se ocenjuje ali je otrok ogrožen ali ne ter oblike pomoči in varstva. Vsaka, temeljito podana ocena ogroženosti, omogoča dober vpogled v delovanje družine, vpogled v oceno starševskih sposobnosti in otrokovih potreb, pomembno izhodišče za izbiro ustrezne rejniške družine ter tudi samo pripravo rejniške družine in otroka, ki vstopa v rejništvo. Priprava otroka in rejniške družine na rejništvo naj bi stekla skupaj z načrtovanjem storitev in ukrepov v procesu varovanja otroka, še posebej v fazi, ko se nakazuje potreba po umiku otroka iz matične družine in oddaji otroka v rejništvo. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 70).

#### 1.5.9. PRIPRAVE OTROKA NA NOVO DRUŽINO

Začetno delo oziroma priprave so izrednega pomena. Otroka moramo kvalitetno pripraviti na to, da bo zaživel v novi družini in hkrati obiskoval tudi svojo matično družino. Če so priprave dobro izpeljane, je potem delo v rejništvu lažje za vse. Z vsemi prehodi otroka moramo skrbno ravnati. Če prehaja domov, kot tudi v drugo rejniško družino ali zavod. Za otroka je lahko ločitev od njegove matične družine travmatičen dogodek. Zato je še toliko bolj pomembno, da otroka na življenje v rejniški družini dobro pripravimo, da bo potem tudi sama izkušnja rejništva bolj svetla.

Otrok bi moral imeti priložnost spoznati socialno delavko in vzpostaviti osebni stik in tudi delovni odnos. Otrok naj ve, kdo je odgovoren za delo z njim in kdo ga bo ves čas spremljal med njegovim bivanjem v rejniški družini. Strokovna delavka je dodeljena vsakemu otroku, ki odhaja v rejništvo. Ta je odgovorna za izbiro rejniške družine. Strokovna delavka sodeluje tudi z drugimi strokovnimi delavci in službami v korist otroka. Družino, ki izvaja rejniško dejavnost, mora strokovna delavka izbrati ustrezno otrokovim potrebam. Otroku dodeljena strokovna delavka je prav tako odgovorna za pripravo otroka na novo družino, za namestitvev otroka, za spremljanje otroka v rejništvu, za izdelavo načrta izvajanja rejništva in za sprejemanje drugih, za otroka pomembnih, odločitev. Strokovna delavka naj se otroku predstavi in ga hkrati seznani s strokovno nalogo ter preveri kakšna so njegova pričakovanja in želje. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 71).

Strokovna delavka mora v odnosu z otrokom ustvariti zaupen in varen prostor, kjer se bo otrok dobro počutil. V takšnem pogovoru bo namreč lahko izrazil svoje želje in morda tudi nestrinjanje. Vedeti mora, da lahko strokovni delavki zaupa v celoti in da je delo usmerjeno v njegovo korist in dobro počutje. "Odprta komunikacija z otrokom, za katero je značilna jasnost v pravilih in pričakovanjih, prijetna interakcija in zadostna paleta izražanja čustev ter empatičnih odgovorov nam pomenijo korak bliže k vzpostavitvi odnosa z otrokom." (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 71).

Dragoceno in nujno potrebno v socialnem delu si je vzeti čas za delo z ljudmi, še posebej pa za delo z otrokom. Otroci so občutljiva bitja in moramo jih zaščititi ter varovati. Paziti moramo na to, da varujemo njihovo otroštvo.

Kako naj se otroku razloži odločitev za rejništvo, je najbolj odvisno od njegove starosti in razumevanja. Otroku je vedno potrebno dopustiti možnost, da zastavi kakršnakoli vprašanja o namestitvi in rejništvu na splošno. Praksa kaže, da želijo starejši otroci izvedeti več podrobnosti o odhodu iz družine in o namestitvi v rejniško družino. Starejši otroci lahko sami izrazijo željo in podajo mnenje o odhodu in namestitvi. Otrokovi starosti prilagajamo pojasnila o tem, zakaj gre v rejniško družino. V primeru, da biološki starši otroku ne zagotovijo potrebne nege, če mu celo škodujejo ali pa ga zanemarjajo, potem se mora otroku poiskati drugo družino, kjer bodo zanj ustrezno poskrbeli. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 71).

"Otroka spodbudimo, da spregovori o problemih, ki ga težijo, o čustvih, ki ga preplavljajo v danem položaju. Prehod otroka iz ene v drugo družino je stresen. Otrok sicer sluti, da v družini nekaj ni v redu, vendar do dneva, ko mora oditi, tega ne želi verjeti, saj se odrasli z njim o tem niso pogovarjali. Zato je bistvenega pomena, da z otrokom o tem spregovorimo, ga pripravimo na spremembe, ki prihajajo. Stres lahko pri otroku sproži tudi različne telesne odzive, kot so slabost, bruhanje, bolečine v trebuhu, glavobol, ipd." (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 72). Tudi Thomas (Thomas, 2005: 26) poudarja, da se ključ za uspeh pri delu z otroci in mladimi skriva v sodelovanju z njimi. Potrebno jim je prisluhiti. Otroci in mladi imajo pravico, da so slišani in da izrazijo mnenje o njihovih življenjskih poteh. Psihološke raziskave so namreč pokazale, da je nadzor nad lastnim življenjem koristen tako za otroke, kot odrasle in je povezan z zadovoljstvom in blaginjo v življenju. In to je zelo pomembno pri otrocih, ki so oddani v rejništvo. Če se dobro počutijo, bodo spremembe lažje sprejeli in se pozitivno odzvali in prilagodili. Prav tako pa sodelovanje z otroki in poslušanje njihovih želja in mnenj

vpliva tudi na boljše delo socialnega delavca, saj pripelje do boljšega razumevanja otrok in situacije v kateri je ter posledično do boljših odločitev.

Na spremembe moramo otroka vedno dobro pripraviti. Socialni delavci smo v življenju naših uporabnikov nosilci sprememb. Naša naloga je soustvarjanje načrtov za nove želene izide v podporo in pomoč družini, še posebej otroku. Velikokrat se znajdemo pred ovirami. Ljudje imajo pogosto odpor do sprememb. Odpor pa bi lahko povezali s strahom pred neznanim. Vztrajanje na istem se zdi preprosto in bolj varno. To namreč poznajo, vedo kaj se bo zgodilo in kaj lahko pričakujejo. Naši uporabniki imajo mnogo izkušenj o tem, da nič ne spremenijo. Potrebujemo počasi spreminjajoči se odnos, da to sploh postane možno. Uporabniki potrebujejo podporo in pomoč za spremembe. Morajo se okrepiti. Na določene spremembe moramo ljudi dobro pripraviti. Vpeljevanje novih sprememb v življenje otroka mora potekati postopoma. Vsako spremembo si mora otrok priučiti in jo utrditi, da bo v prihodnje s to spremembo lahko brez težav zaživel.

Otroci pogosto vstopijo v rejniško družino s strahovi in negotovostjo. Naenkrat je za njih preveč novih sprememb. Čeprav jih strokovne delavke na odhod v rejniško družino skušajo čim bolj pripraviti, pa otroci odhod še vedno doživljajo stresno. To je za otroka nova situacija, tega ni vajen in ne ve kako se bo v novem položaju znašel.

Če želimo otrokov strah in negotovost olajšati, moramo povabiti in spodbuditi k sodelovanju otrokove starše. Seveda v primeru, ko je to mogoče. Pogosto so starši otroka preveč jezni ali preveč oslabljeni za pomoč otroku. Vendar jih je potrebno povabiti v skupno sodelovanje in prositi, naj pomagajo otroku pri prehodu. Pomagajo mu lahko na način, da dajo informacije o otrokovem zdravstvenem stanju, vedenju, morebitnih specialističnih obravnavah, najljubših jedeh, igrah, dnevni rutini ter tudi informacije o tem, kaj otroka potolaži in umiri. Pomembne so torej vse informacije, ki lahko pomagajo, da se bo otrok počutil kar najbolj udobno. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 74).

V okviru srečanja z rejniško družino je dobro, da ima otrok priložnost spoznati vse družinske člane, si ogledati prostor, v katerem bo bival, se seznaniti s pravili in življenjskim slogom družine. Vsi udeleženi v projektu naj se pogovorijo o učinkovitih načinih za pogajanja in reševanje morebitnih konfliktov. Na ta način se začne oblikovati odnos med otrokom in člani rejniške družine, še preden otrok v resnici zapusti svoj dom. Otroku v rejništvu potrebuje poleg odprtosti za spremembe tudi potrpežljivost, trdnost in zanesljivost odraslih ljudi. Tako znova

pridobi pomemben občutek varnosti in zaupanje v odraslega. (Skupnost CSD Slovenije, 2012: 74).

Otroka spodbudimo k temu, da si vzame v rejniško družino svoje najljubše osebne predmete, oblačila, slike družinskih članov, itn. Skratka tisto, kar mu bo pomagalo ohraniti del domačnosti in kontinuitete ter omiliti prehod iz ene družine v drugo. S tem načinom otroku sporočamo, da je občutek otrokove identitete pomemben. To, da si otrok sam lahko pripravi svojo sobo oziroma svoj kotic, spodbudno vpliva na njegovo počutje v družini. Naj otrok izrazi svoje želje o tem, kako si bo preuredil svoj novi prostor. Poleg novega doma, pa je otroka potrebno pripraviti tudi na novo okolje. Pogosto otroci zamenjajo šolo, zato je dobro, da socialna delavka organizira na šoli obisk otroka in staršev. Tako bo otrok spoznal novo šolo in nove sošolce in prijatelje. (Skupnost CSD Slovenije 2012, 74).

Če se otroka kvalitetno pripravi na novo družino in na vse spremembe, ki s tem sledijo, potem mu olajšamo življenje v rejniški družini. Skupaj z njim načrtujemo odhod v rejniško družino. Že pred tem pa spozna novo okolje in tudi vse družinske člane. Na ta način bo otrok lažje odšel iz matične družine v rejniško družino. V primeru, da pri pripravi sodeluje tudi matična družina, pa bo izkušnja rejništva otroku še lepša.

## 2. PROBLEM

V magistrski nalogi bom raziskovala, kako pomemben je otrokov glas v procesu podpore in pomoči. Glas otroka mora biti slišan in upoštevan. Pomembno je, da ima vsak otrok možnost soodločanja. Otrok je najpomembnejši člen v sistemu rejništva in zato ga moramo tudi upoštevati. Ne moremo sprejeti sprememb, brez, da bi otroka s tem seznanili. Podobno je pri načrtih za prihodnost. Tudi tukaj je njegov delež pomemben in dragocen, saj se gre za njegovo življenje.

V magistrski nalogi se bom osredotočila predvsem na to, kako izrednega pomena je dejstvo, da je otrokov glas slišan. Zanimalo me bo predvsem, kako so centri za socialno delo sodelovali z matično in rejniško družino ter seveda z otrokom. Kolikokrat na leto so se sestali vsi skupaj in kdaj so imeli individualne pogovore v podporo in pomoč otroku in družinam.

Zanimalo me bo, kako uspešne so bile evalvacije in ali so si vedno zadali načrt za naprej ter tudi kaj je v teh načrtih prevladovalo (je bila otrokova prihodnost v središču ali kaj drugega).

Odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja bom poiskala pri dveh otrocih. Predstavila bom njuni zgodbi, ki sta si med seboj tako zelo različni. Imamo primer dobre prakse, kjer je bilo sodelovanje med družinami in centrom redno, kjer so se skupaj trudili, da bi fantu uspelo, upoštevali so njegove želje v zvezi s šolanjem. Druga zgodba pa je zgodba deklice, ki je otroštvo preživela v rejništvu. Ta zgodba se močno razlikuje od prve. To je zgodba, ki se v rejništvu ne bi smela zgoditi, kaj šele ponoviti. Je zgodba, ki naj bo vsem, ki delajo na področju rejništva, ali se s tem področjem kakorkoli srečujejo, v opomin. Socialno delovni koncepti v tem primeru niso bili uporabljeni, otroštvo deklice pa je bilo močno zaznamovano.

Prav tako bom intervjuvala socialno delavko, ki dela na centru za socialno delo na področju rejništva. Predvsem me bo zanimalo delo v smislu sodelovanja med družinami, otrokom ter ostalimi, katerih delež je potreben v projektu pomoči otroku. Pri socialni delavki se bom lahko iz prve roke pozanimala, kako potekajo priprave otroka na novo družino. Ali otroka pripravljajo postopoma, da ima on čas in priložnost spoznati rejniško družino in se navaditi na novo okolje, v katerega bo vstopil. Priprave otroka na novo družino so na začetku rejništva ključnega pomena. Pomembno je, da otroka ne pošljemo živeti k tujcem, ampak mu omogočimo čas, ki ga otrok potrebuje, da se privadi na nove ljudi, s katerimi bo živel. Zanimalo me bo tudi, na kakšen način potekajo priprave in ali so prilagojene otrokovi starosti.

Seveda pa priprave otroka na rejniško družino vedno niso mogoče. Včasih je otrok žrtev zlorab in nasilja. Takrat je nujno potrebno otroka iz družine umakniti in nastaniti v novo družino. V tem primeru žal ni časa, ki bi ga otrok morda potreboval. Tukaj je pomembno njegovo življenje, ki ga je nujno potrebno zavarovati.

### **3. METODOLOGIJA**

#### **3.1. VRSTA RAZISKAVE**

Raziskava je kvalitativna. V kvalitativnih raziskavah se zbirajo besedni opisi, ki se nanašajo na raziskovani pojav. (Mesec, 2009). O izkušnji rejništva sem spraševala otroka, ki sta del svojega otroštva preživela v rejništvu. Osnovno empirično gradivo te raziskave sestavljajo opisi življenja otrok.

Raziskavo bi lahko označila za empirično oziroma izkustveno, saj sem s spraševanjem otrok o njihovem življenju v rejništvu preverila teze, ki sem si jih pred začetkom raziskovanja zapisala. V izkustvenih raziskavah zbiramo novo, neposredno izkustveno gradivo, bodisi z opazovanjem ali s spraševanjem. To gradivo uporabimo za preverjanje raziskovalnih vprašanj in za znanstveno dokazovanje. (Mesec, 2009: 84).

#### **3.2. TEZE**

Glede na namen in cilj magistrskega dela bom postavila naslednje štiri teze:

T1: Otroci v rejništvu si želijo, da bi bil njihov glas v individualnih projektnih skupinah slišan in upoštevan. Želijo si, da bi imeli možnost soodločanja.

T2: Otroci si želijo vrniti v matično družino.

T3: Otroci v rejništvu si želijo uspešno sodelovanje med matično in rejniško družino.

T4: Socialne delavke in delavci na CSD vidijo delo v IPS kot dobro možnost za sodelovanje z rejniško in matično družino, kar omogoča vrnitev otroka matični družini oziroma dobro odločitev v korist otroka.

#### **3.3. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV**

Merski instrumenti so pripomočki za merjenje določenih značilnosti. (Mesec, 2009: 119). V raziskavi sem kot merski instrument uporabila raziskovalni intervju. Ta merski instrument je izzval in meril besedne reakcije.

S pomočjo raziskovalnega intervjuja zbiramo besedne izjave respondentov z namenom, da bi rešili zadan raziskovalni problem. Vsaka besedna izjava je podatek, ki je relevanten za rešitev raziskovalnega problema. (Mesec, 2009: 208).

Raziskovalni intervju je bil nestandardiziran. (Mesec, 2009). Vnaprej sem imela pripravljene teme kot vodilo, konkretna vprašanja pa sem prilagajala toku pogovora. Ravno zato se vprašanja med seboj razlikujejo. Intervjuvancema nisem zastavljala identičnih vprašanj, teme pa so seveda ostale enake.

Intervju je bil delno standardiziran ter neposreden oziroma direkten. (Mesec, 2009). Neposreden zato, ker je spraševanje z obema potekalo v živo. Pogovore sem posnela na diktafon in jih kasneje pretipkala na računalnik. Intervjuvance sem predhodno seznanila in vprašala, če jih na diktafon lahko posnamem. Povedala sem za kakšen namen in da bo posnetek iz diktafona kasneje zbrisan. S tem sem se lahko bolj osredotočila na sam pogovor, saj sproti nisem potrebovala ničesar zapisovati. Imena so izmišljena, zgodbi sta resnični.

Tretji intervju pa je potekal s socialno delavko, ki že šesto leto dela na področju rejništva. Zanimalo me je, kakšen je njen pogled na rejništvo. Kakšno je njeno mnenje in njen način dela. Kako strokovna delavka pomaga otroku, da je slišan njegov glas. Intervju s socialno delavko je bil standardiziran. Vse vprašanje sem imela že vnaprej pripravljene. Veliko mi je povedala o njenem načinu dela. Zanimivo bo med seboj primerjati dve različni perspektivi (perspektivo eksperta iz lastnih izkušenj ter perspektivo spoštljivega in odgovornega zaveznika).

### **3.4. POPULACIJA, VZOREC**

V vzorec sem zajela dve osebi, ki imata osebno izkušnjo z rejništvom. Vzorec ni reprezentativen, kar pomeni, da ne velja za celotno populacijo. (Mesec, 2009). V vzorcu sta zajeti dve različni osebni zgodbi.

Punca, stara 24 let, je svoje otroštvo preživela v rejništvu in ga v svojih najstniških letih tudi zaključila. Fant, star 21 let, pa še živi v rejniški družini, saj se še vedno šola.

Intervjuvala pa sem tudi socialno delavko s centra za socialno delo Litija, ki že šest let dela na področju rejništva. Zanimalo me je, če obstajajo vzporednice med njenimi besedami in besedami otrok z izkušnjo rejništva.

### **3.5. METODA ZBIRANJA EMPIRIČNEGA DELA**

Z vsakim posebej sem se dogovorila za individualno srečanje. Prilagajala sem se njihovim prostim terminom. Dva intervjuja sem izvedla na centru za socialno delo Litija, enega pa na centru za socialno delo Zagorje. Preden sem z intervjujem sploh začela, sem jim povedala kakšen je namen moje magistrske naloge in kaj jih bom spraševala.

Prvi intervju je bil izveden z Timom (21 let) v četrtek, 25.08.2016 ob 10:45 uri. Intervju je trajal približno 45 minut. Dobila sva se na centru za socialno delo Litija. Imela sva svojo pisarno in svoj mir.

Drugi intervju je bil izveden s Tinkaro (24 let) v torek, 06.09.2016, ob 9:30 uri. Intervju je trajal približno uro in 15 min. Dobili sva se na centru za socialno delo Zagorje, kjer so nama prav tako omogočili prosto sobo.

Tretji intervju je bil izveden v torek, 13.9.2016 ob 8.00 uri, s socialno delavko, ki dela na področju rejništva. Intervju je trajal približno eno uro. Dobili sva se v prostorih centra za socialno delo Litija, v njeni pisarni.

### **3.6. OBDELAVA GRADIVA**

Vse tri intervjuje sem posnela na diktafon. Respondenti so bili s tem predhodno seznanjeni. Doma sem jih pretipkala na računalnik, zvočne posnetke pa potem izbrisala. Intervjuje sem pretipkala dobesedno, le da sem besede pisala v pravilni slovenščini. Vsebina odgovorov je ostala enaka, tega nisem spreminjala.

Intervjuje sem uredila in jih kodirala. Izbrala sem odprto kodiranje. Posamezne izjave sem oštevilčila in jim pripisala pojem, kategorijo, nadkategorijo in temo. Kode sem uredila in vnesla v tabelo.

## 4. REZULTATI

Pogovarjala sem se z dvema osebama, stara 21 let in 24 let. Oba imata izkušnjo z rejništvom, vendar sta ti dve izkušnji popolnoma različni in njuni zgodbi drugačni. Zgodba fanta, starega 21 let, je primer dobre prakse in je primer, po katerem bi se morali zgledovati vsi, ki se z rejništvom ukvarjajo (bodisi rejniki, socialni delavci na področju rejništva ali pa matične družine). Njegova izkušnja rejništva je pozitivna, otroštvo pa mu bo za vedno ostalo v lepem spominu. K temu je ogromno pripomogla njegova rejniška družina, socialna delavka na centru in njegova mama, s katero se je redno videval. Vsi ti elementi so pomembni, da je otroku v rejništvu lažje in da rejniško družino sprejme za svojo.

Druga zgodba pa je zgodba dekleta, ki je svoje otroštvo preživela v rejništvu. Njena izkušnja rejništva je zelo grenka in tudi sama je rekla, da upa, da ta dva rejnika ne bosta nikoli več dobila otroka v rejništvo. Njun glavni motiv, da sta sprejela otroke v rejništvo, je bil denar in delo na kmetiji. Dekle ni našlo opore niti pri socialni delavki na centru za socialno delo. Njena zgodba je primer slabe prakse in se danes ne bi smela več nikomur zgoditi. Njena zgodba prikazuje, kako pomembno je slišati in upoštevati glas otroka. Zadovoljstvo otroka bi moralo biti glavno merilo, ali je bilo rejništvo dobro ali ne. Dekle je imelo izredno slabo izkušnjo. Pravi, da bi najraje na vse skupaj pozabila, a vendar se ne da. Odločena, če bo imela ona svoje otroke, jim bo nudila toplino in ljubezen, točno to, kar je ona v svojem otroštvu najbolj pogrešala.

V teh dveh zgodbah obstaja kar nekaj razlik. Obstaja tudi par podobnosti. Vse to bom v tem poglavju zapisala in analizirala. Vzorednice pa lahko potegnem z odgovori socialne delavke, ki dela na področju rejništva.

T1: Otroci v rejništvu si želijo, da bi bil njihov glas v individualnih projektnih skupinah slišan in upoštevan. Želijo si, da bi imeli možnost soodločanja.

Tinkara je povedala, da nikoli niso sklicali individualnih projektnih skupin, na katerih bi se sestali vsi skupaj in naredili pregled in evalvacijo nad tem, kaj jim je do sedaj že uspelo in kaj si v prihodnosti še želijo. Vse odločitve sta namesto nje sprejela rejnika. Njeno mnenje ju ni zanimalo. Pogosto sta se odločila tako, da sta gledala na svojo korist in ne na korist otroka (primer: na obšolske dejavnosti je nista nikoli pustila, saj je mogla biti takoj po pouku doma, da je lahko začela z delom. Ni ju zanimalo ali se želi udeležiti še kakšne obšolske dejavnosti...). Socialna delavka se po Tinkarinih besedah ni trudila, da bi vzpostavila neko vez med rejniško in matično družino in tako otroku olajšala življenje v rejništvu. Enkrat na leto se

je oglasila v rejniški družini in malo preverila situacijo. Seveda se je prej najavila, rejnica pa se je na obisk dobro pripravila. Tinkara se spominja, kako je bila takrat miza polna vseh dobrot, oni so bili lepo oblečeni in ni jim bilo potrebno delati. Že takoj po odhodu socialne delavke je bila slika popolnoma drugačna. Tinkara pravi, da bi bilo veliko bolj pametno, če bi socialna delavka prišla nenapovedano na obisk. Šele takrat bi dobila realno sliko o njenem življenju v rejništvu. Napaka je bila tudi ta, da z nikomer ni govorila na samem, saj je bila rejnica povsod prisotna. Nikoli ni bilo priložnosti, da bi lahko svojo izkušnjo z nekom podelila. Tinkara je rekla, da si je vedno želela, da bi lahko komu zaupala svojo grenko in slabo izkušnjo življenja v rejništvu. Želela si je, da bi si zanjo vzeli čas in jo poslušali. Želela si je spremembe. Želela si je, da bi ji izbrali drugo rejniško družino, vendar njene želje niso bile uslišane. Nikoli ni imela priložnosti z nikomer govoriti na samem. Vedno je bila pri pogovorih prisotna rejnica. Nikoli ni bilo zares prave priložnosti, da bi se lahko komu zaupala.

Tim je imel drugačno izkušnjo. Njegov glas je bil slišan in upoštevan. Na individualnih projektnih skupinah je bil prisoten in tako je lahko povedal svoje mnenje, kaj si on želi. Povedal je, da ga čisto v vsem seveda niso upoštevali (primer: želel si je, da bi lahko ves čas igral nogomet. Tega niso sprejeli, želeli so, da se posveti tudi šoli), pri pomembnih odločitvah pa je bil njegov glas upoštevan (primer: vpisal se je na šolo, ki si jo je sam izbral, pri tem so ga spodbujali). Imel je možnost sodelovanja in zato mu je bila izkušnja v rejništvu tako lepa. Njegove želje so bile upoštevane in spodbujali so ga k učenju. Veliko jim je torej pomenila njegova prihodnost.

#### T2: Otroci si želijo vrniti v matično družino.

Oba vprašanca sta odgovorila, da si v matično družino ne bi želela vrniti in da je bilo rejništvo dobra izbira v njuni situaciji. Tim je odgovoril, da se s svojo mamo videva dovolj in da nima potrebe po tem, da bi živel z njo. Povedal je, da bi ga v primeru, če bi ostal s svojo mamo, vzgajala ulica in bi bil popolnoma druga oseba, kot je sedaj. Rejnika sta mu dala dovolj ljubezni, ki jo je kot otrok potreboval. Pravi, da se v rejniški družini počuti dobro in nima potrebe po tem, da bi jo zamenjal. Tim je tudi povedal, da je bilo rejništvo v njegovi situaciji prava izbira.

Tinkara pravi, da si v matično družino ne bi želela vrniti. Poznala je samo očeta, ki pa je bil alkoholik, mame se sploh ne spomni. Povedala je, da se od takšnega človeka, ki je večino časa pod vplivom alkohola, ne more veliko naučiti. Tudi na vprašanje, ali je bilo rejništvo prava

izbira in edina možnost v njeni situaciji, Tinkara odgovarja pritrdilno. Pravi, da si pri starših, ki uživajo alkohol, ne bi želela živeti, prav tako se k njim ne bi želela vrniti. Izrazila pa je željo, da bi si želela, da bi zanjo izbrali drugo, boljšo rejniško družino. Pravi, da s to družino ni bila zadovoljna, od njih ni dobila ljubezni, ki jo je kot otrok tako potrebovala.

Nihče od njiju si vrnitve v matično družino ni želel. Razlika je le v tem, da je bil Tim z izbiro rejniške družine zadovoljen, Tinkara pa ne. Želela si je, da bi ji socialni delavci izbrali boljšo družino, v kateri bi se dobro počutila.

### T3: Otroci v rejništvu si želijo uspešno sodelovanje med matično in rejniško družino.

Postavljena teza se je izkazala za pravilno v obeh primerih. Tim je imel izkušnjo dobrega sodelovanja z rejniško družino in njegovo mamo. To mu je bilo všeč in lahko je prehajal iz ene družine v drugo. Mama se je z njegovo rejnico dobro razumela, zato so bili tudi stiki bolj pogosti. Skratka, ko si je zaželel srečanja z mamo, ga rejnica pri tem ni nikoli ovirala. Tinkara pa si je želela, da bi se rejniška družina bolje razumela z njenim očetom in bi bilo tako več stikov in druženja. Za otroka je izredno težko, ko vidi, da oče v družini ni dobrodošel. Njegovih obiskov bi si želela še več. Velikokrat ga je pogrešala. Sodelovanje med rejniško in matično družino pozitivno vpliva na doživljanje otroka in njegovo izkušnjo v rejništvu. Otroku je lažje, če se družini med seboj dobro razumeta, si pomagata in sodelujeta. Tako tudi stiki potekajo lažje in pogostejše.

Tim ima zelo lepo izkušnjo sodelovanja. Zanj je socialna delavka na centru za socialno delo sklicevala individualne projektne skupine, kjer so bili vsi udeleženi. Tim je povedal, da so bila ta srečanja organizirana približno dvakrat letno. Največkrat ravno ob zaključku šolskega leta. Skupaj so naredili pregled in evalvacijo o tem, kaj od zadanega jim je letos uspelo. Naredili pa so tudi načrt za naslednje šolsko leto. Povedal je, da so IPS sklicali tudi v primeru, ko je prišlo do kakšne težave, pa ne zato, da bi ga okregali, ampak zato, da bi se skupaj pogovorili in naredili skupni načrt, ki bi ga lahko vsi sprejeli. Tim si več sodelovanja ne želi. Njemu je to dovolj. Kadar se želi srečati z mamo, mu to rejnika dovolita. Mama pa se zelo dobro razume z njegovo rejniško družino. Pogosto med vikendi tudi prespi pri njih. Uspešno sodelovanje vseh udeležениh v projektu pomoči je Timu zares olajšalo izkušnjo rejništva. To je velik pokazatelj, da je prav zaradi sodelovanja izkušnja otroka v rejništvu lepša.

Tinkarina zgodba je drugačna. Socialna delavka ni spodbujala sodelovanja med družinama, zato je bilo tudi stikov manj. Tinkara je povedala, da je imela občutek, da oče v rejniški

družini ni dobrodošel. Ona bi si želela več srečevati z očetom. Teh stikov je bilo zanjo premalo. Stiki so trajali par ur, trikrat na leto. Stiki so vedno potekali v prisotnosti rejnice. Nikoli ni bila sama z očetom, čeprav si je to želela. Zadovoljiti se je morala s stiki v živo trikrat letno in enkrat na štirinajst dni s telefonskim klicem. Vse to je potekalo v prisotnosti rejnice, kar ji ni bilo všeč. Tinkara bi si želela, da bi se med seboj bolje razumeli, saj bi ji bilo tako veliko lažje.

Glavna naloga socialne delavke je, da takoj vzpostavi sodelovanje med družinama, v korist otroka. Izjema so primeri nasilja in zlorabe otroka.

T4: Socialne delavke in delavci na CSD vidijo delo v IPS kot dobro možnost za sodelovanje z rejniško in matično družino, kar omogoča vrnitev otroka matični družini oziroma dobro odločitev v korist otroka.

IPS omogoča sodelovanje vseh udeležениh v projektu. Po besedah socialne delavke, ki dela na področju rejništva, se individualne projektne skupine skličejo vsaj enkrat na leto. Tako je zapisano tudi v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti. V IPS se naredi pregled dela oziroma evalvacija, hkrati pa se načrtuje, kako bo delo potekalo naprej. Vsak pomembno prispeva svoj delež in delež vsakega udeleženega je dragocen. Sodelovanje vseh je v IPS zelo pomembno in nujno potrebno. V korist otroka se zberejo vsi udeleženi v problemu in rešitvi.

Dobro sodelovanje rejniške in matične družine pa ni nujno pogoj za vrnitev otroka v matično družino. Od otrok, ki so trenutno v rejništvu na območju Litije, se ni nihče vrnil v matično družino, čeprav so med seboj dobro sodelovali. Dobro sodelovanje je najpomembnejše takrat, ko se odloča o pomembnih odločitvah, ki so vezane na otroka. Takrat je dobro, da se vsi skupaj zberejo in vsak pove svoje mnenje in videnje. Potem pa lahko iz teh mnenj oblikujemo skupno rešitev, v kateri bo viden delež vsakega posameznika.

Socialna delavka pravi, da je IPS prostor, kjer se zberejo vsi, udeleženi v problemu in rešitvi. Na IPS so povabljeni tako starši kot tudi rejniki. IPS je torej prostor, kjer se lahko začne sodelovanje med družinama. Problem se pojavi tam, kjer matične družine doživljajo rejnike kot rivale. Tam je težje sodelovati in potreben je čas, da se stvari spremenijo na bolje. Potrebno je trdo delo in nikoli se ne sme odnehati. Vse to se dela v podporo in pomoč otroku, da mu je življenje v rejništvu lepše.

Potrebno pa je tudi filigransko delo z matično družino. Socialna delavka odgovarja, da matične starše povabijo na pogovor in poskušajo vzpostaviti odnos z njimi, da bi na tem

gradili skupno delo. Spodbujajo jih v spremembah. Pomembno je, da dobijo uvid, da tisto kar počnejo ni v redu in da nujno potrebujejo spremembe na bolje, da se bo lahko otrok zopet vrnil nazaj k njim. Spremembe pa se zgodijo počasi, še posebej v primerih, ko starši ne želijo sodelovati in jih je težko povabiti v kakršenkoli dialog. Tukaj se spremembe težje zgodijo.

Matična in rejniška družina sta vedno povabljeni na IPS. Včasih pa povabijo še druge člane, ki so v konkretni situaciji pomemben člen za reševanje problema. Socialna delavka je povedala, da velikokrat sodelujejo z drugimi institucijami. Če gre za težave v šoli, povabijo učitelja ali razrednika. Včasih v podporo in pomoč vključijo tudi zdravstveni dom ali razne svetovalnice. Vključijo vse, ki z otrokom sodelujejo in imajo informacijo, s katero bi lahko problem uspešno razrešili.

"Projektna skupina je odprta za vse, ki jih potrebujemo v izvirnem delovnem projektu, tudi za učitelja ali razrednika, psihologinjo s šole ali psihiatra, ki dela z očetom, družinsko terapevtko, sošolce in prijatelje. Ko socialni delavec povabi koga v projektno skupino, ga povabi tudi v socialnodelavni način dela, ki je za mnoge nov. Zato je pomembno, da zmore vzpostaviti in varovati delovni odnos, saj družina in otrok potrebujeta delež povabljenega sodelavca, njegov prispevek v procesu pomoči." (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 103).

Tim je povedal, da je socialna delavka IPS sklicevala redno in da so bili tam prisotni vsi. Naredili so pregled za nazaj in evalvacijo o tem, kaj jim je že uspelo ter tudi načrt za naprej, kjer je vsak dobil svojo zadolžitev. Tinkara je za IPS slišala prvič. V času njenega življenja v rejništvu niso tega sklicali niti enkrat. Morda bi bilo vse drugače, če bi se koncepti dela v rejništvu pravilno in dosledno uporabljali in če bi bile slišane želje otroka in njen glas.

Socialna delavka pravi, da se IPS skliče enkrat letno. Odvisno je tudi od tega, kakšna je situacija. V kolikor se pojavijo kakšne težave, ga skličejo tudi večkrat na leto. Vmes pa potekajo še individualni pogovori. Individualni pogovori potekajo z osebami, ki jih potrebujejo za rešitev določenih težav. Na IPS se praviloma naredi samo pregled stvari in evalvacija ter načrt za naprej. Tam so prisotni vsi in potrebno je vedeti, da vse teme niso primerne za vsa ušesa. Pogosta tema IPS je ta, da si udeleženi med seboj izmenjajo informacije. S tem dobijo uvid kako drugi doživljajo otroka ter kako otrok napreduje. Med seboj si izmenjajo tudi naloge in se dogovorijo, kaj bi bilo potrebno še narediti. Vsi udeleženi dobijo besedo, da povedo svoje videnje. Na ta način socialna delavka varuje prostor vseh udeleženi v problemu in rešitvi. Še posebej pa je pozorna na otroka. Še posebej v primerih, ko otrok nima zagovornika.

V Timovi in Tinkarini zgodbi lahko zasledimo tudi razliko v tem, kako pogosto in na kakšen način so potekali stiki z njunima matičnima družinama. Tim pri stikih ni imel nobenih omejitev. Kadarkoli si je zaželel, se je lahko srečal ali pa slišal s svojo mamo. Rekel je tudi, da je imel stikov dovolj, ter da jih ne bi potreboval več. Če je želel, je šel lahko sam k svoji mami, velikokrat pa je prišla tudi ona k njim in kdaj za vikend prespala. Z rejnico sta se dobro razumeli in to je Timu življenje olajšalo. Pomembno je, da rejniki otroku stikov ne omejujejo. Otrok bo vse življenje na nek način ostal povezan s svojimi biološkimi starši in če si stike želi, je prav, da mu rejniki to omogočijo.

Pri Tinkari je bila situacija precej drugačna. Želela si je več stikov s svojim očetom, a to očitno ni bilo možno. Prišel je samo trikrat na leto, kar pa je bilo njej premalo. Po telefonu sta se slišala enkrat na štirinajst dni. Takrat še ni bilo mobilnih telefonov, zato jo je vedno poklical na stacionarni telefon, rejnica pa je imela tako pogovore pod nadzorom. Nikoli ni imela priložnosti, da bi se mu zaupala in izpovedala svojo grenko izkušnjo. Kar zadeva stike z njenim očetom, Tinkarino mnenje ni bilo upoštevano. Nihče je ni nikoli vprašal, ali ji je to dovolj, ali bi si mogoče z očetom želela srečati večkrat. Želela si je tudi, da bi se lahko srečala z očetom individualno, ne pa, da je rejnica prisotna ves čas in s tem nadzoruje vse njene besede in tok pogovora.

Razlika med zgodbama je tudi v tem, da je bil Tim z izbiro rejniške družine izredno zadovoljen. Pravi, da se je v družini zelo dobro počutil in da je ne bi zamenjal. Povedal je, da sta ga rejnika sprejela kot lastnega otroka. Tinkara pa je jasno povedala, da z rejniško družino ni bila zadovoljna. Želela si je, da bi ji lahko izbrali drugo, boljšo družino. Kasneje, ko je pobegnila iz rejniške družine in bila skoraj eno leto v Stični, so ji predlagali, da bi šla k drugi rejniški družini. Takrat se je temu predlogu na vso moč uprla, saj je izgubila vero v družino. Bila je prepričana, da je vse več družin takšnih. Še ene slabe izkušnje rejništva si ni želela in je tudi ne bi prenesla.

Tim je imel to srečo, da si je lahko sam izbral srednjo šolo, ki ga je veselila. Pri izbiri mu je sicer pomagala učiteljica, a glavno je to, da ga nihče ni silil v drugo šolo. Njegovo odločitev so sprejeli in ga k šolanju spodbujali, saj so vedeli, da je to dobra naložba za Timovo prihodnost. Prav tako si je lahko Tim sam izbiral obšolske dejavnosti. Veselil ga je nogomet in to je tudi treniral. Pri tem ga niso omejevali. Treniral je skupaj s prijatelji in si tako ustvaril svoj krog ljudi, s katerimi se je zelo rad družil. Rejnika sta mu to dovolila, še vedno pa se jima je zdela šola najpomembnejša in v to smer sta ga tudi spodbujala.

Tinkarina izkušnja je bila drugačna. V šolo je sicer hodila, a je morala biti doma takoj po zaključku pouka. Ni smela zamuditi niti minute. Rejnika sta imela vse natančno preračunano, kdaj se mora vrniti iz šole. Če se je po šoli kje zadržala, je bila tepena. Tako se s prijatelji sploh ni imela priložnosti družiti. Ko so šli ostali otroci po šoli na igrišče, je morala ona takoj domov in začeti z delom. Rejnika Tinkarini izobrazbi nista dajala posebnega pomena. Kako ji gre v šoli, ju ni zanimalo. Tinkara ima danes zaključeno osnovno šolo. V srednjo šolo je hodila dva tedna, ko je živela v drugi rejniški družini. Tudi tem rejnikom njena izobrazba ni veliko pomenila, saj je bila tepena vsakič, ko je odšla v šolo. Veselilo jo je vrtnarjenje, na to srednjo šolo je bila tudi sprejeta, a je nikoli ni dokončala, saj je imela nemogoče pogoje. Kasneje je začela z delom v proizvodnji in to bo delala celo življenje. Vesela je, da sta jo rejnika naučila trdega dela in ji zato fizično delo ne predstavlja prevelikega napora. To ona zmore.

Tinkara je morala veliko delati v rejniški družini. Rejnika ni zanimalo, ali je to delo zanjo morda pretežko in prenaporno. V zgodnji mladosti je bila posledica tega dela operacija pruha. Preden je zjutraj odšla v šolo, je morala določeno delo že opraviti. Takoj, ko se je vrnila iz šole, je spet sledilo delo, da si je kosilo zaslužila. Tudi če bi želela, Tinkara sploh ni imela možnosti, da bi se učila in na naslednji šolski dan kvalitetno pripravila. Rejnika je zanimalo samo eno, in to je delo. Tinkara se spominja, kako so jo v šoli velikokrat zbadali, da 'smrdi po štali'. Bilo ji je neprijetno, a druge izbire ni imela. Morala je delati, da je sploh lahko jedla. Rekla je, da če delo ni bilo narejeno, tudi kosila ali večerje ni dobila. In tako je ostala lačna.

Tim je imel lepšo izkušnjo. Povedal je, da je rejnici kdaj pomagal pospraviti po hiši. Ni pa pretirano veliko delal. Kadar je zunaj lepo vreme, Tim rad pomaga rejnici na vrtu. Z njo se dobro razumeta in rad je v njeni prisotnosti. Rejnika nista Tima nikoli silila k delu. Veliko bolj pomembno se jima je zdelo, da se je pripravil na šolo in bil tam uspešen. Zanj si želita lepe prihodnosti, zato tako močan poudarek na učenju.

Primerjali bi lahko tudi odnose v teh dveh družinah. Tim je povedal, da je rejnici zaupal. Nanjo se je vedno lahko obrnil, ko je prišlo do kakšnega problema ali če je potreboval nasvet. Bila sta odprta drug do drugega. Tim ji je zaupal tudi bolj osebne stvari. Od odnosa v družini je odvisno kako se bo otrok v njej počutil, kako se bo razvijal in v kakšno osebo bo odrasel. Tim je bil z rejniško družino zelo zadovoljen, odnosi v družini so bili odprti, družinskim članom je zaupal. To je izredno pomembno, saj otrok skozi zaupanje dobi in občuti oporo družine. Tinkara je imela drugačno situacijo. Nikomur v rejniški družini ni zaupala, z nikomer

ni delila svojih osebnih zgodb in z nikomer ni govorila o svojih občutkih. Vesela je, da je otroštvo preživela skupaj z bratoma. Njima je še najbolj zaupala. Tinkara pravi, da se v družini ni dobro počutila in da je imela ves čas občutek, da ni dobrodošla. Bila je prepričana, da sta jo rejnika v družino vzela zgolj zaradi denarja. Tinkara se je v težkih trenutkih lahko zanesla na svoja brata, medtem, ko se je Tim lahko zanesel in dobil oporo prav od rejnice. Tim je tudi povedal, da se je velikokrat obrnil na center za socialno delo, saj je bil s socialno delavko, ki dela na področju rejništva, zelo zadovoljen. Tinkara na centru za socialno delo ni dobila podpore in pomoči, ki jo je še kako potrebovala. Pravi, da se na center za socialno delo ni nikoli obrnila.

Razlika med zgodbama o rejništvu je opazna tudi v načinu reševanja težav. Tim je povedal, da so vse težave vedno reševali s pogovorom. Zbrali so se skupaj in vsak je lahko odkrito spregovoril o občutkih in željah. Vsi občutki so bili dovoljeni in o vsem se je lahko govorilo. Mogoče so kdaj v pogovor vključili še koga drugega. Po pomoč so se obrnili na šolo, ko so se pojavili problemi v zvezi z ucnim uspehom. Sestali so se skupaj z učiteljico in razredničarko. Skratka probleme so reševali skupaj in sproti. Tim je s tem tudi občutil, da rejniški družini zares pripada. Povedal je, da sta to njegova starša in vesel je, da mu je bila izbrana ravno ta družina.

Pri Tinkarini družini so probleme reševali drugače. Nikoli s pogovorom. Tinkara je bila velikokrat tepena. V tepežu sta rejnika videla rešitev za vse težave. Nista pa ugotovila, da sta ravno s tem dejanjem, odrinila otroka stran od sebe. Ravno zaradi nasilne vzgoje in strahospoštovanja se je Tinkara umikala stran od njiju, ni jima zaupala svojih težav in ni si želela več živeti v tej družini. Povedala je primer iz otroštva. Rejnika sta imela na hladilniku nalepljen njen šolski urnik. Točno sta vedela kdaj se pouk konča in točno sta vedela kdaj mora priti domov. Če Tinkara ni prišla domov pravočasno, je bila tepena. Rejnika ji sploh nista dala možnosti, da bi povedala, kaj jo je zadržalo, ali se je želela družiti z vrstniki, ali ji je bila zanimiva kakšna dejavnost na šoli. Ta vzgoja je pripeljala tako daleč, da ji je v tej družini postalo nevzdržno. Prišlo je do trenutka, ko je rekla, da ne zmore niti dneva več preživeti pri njih in da si želi drugam.

Tinkarina zgodba o rejništvu se je končala tako, da je pobegnila od rejniške družine in jih ni želela nikoli več videti. Vse stvari so se skozi otroštvo kopičile. Večkrat se ji je zgodila krivica, na katero je še danes zelo občutljiva. Enkrat pa je prišel trenutek, ko je želela s to zadevo za vedno zaključiti. Drugega izhoda ni videla. To je bila zanjo edina možnost in

Tinkara je zbrala še toliko poguma, da je uspela pobegniti. V tistem trenutku ji je bilo vseeno za vse. Mislila je le to, da si jih nikoli več ne želi videti in prestopiti praga njihove hiše.

Timova zgodba se še ni zaključila. Tim še vedno hodi v šolo in živi v rejniški družini, s katero je zelo zadovoljen. Njegov glavni cilj je trenutno ta, da konča šolanje in si s tem pridobi željeno izobrazbo. Na svoje bo odšel, ko se bosta z njegovo punco odločila za skupno pot. Do takrat pa je v družini dobrodošel, saj so ga sprejeli za svojega, nudijo mu ljubezen in toplino, ki jo vsak otrok potrebuje. Tim je družini izredno hvaležen.

V zgodbah pa je mogoče ugotoviti tudi podobnosti. V obeh primerih so odšli v rejniško družino skupaj z brati, sestrmi. Pravilo, pri nameščanju otrok v rejniške družine pravi, da je v korist otroka, če bratje in sestre odidejo skupaj v isto družino. Prav to je zapisano tudi v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti. Pravilno naj se bratov in sester ne ločuje. Na ta način lahko skupaj odrasčajo in si ob težkih trenutkih stojijo ob strani, saj imajo podobno življenjsko izkušnjo. S tem, ko so bratje in sestre nameščeni v iste družine, se na nek način ohranja stik z biološko družino. Tinkara je tekom pogovora poudarila, da je bila hvaležna za to, da so dali vse skupaj v isto družino. Povedala je tudi, da sta bila brata njena edina prava družina. Tinkara je to še toliko bolj občutila, saj se na rejnika v težkih trenutkih ni mogla zanesti. Bila je srečna, da je bila skupaj z bratoma, saj ji je bilo tako življenje v rejništvu nekoliko lažje. Ne predstavlja si, da bi šla v rejništvo sama. V svojih sorojcih je dobila oporo, ki jo je potrebovala. Tim je rejniško družino sprejel za svojo. Vseeno pa je povedal, da je vesel, da je lahko odrasčal skupaj z bratoma.

Tako Timu kot tudi Tinkari so rejniško družino izbrali socialni delavci s centra za socialno delo. Oba sta v rejništvo odšla zelo mlada (Tim je bil star komaj tri leta, Tinkara pa dve leti) zato nista bila zmožna povedati kaj si sploh želita. Socialna delavka s centra za socialno delo je povedala, da imajo starejši otroci več besede in se jih tudi več vključuje, saj so sposobni povedati svoje mnenje. Mlajši otroci pa te možnosti nimajo. Danes so pri nameščanju v rejniško družino bolj pozorni na to, da otroka ne premestijo iz ene v drugo družino, ampak najdejo nek nevtralni prostor. Tam rejniki občasno obiskujejo otroke in tako se imajo priložnost navezati drug na drugega. To je pomemben korak, saj otrok kasneje nima občutka, da je bil nameščen v njemu tujo družino. Rejnike in tudi okolje, v katero se bo preselil, ima možnost že prej spoznati in se počasi navajati. Socialna delavka je povedala, da vsak otrok potrebuje svoj čas, ki mu ga moramo zagotoviti. Ničesar ne smemo prehitevati.

Priprave otroka na novo družino so izrednega pomena. Ne smemo ga kar iztrgati iz ene družine in premestiti v drugo. Socialna delavka je povedala, da oni največkrat zberejo nek nevtralni prostor, kjer lahko rejnika obiskujeta otroka. Otrok se tako na rejniško družino počasi navaja. Rejnika mu lahko prineseta tudi kakšne fotografije njihove hiše, otrok, domačih živali. Tako si otrok skozi fotografije in zgodbe ustvarja sliko o novi družini. Otrok ima čas, da rejnike spozna in se privadi na novo okolje. Socialna delavka pravi, da je v pogovore z otrokom velikokrat vključena tudi psihologinja s centra za socialno delo. Vsak otrok je poseben in edinstven. Vsak otrok stvari drugače dojema in razume. Zavedajo se, da vsak potrebuje svoj čas. Prehod iz ene družine v drugo je za otroka velika sprememba. Otroka je potrebno na to spremembo dobro pripraviti, da mu bo potem življenje v rejniški družini lepše.

Pomembna naloga socialne delavke v procesu podpore in pomoči je, da varuje prostor otroka. Socialna delavka s centra za socialno delo je povedala, da z otrokom vedno najprej govori psihologinja. Kadar gre za mlajšega otroka, ki bi se v pogovor znotraj IPS težje vključil in si mogoče svojih želja ne bi upal povedati naglas, takrat je pomembno, da ima otrok zagovornika. Psihologinja na srečanju zagovarja njegove želje in mnenje. Na IPS se je kdaj potrebno pogovoriti o temah, ki niso najbolj primerne za otrokova ušesa. Otroku je težko poslušati, če se družini med seboj kregata, ali pa morda govorita slabo o njem. Tega mu ni potrebno poslušati, zato pa je tam namesto njega psihologinja, kot zagovornica otrokovih pravic. Individualen pogovor z otrokom veliko pripomore k temu, da se otrok zares odpre in zaupa svoje doživljanje drugi osebi. Na ta način se lahko življenje v rejništvu izboljša, saj tudi strokovni delavci dobijo uvid, kaj se v družini pravzaprav dogaja.

Tinkarina največja želja je bila prav ta, da bi imela priložnost z nekom govoriti na samem in mu zaupati vse podrobnosti iz svojega življenja. Potrebovala bi nekoga, na katerega bi se lahko zanesla in bi ji stal ob strani. Želela si je, da bi videli kaj se v resnici z njimi dogaja. Tinkara ni imela nikogar, ki bi mu lahko vse to zaupala. Nikoli je nihče ni vprašal, kako se v družini počuti. Pomembno je slišati tudi takšno zgodbo, da se v prihodnje ne bi več ponovila. Otrok je najpomembnejši podsistem v sistemu rejništva in tega se morajo zavedati vsi, ki delajo na tem področju. Socialni delavci so spoštljivi in odgovorni zavezniki otrok in tako morajo delati.

"Rejništvo je nedvomno dobra priložnost za podporo otroku, ki ne more živeti v svoji družini, a danes socialno delo pojmuje rejništvo kot skrbno načrtovan sistem sodelovanja, kjer nihče

od udeležениh ničesar ne dela sam in kjer nihče od udeležениh ne ostane brez pomoči in podpore. Davno so minili časi, ko se je zdelo, da lahko druga družina pomaga otroku in ga socialno okrepi že s tem, da je družina." (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 104).

## 5. SKLEPI

Sodelovanje med družinama je torej bistvenega pomena. Naloga socialne delavke je, da vzpostavi dialog med družinama. Nekje se to zgodi prej, drugje kasneje. Ni vedno enostavno začeti uspešnega sodelovanja. Potreben je čas. Matične družine vidijo v rejnikih pogosto tekmeča in to misel je treba preokvirirati. Matične družine morajo dobiti uvid, da jim rejniki želijo samo pomagati in jih podpreti v spremembah, ki se morajo zgoditi. Kadar družine med seboj uspešno sodelujejo, je tudi otroku v rejniški družini mnogo lažje. Lažje prehaja iz ene družine v drugo, ker čuti, da je v obeh družinah dobrodošel.

Potrebno pa je tudi sodelovanje z drugimi institucijami. Problemi, ki nastanejo so tudi širše narave in takrat je potrebno v proces podpore vključiti tudi druge osebe (na primer učitelje, razrednike, šolske psihologe, zdravnike). Na ta način so težave lažje rešljive, saj vsi skupaj sprejmejo dogovore za naprej. In to se najlažje zgodi, ko so vsi prisotni na IPS. Takrat lahko vsak pride do besede in pove, kaj misli in kje on vidi rešitev. Skupaj soustvarijo korake, ki vodijo v smeri rešitve.

Naloga socialnih delavk in delavcev je torej ta, da na IPS skličejo osebe, ki jih v določeni situaciji nujno potrebujejo, da bi bil problem lažje rešljiv. Pomembno je, da se trudijo vzpostaviti sodelovanje med matično in rejniško družino. Vsi, ki delajo na področju rejništva, morajo to nujno upoštevati in se zavzemati, da vse udeležene v procesu podpore in pomoči vključijo v soustvarjanje rešitve.

Dolžnost centra za socialno delo je, vzpostaviti projektno skupino za vsakega otroka posebej. S tem se začne med rejniško in matično družino. Hkrati pa se začne tudi podpora in pomoč matični družini za spremembe, ki so potrebne, a jih sama ne zmore. Pogosto se zgodi, da ljudje težko sprejmejo nove spremembe, zato jih je potrebno na spremembe dobro pripraviti, da se točno ve, kaj potem sledi. Ne sme se zgoditi, da ostanemo brez dobrega načrta za naprej.

Vrnitev otroka v matično družino je lahko dober cilj rejništva, vendar to ni nujno. Tudi Tim in Tinkara sta oba rekla, da se v matično družino ne bi želela vrniti. Mogoče se ni zgodilo dovolj sprememb na bolje, da bi se v matični družini počutila dobro. Pomembno pa je, da otroku zagotovimo točno toliko stikov, kot jih on potrebuje. Stiki s starši so pravica otroka in dolžnost staršev, da jih izvajajo. Otrok naj sam pove, koliko stikov si želi, kje se želi s svojimi starši videti, koga si na stikih še želi zraven in koliko časa si želi preživeti s svojimi starši. Matična in rejniška družina pa naj se med seboj dogovorita kako bosta stike izvajali. Če si

otrok ne želi stikov s svojimi starši zaradi zlorab ali nasilja, moramo to njegovo odločitev spoštovati. V stike ga proti njegovi volji ne smemo siliti.

Socialne delavke in delavci na centrih za socialno delo morajo poslušati otrokov glas. Slišati morajo kaj jim ima otrok za povedati, kaj si želi izboljšati, kaj mu v družini ni dobro in kaj bi rad spremenil. To so pomembne besede, ki jih je potrebno vzeti resno. Nihče od otrok si ne bi izmišljeval neresničnih zgodb. Otroci svoje doživljanje povedo, tako kot to zares čutijo. Potrebno si je vzeti čas in otroku prisluhniti. Nekateri otroci so bolj tihe narave in si morda ne upajo ali pa ne želijo povedati naglas svojega mnenja. Takšnih otrok ne gre prezreti. Prav takšnim je potrebno omogočiti še dodaten čas, da se bo okolja in strokovnih delavcev navadil in jim zaupal zgodbe, ki jih drugače ne bi. Pri delu z otroki moramo biti pozorni tudi na neverbalno komunikacijo, saj nam otrok s tem lahko marsikaj sporoči. Včasih morda še več, kot z besedami.

"Otrok je človeško bitje, na to pozabljamo, ker je majhen. Prav 'ne pozabiti' je zaveza strokovnjaka, ki se uči, kako varovati prostor za otroka v kompleksnem rejniškem sistemu. Še več, zaveza strokovnjaka je, da spodbudi in podpre učenje odraslih v življenju z otrokom. Otrok potrebuje prostor in varno spodbudo, da sodeluje in pove. Uči se živeti z in med dvema družinama. Potrebuje možnost, da razvije občutek lastne vrednosti. Ima pravico do resničnosti, da jo pove in da jo vidimo. Potrebuje dovolj dobre izkušnje za razvoj samostojnosti, avtonomije, neodvisnosti, da bo znal in smel skrbeti zase in za druge, torej izkušnje povezanosti, bližine, ljubezni in prijateljstva." (Čačinovič Vogrinčič, 2006:106).

## 6. POVZETEK

"Sodelovanje z otrokom začnemo v težkem času zanj in za njegovo družino, praviloma sredi hude stiske in težke krize. Doma so trpljenje ali negotovost, bolečina ali nemoč, ki jih pogosto ne more razumeti in ubesediti. Obljuba ali vabilo za lepše in boljše življenje v drugi družini zbudi ambivalentna čustva, pa tudi negotovost in strah pred neznanim. Zato otrok potrebuje najprej potrpežljive sogovornike, ki ga slišijo in učijo hkrati, da bo udeležen v poslavljanju in dobrodošlici." (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 105).

Delo v rejništvu je kompleksno delo, delež vsakega udeleženega mora biti razviden. Delež otroka je najpomembnejši. Otrok ne sme biti prezrt, njegov glas mora biti slišan. Iz dveh resničnih zgodb smo lahko spoznali, kako pomembno je, da so besede otroka slišane in tudi upoštevane. Otrok mora dobiti občutek udeležnosti in vključenosti. Ne smemo ga odrivati na stran. Zavedati se moramo, da je rejništvo ustvarjeno zanj. V težkem obdobju za otroka, poiščemo družino, ki bo zmogla živeti z njim, ga razumeti in ga podpreti, kjer on to potrebuje.

Rejniki so strokovni sodelavci centra za socialno delo. Kdor ne zmore nuditi podpore in pomoči matični družini, ne more biti rejnik otroku. Prav v procesu podpore in pomoči matični družini se odpre in začne sodelovanje med njima. Tukaj je prostor za spremembe, ki se morajo zgoditi, da bi se lahko otrok vrnil nazaj k svoji družini.

Najpomembnejšo nalogo imajo socialne delavke in delavci s področja rejništva. Vse koncepte morajo dobro poznati in jih seveda znati uporabiti v praksi. Vzpostaviti morajo delovni odnos, ki daje pomemben okvir dela. Eksperte iz izkušenj povabi v delovni odnos in varuje prostor vsakega udeleženega, še posebej prostor otroka. V delovnem odnosu so vidni uresničljivi koraki in prehojena pot, opazne so spremembe in naredijo se načrti za naprej. Socialna delavka ljudem predstavi kako in na kakšen način poteka delo. Uporabnikom se pridruži in tam se začne delovni odnos, ki je temelj socialnega dela.

## 7. SEZNAM UPORABLJENIH VIROV IN LITERATURE

Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., Sušnik, A. (2015), *Nasilje nad otroki. Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Avguštinčič, A. (2013), *Vonj pečenih jabolk*. Bevke: Smar-team.

Bilten skupnosti CSD Slovenije (2008), *Kaljenje: Rejništvo*. Ljubljana: Ministrstvo za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Bilten skupnosti CSD Slovenije (2012), *Kaljenje: Rejništvo*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

Bowlby, J. (1991), *Attachment and loss*. London: Penguin Books.

Bouwkamp, R., Bouwkamp, S. (2014), *Blizu doma*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1992), *Psihodinamski procesi v družinski skupini: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Advance.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Kirton, D. (2009), *Child Social Work Policy & Practice*. London: Publications International Ltd.

Mesec, B. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave. Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Novak, B. (2014), *Družinsko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Skygger, R., Cleese, J. (1993), *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Založba Tangram.

Thomas, N. (2005), *Social work with young people in care: looking after children in theory and practice*. New York: Palgrave Macmillan.

*Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti*. (2002). Uradni list Republike Slovenije, št. 110/2002.

*Zakon o zakonskih zvezah in družinskih razmerjih.* (2004). Uradni list Republike Slovenije, št. 69/2004.

<http://www.e-neo.si/si/osebno/teorija-navezanosti/> (Ogledano 14.05.2016)

Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (Ogledano 21.05.2016)

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400> (Ogledano 12.06.2016)

Zakon o zakonskih zvezah in družinskih razmerjih:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093> (Ogledano 12.06.2016)

## 8. PRILOGE

### INTERVJU Z OTROKOM, KI ŽIVI V REJNIŠTVU

**TIM, 21 let**

**1. Se spomnite kako je bilo, ko ste še živeli pri starših?**

Ne. Ne vem, če sem sploh dolgo živel pri starših. Nič se ne spomnim, res ne. (A1) Že celo življenje živim v tej rejniški družini in oni so moji starši. (A2)

**2. Kako se razumete s svojimi starši?**

Z mamo se kar v redu razumem, imam tudi redne stike z njo. Očeta pa že dolgo časa nisem videl. (A3)

**3. Kako pogosti pa so stiki z vašimi starši in približno koliko časa trajajo? S katerim od staršev imate več stikov? Na kakšen način potekajo srečanja? Ali ste imeli pri določanju stikov kaj besede?**

Z mamo imava redne stike, z očetom pa nimam stikov in jih tudi ne potrebujem. Tako sem se odločil. Z mamo pa se videvava vsak drugi vikend. Včasih pride ona k meni in prespi pri nas, včasih pa grem jaz v Ljubljano. (A4) Včasih gre z menoj tudi rejnica. Zelo dobro se razumeta in to mi je všeč. (A5) Nikoli ni bilo nobenih težav, nikoli mi ni nihče omejeval stike. (A6) Imam dve družini in obe imam zelo rad. (A7)

**4. So vas upoštevali pri dogovorih v zvezi s stiki in se tega tudi držali pri izvajanju?**

Ja, upoštevali so moje želje. Z mamo sem imel redne stike in še danes jih imam. (A8)

**5. Kaj bi lahko matična družina dobrega prispevala, da bi vam bilo življenje v rejniški družini lepše?**

To pa ne bi vedel. Dobro se počutim v rejniški družini. (A9) Z mamo sem se vedno slišal ali pa videl, kadar sem to potreboval. (A10)

**6. Kdaj ste prvič prišli v rejniško družino?**

Star sem bil približno tri leta.

**7. Se spomnite, kako so potekale priprave na odhod k rejniški družini? Koliko so vas pri tem vključevali in upoštevali?**

Ne spomnim se. Verjetno sem lahko vzel kakšno igračko s seboj in se poslovil od moje mame. Tako si predstavljam. (A11) Spominjam pa se ničesar.

**8. Kako se spominjate prvega dne v rejniški družini?**

Žal se tega niti malo ne spomnim. Bi bilo pa zanimivo, če bi se spominjal. Ali pa da bi obstajali kakšni posnetki o prvem srečanju. To bi si pa z veseljem pogledal.

**9. Katere so bile dobre izkušnje pri prehodu iz matične družine v rejniško družino? Ali so se pojavile tudi kakšne težave pri prehodu?**

Ne spomnim se, saj sem bil star komaj tri leta. Verjamem pa, da je vse potekalo kot mora, saj se v tej družini počutim dobro. (A12) Med seboj smo povezani in dobim ljubezen, ki jo vsak otrok, za moje pojme, potrebuje. (A13)

**10. Se vam zdi, da je bil odhod v rejniško družino prava možnost v vaši situaciji?**

Odhod ni bil samo prava možnost, ampak nujno v mojem primeru. (A14)

**11. Koliko časa živite v rejniški družini? Ste živeli samo v eni rejniški družini ali ste morda zamenjali rejniško družino? Če ste zamenjali, me zanima, ali ste imeli pri tem kaj besede, je bilo vaše mnenje upoštevano in vaš glas slišan?**

V rejniški družini živim že 18 let. Navadil sem se življenja tukaj in v redu se počutim. (A15) Ne, nisem zamenjal rejniške družine. (A16) Že od začetka živim v isti in mislim, da bom tu tudi ostal, dokler se s punco ne preseliva na svoje. (A17)

**12. Kako pa so vam izbrali rejniško družino? Ste imeli pri izbiri rejniške družine kaj besede? So upoštevali vaše mnenje?**

Ne, pri treh letih me ni nihče nič vprašal. Je pa res, da sta v tej družini živela tudi moja brata. Mislim, da so dali mene v to rejniško družino, ker sta se že onadva dobro počutila in tudi zato, da smo ostali skupaj. (A18) Zelo sem vesel, da živimo v isti družini. (A19) Kar hudo bi mi bilo, če bi bili v različnih družinah.

**13. Si kdaj želite, da bi se lahko iz rejniške družine za vedno vrnil k svojim biološkim staršem?**

Ne. Res mi je v redu tako. Videvamo se dovolj. Nimam potrebe po več. (A20)

**14. Kako bi opisali vaše življenje v rejniški družini? Ste zadovoljni z rejniško družino?**

Meni je v rejniški družini super, res. Dobro se počutim, mislim, da še bolj kot bi se pri svoji mami. (A21) Zelo lepo so me sprejeli, kot bi bili oni moji pravi starši. (A22)

**15. Kakšna je vaša vloga v rejniški družini? (Komu več pomagata – rejnici ali rejniku?)**

Rejnici pomagam več. Malo moram pospravljati po hiši. Takšne vsakdanje zadolžitve imam. Nič posebnega. (A23) To, da pomagam, se mi zdi čisto normalno in mi ni težko. (A24) Drugače pa je moja naloga ta, da končam šolo. (A25) Temu sta rejnika vedno dajala prednost. Mogoče bi kdaj raje delal, kot se učil. (A26) Kadar je recimo lepo vreme, rejnici zelo rad pomagam na vrtu.

**16. Kako se razumete z ostalimi družinskimi člani? Opazite, da rejniki delajo razliko med vami in med njihovimi biološkimi otroki?**

Z brati odlično. Imam enega brata in enega pol brata in skupaj živimo. Čedalje bolj se razumemo. Včasih se tudi skregamo, ampak z leti vse manjkrat. (A27) Rejnika svojih otrok nimata, tako da smo mi edini otroci v tej hiši. Drugače pa se bolj razumem z rejnico kot z njenim možem. Ne vem zakaj, več časa preživiva skupaj in sem nanjo bolj navezan. Zaupam ji tudi bolj osebne zadeve. (A28)

**17. Kaj pa bi lahko rejniška družina dobrega prispevala, da bi vam bilo življenje v njej lepše?**

Nič. Lepo so me sprejeli in to mi pomeni največ. (A29) Všeč mi je tudi to, da smo z brati skupaj in da lahko redno videvamo mamo. (A30)

**18. Se je kaj spremenilo v tem času, ko živite v rejniški družini? Če da, kaj in kako?**

Večkrat pomislim, da bi bil verjetno drugačna oseba, če bi živel pri moji mami. (A31) Zelo sem ponosen na to, kako so me vzgojili. (A32) V matični družini bi bil verjetno

prepuščen sam sebi in bi me ulica vzgojila. Cele dneve bi bil sam. (A33) Res sem vesel, da so zame izbrali to možnost in to družino. (A34)

**19. Kaj ste se v rejniški družini dobrega naučili? S kakšnimi težavami ste se srečevali v rejniški družini?**

Od rejniške družine sem dobil ogromno ljubezni. (A35) Spoznal sem, da imajo lahko tudi tisti otroci, ki ne živijo pri svojih starših, svoje mesto v eni drugi družini in so tam nekaj vredni. (A36) Počutil sem se, kot bi živel pri svojih starših. Ničesar mi ni manjkalo in hvaležen sem za vse. (A37)

**20. Na kakšen način pa rešujete težave? Vam kdo pomaga pri reševanju težav ali zmorete sami?**

Navajeni smo, da probleme vedno rešujemo s pogovorom. Vsi se skupaj usedemo in pogovorimo. Navajeni smo, da je takrat zbrana vsa družina, včasih tudi naša mama. Včasih pa smo v pogovor še koga dodali. Če je bilo kaj v zvezi z mojimi ocenami, smo se vedno dogovorili za pogovor z razredničarko. Na ta način smo lažje rešili problem. (A38)

**21. Komu se lahko zaupate, če vam je kdaj težko?**

Rejnici, vedno grem najprej do nje in ji odkrito povem kaj me muči. (A39) Imam pa tudi prijatelje, ki jim lahko veliko zaupam. (A40) A če nastane kakšen večji problem, se vedno najprej obrnem na rejnico. Vedno mi je pripravljena pomagati. (A41)

**22. Kako pa vam gre v šoli? Se udeležujete tudi kakšnih obšolskih dejavnosti? Bi si morda želeli obiskovati (še) kakšno dejavnost?**

Na srednji ekonomski šoli moram opraviti še tri predmete. Izpit iz matematike sem naredil že v juniju. Slovenščino in angleščino pa v septembru. Težko se spravim k učenju, a ko pomislim, da bi drugače izgubil vse narejene letnike, potem vem, da moram ta dva predmeta pač imeti zaključena. Druge ni. Potem bom imel naziv ekonomski tehnik. Se dobro sliši, ne? Zdaj imam narejeno dvoletno kuharsko šolo. (A42) Moram se potruditi, da mi uspe še to. Moram.

V prostem času pa treniram nogomet, od sedmega leta naprej. (A43) Pa tudi s prijatelji smo v prostem času brcali žogo. Vedno sem se lahko s prijatelji družil na igrišču, tega mi niso prepovedovali. Prav na igrišču sem spoznal največ prijateljev. (A44) Vedno pa

sem vedel, kdaj moram domov. Če je bila naslednji dan šola, sem moral biti pač malo prej doma, kot med vikendi. Tako kot vsi ostali.

**23. Kdo vse pa vam je pomagal pri izbiri šole? So bile vaše želje upoštevane?**

Učiteljica v osnovni šoli. Vedela je, da mi probleme povzroča matematika, zato mi je svetovala, da bi se vpisal na srednjo kuharsko šolo. Povedala je tudi, da potem lahko študij nadaljujem na srednji ekonomski šoli. Meni je bilo pa to tudi čisto v redu. Nisem imel druge želje. (A45) Glavno mi je bilo, da lahko še naprej treniram nogomet. Všeč mi je, ker me pri igranju nogometa vsi podpirajo. Rejnika in tudi moja mama. (A46)

**24. Kako bi opisali sodelovanje centra za socialno delo? Ali dobite dovolj podpore in pomoči?**

Dovolj pomoči dobim. (A47) Opazil sem, in to mi je tudi zelo všeč, da se res zavzamejo zate in jim ni vseeno. Želijo, da bi dokončal šolanje in se za moje izpite dogovarjajo tudi s šolo. Vem, da socialni delavki ni vseeno zame. (A48)

**25. Kakšni so vaši stiki s socialno službo?**

Vedno me na srečanje povabi socialna delavka. Dogovorjena sva, da če mi termin ne ustreza, sporočim nov datum. Stiki pa potekajo približno nekje enkrat na tri do štiri mesece. (A49) Včasih sem vabljen sam. Včasih tudi rejnica. Včasih pa socialna delavka na srečanje povabi tudi mojo mami. (A50)

**26. Kako pogosto potekajo individualne projektne skupine s socialno delavko? Bi morda potrebovali še več takšnih srečanj? Ste bili na teh srečanjih vedno prisotni?**

Nazadnje smo imeli to srečanje januarja ali decembra. Ne spomnim se točno, takrat enkrat. Prisotni smo bili vsi. Drugače pa srečanja potekajo skoraj vedno pred začetkom novega šolskega leta, da vnaprej naredimo načrt. (A51) Včasih pa tudi po končanem šolskem letu in naredimo pregled rezultatov, ali smo se držali načrta in tako. (A52)

Enkrat ali dvakrat na leto je meni dovolj. S socialno delavko se pa tako ali tako večkrat dobiva. (A53) Kadar pride do problema, vem, da se lahko vedno obrnem na socialno delavko. Ona si zame vedno vzame čas, tudi takrat, kadar pridem

nenajavljeno. (A54) Včasih se IPS skliče ravno zaradi kakšnega problema. Všeč mi je, ker mi tam ničesar ne očitajo in me ne okregajo. Skupaj naredimo načrt, kako bomo delali naprej. (A55)

**27. Ali so bile vaše želje upoštevane?**

Odkvisno. Vedno so mi pustili do besede. Ampak če je bil moj predlog, da si želim cele dneve igrati nogomet, tega seveda niso sprejeli. (A56) Pomembno jim je bilo, da se šolam. (A57) Sem si pa lahko šolo izbral sam. No, učiteljica mi je pomagala pri izbiri. Všeč mi je, da me ni nihče prisilil v to šolo. Nisem vedel kaj točno si želim študirati, ta šola pa mi je bila zanimiva in všeč. S tem so se vsi strinjali in me spodbujajo, da šolo čim prej zaključim. (A58)

**28. Kaj bi lahko prispevale socialne delavke, da bi vam bilo življenje v rejniški družini lepše?**

Ne vem. Vedno mi je na voljo, ko jo potrebujem. (A59) Imamo redne sestanke in želi si, da bi bilo moje življenje, ko zaključimo z rejništvom, boljše. (A60) Jaz sem z mojo situacijo čisto zadovoljen. (A61)

## **INTERVJU Z OSEBO, KI JE OTROŠTVO PREŽIVELA V REJNIŠTVU**

**Tinkara, 24 let**

**1. Se spomnite kako je bilo, ko ste še živeli pri starših?**

Nič se ne spomnim. Bila sem premajhna, da bi se sploh kaj spominjala.

**2. Kdaj ste prvič prišli v rejniško družino?**

Stara sem bila dve leti.

**3. Kako ste se razumeli oz. se razumete s svojimi starši?**

Bila sem premlada, ko sem odšla v rejniško družino, da bi se karkoli spomnila. (B1) Z očetom imava občasne stike še zdaj, vendar je on alkoholik in od takšnega človeka se jaz težko kaj naučim. (B2) Veliko pa se družim s svojima bratoma. Onadva sta moja družina. (B3) Za mamo ne vem niti ali je še živa. Ona nas ni nikoli poklicala niti nas prišla pogledati, kako se imamo. Oče je prišel trikrat na leto, ko je nekdo od nas praznoval rojstni dan. Spomnim se, da je vsakemu prinesel vrečo sladkarij. Vsak je dobil enako, ni delal razlik med nami. (B4)

**4. Kaj bi lahko matična družina dobrega prispevala, da bi vam bilo življenje v rejniški družini lepše?**

Lahko bi nas oba večkrat obiskala in se pozanimala kako se počutimo v rejniški družini. (B5) Vedno, ko je bil kakšen obisk napovedan, nam ni bilo treba delati, da so drugi mislili, kako nam je lušno v tej družini. (B6) Če pa je bil obisk nenapovedan - oče je prišel nekajkrat nenapovedano - so nas dobili delati. Vedno sem si želela, da bi nas starša večkrat obiskala in da bi se lahko njim zaupali in bi oni to potem povedali naprej. Tega ni bilo. (B7) Nikogar ni bilo tam, ki bi nas poslušal. Mislim, da so globoko v sebi ljudje vedeli kaj se dogaja, a se nikomur ni dalo z nami ukvarjati. (B8) Dobila sem občutek, da rejnica ni rada videla, da je oče prihajal k nam na obisk. (B9) Verjetno zato, ker je bil to eden redkih dni, ko nam ni bilo treba delati. (B10) Kako sem si vedno želela, da bi se med seboj dobro razumeli. (B11) Vse bi bilo lažje in tudi oče bi prišel večkrat na obisk. (B12)

**5. Se spomnite, kako so potekale priprave na odhod k rejniški družini? Koliko so vas pri tem vključevali in upoštevali?**

Nekaj malega se spomnim. Skupaj z bratoma so nas najprej odpeljali v Stično. Tam smo preživeli nekaj časa, potem pa smo šli k rejniški družini, ki so nam jo izbrali. (B13) Vsaj to, da so nas dali vse tri skupaj v isto družino, to me je držalo pokonci. (B14)

**6. So vas rejniki hodili obiskovat? Kako so vas pripravili na novo družino?**

Zgodilo se je zelo na hitro. Tam smo bili par dni, potem pa smo šli v rejniško družino. Nobenih posebnih priprav ni bilo. Rejnikov prej nismo poznali. Pustili so nas v družini, ki smo jo takrat prvič videli. Bili smo tujci. (B15) Dali so nas v eno družino, stran od naših staršev, kot kakšnega psa. Jaz še psa ne bi kar tako nekam dala in ga pustila tujim ljudem. Tega se ne dela. Tukaj pa se je šlo za otroke.

**7. Kako se spominjate prvega dne v rejniški družini?**

Prvega dne se res ne spominjam. Spominjam pa se od nekje četrtega leta dalje. (B16) Morali smo ogromno delati, drugače smo bili tepeni. (B17) Najbolj se spomnim tega, da smo vsi jedli iz iste sklede. Bila sem najmlajša in najmanjša in velikokrat sploh nisem dosegla do sklede na mizi. Zaradi tega sem bila pogosto lačna. Brata sta bila večja in sta zato lahko več pojedla. Če je kaj ostalo, sem dobila. Drugače pa ne. (B18) To je krivica. Mislim, da če imaš, moraš med otroke pravično razdeliti. To ni pošteno, da nekdo dobi, drugi pa ostane brez. Večkrat sem bila lačna, kot sita.

**8. Se vam zdi, da je bil odhod v rejniško družino prava možnost v vaši situaciji?**

Ja, vendar bi lahko izbrali boljšo družino, ne pa da nas premestijo iz slabe v še slabšo. (B19) Moja starša sta bila alkoholika in to je razlog, da smo odšli iz družine. (B20) Lahko bi nam poiskali boljšo družino. (B21) Tukaj se jim je šlo samo za denar, ki so ga dobili za opravljeno delo. Nihče nam ni dal ljubezni, ki smo jo takrat najbolj potrebovali. Tega nismo dobili. (B22)

**9. Kdo pa vam je najbolj pomagal pri tem, da ste sprejeli ločitev od matične družine in začeli živeti v rejniški družini?**

Hvala bogu, sem bila tako majhna, da se svoje mame niti ne spomnim, tudi kasneje nisem imela stika z njo. Ne vem ali je sploh še živa ali ne več. (B23) Mislim, da je

veliko težje za otroke, ki so starejši. Ker so te otroci že navezani na svoje starše in je to pravi šok za njih. (B24) V teh primerih je bolj potrebno, da jim nekdo pomaga pri tem, da sprejmejo novo družino. (B25) Vem pa, da bratoma ni nihče prav zares pomagal. Odločili so se oni namesto nas, mi smo pa, hočeš nočeš, morali oditi. (B26)

**10. Koliko časa ste preživel v rejniški družini? Ste živeli samo v eni rejniški družini ali ste morda zamenjali rejniško družino?**

To, da sem živela približno dva meseca v drugi rejniški družini se mi zdi tako malo, da tega niti ne štejem. V prvi rejniški družini pa sem živela od mojega drugega leta starosti pa do osmega razreda osnovne šole. (B27)

**11. Kako pa so vam izbrali rejniško družino? Ste imeli pri izbiri rejniške družine kaj besede? So upoštevali vaše mnenje?**

Pri izbiri nisem imela nobene besede, nihče se ni s tem ukvarjal. Res, da sem bila stara dve leti, a vseeno bi lahko vprašali brata, ki sta bila starejša. Vem, da jih niso. (B28) Dali so nas v eno rejniško družino, po liniji najmanjšega odpora. (B29) Socialna delavka bi morala večkrat oditi na teren in pogledati kaj se dogaja. Ne pa, da se zapre v tisto pisarno, oddela osem ur in je zanjo služba končana. (B30)

**12. Ste si kdaj zaželeli, da bi se lahko iz rejniške družine za vedno vrnili k svojim biološkim staršem?**

K biološkim staršem ravno ne, saj mame sploh nisem poznala, nje se res ne spomnim veliko, z očetom pa sem imela bolj malo stikov. (B31) Definitivno pa sem si želela drugo družino. Življenje v tej družini je bilo nemogoče. Nobenemu otroku ne privoščim tega. Upam, da se ne bo več ponovilo, saj se zares ne bi smelo. (B32)

**13. Kako bi opisali vaše življenje v rejniški družini?**

Z rejniško družino nisem bila zadovoljna, to si upam povedati vsakemu, ki me vpraša. Vedno sem si želela v drugo družino. (B33) Ves čas smo samo delali. Ko sem bila stara 10 let sem bila operirana na pruhu, to je dokaz, kako težke stvari sem morala dvigovati in nositi. Nihče mi ni rekel, da naj malo popazim koliko dvignem. Rejnika je zanimalo samo to, da je delo narejeno. (B34)

**14. Kakšna je bila vaša vloga v rejniški družini?**

To, da delam. Druge posebne vloge nisem imela. Točno se je vedelo kaj je naše delo in kdaj mora biti narejeno. Od jutra pa do večera smo delali. Zime so mi bile bolj všeč, saj je bilo dela nekoliko manj. Zjutraj sem morala pred šolo vstati in urediti vse v štali, potem sem pojedla zajtrk in odšla v šolo. (B35) Seveda sem smrdela po štali in so se sošolci iz mene norčevali. Oni so se lahko po pouku igrali in družili na igrišču, samo jaz sem morala takoj domov. (B36)

**15. Kako so bili urejeni stiki s starši v času bivanja v rejniški družini? Ste imeli pri določanju stikov kaj besede?**

Oče nas je obiskal, ko je kdo od nas praznoval rojstni dan. Trikrat na leto torej. Slišali pa smo se na približno 14 dni. Z mamo ni imel nihče od nas nobenega stika, niti po telefonu. Ona ni nikoli poklicala. Ona se za nas ni zanimala. (B37)

**16. Kaj pa bi lahko rejniška družina dobrega prispevala, da bi vam bilo življenje v njej lepše?**

Oni bi pa lahko veliko prispevali. Od njih je bilo vse odvisno, kakšno bo naše otroštvo. Lahko rečem, da nimam lepega spomina na otroštvo. (B38) Vedno sem si želela, da bi lahko odšli živeti k drugi družini. Ali pa da bi živeli na svojem, samo za to smo bili takrat res še premajhni. (B39)

**17. Kakšne imate stike z matično in rejniško družino danes?**

Kot sem že rekla, se občasno videvam z očetom, z mamo nimam nobenih stikov. O njej nič ne vem in tudi nimam želje. Če je do zdaj nisem poznala, je tudi zdaj ne potrebujem več v svojem življenju. (B40) Za rejnika pa slišati ne morem! Z njima ne želim imeti nobenih stikov. Po zaključku rejništva jih nisem niti slišala, niti videla. (B41) Samo upam lahko, da nimata več drugih otrok v rejništvu, ki bi imeli podobno otroštvo, kot je bilo naše.

**18. Kako zdaj gledate na svoje starše in na rejniško družino? Razumete zakaj so vas dali v rejništvo? Mislite, da bi obstajala še kakšna druga možnost?**

Razumem, da je bilo rejništvo edina rešitev v moji situaciji. (B42) Vseeno pa ne razumem zakaj so mi izbrali to družino. (B43) Oni nas niso vzeli zaradi ljubezni do

otrok. Oni so nas v družino sprejeli zaradi denarja in dela. Samo to jim je bilo pomembno. To se mi zdi tako žalostno. (B44)

**19. Kaj ste se v rejniški družini dobrega naučili?**

Naučila sem se trdo delati in še danes mi to ni problem. Veliko stvari v stanovanju naredim sama. (B45) Ravno prejšnji teden sem sama 'štemala' ploščice in s tem privarčevala 200 EUR.

**20. Na kakšen način pa ste reševali težave? Vam je pri tem kdo pomagal ali ste zmogli sami?**

Če smo kaj naredili narobe, smo bili tepeni. Mnenje rejnice je bilo, da je tepež rešitev za vse. S pogovorom se v tej družini ni nič reševalo. Nihče nas ni nikoli vprašal za mnenje. Tepena sem bila tudi, če je bilo v šoli kaj narobe ali pa če sem prepozno prišla domov. (B46)

**21. Komu ste se v času življenja v rejništvu lahko zaupali, ko vam je bilo težko?**

Imela sem brata, ki sem jima najbolj zaupala. Mi smo vedno držali skupaj. Hvala bogu, da smo bili skupaj. (B47) Ko je na obisk prišel oče, ni bilo nikoli priložnosti, da bi mu kaj povedali. Rejnica je bila vedno prisotna, ni nas pustila same z očetom. Tudi po telefonu sem lahko z očetom govorila samo v njeni prisotnosti. Mislim, da se je bala ravno tega, da bi povedali vse o tem, kako živimo. (B48)

**22. Kako ste se razumeli z ostalimi družinskimi člani? Ste opazili, da rejniki delajo razliko med vami, ki ste bili v rejništvu in med njihovimi biološkimi otroki?**

Rejnika sta imela dva biološka otroka, ki pa sta bila starejša od nas. (B49) Seveda so delali razliko med nami in njimi. Nikoli ne bom pozabila tega, da sem bila vedno oblečena v moška oblačila. Svojima hčerkama je rejnica kupovala obleke za punce. Jaz pa sem vedno nosila ponošene obleke od mojih bratov. Tudi onadva nista imela novih oblek, to je rejnica od nekje dobila. Motilo me je, da nisem imela nikoli nič v roza barvi. Vse moško. (B50) V šoli so me zafrkavali in klicali 'pob'.

**23. Kako pogosti pa so bili stiki z vašimi starši in približno koliko časa so trajali? S katerim od staršev ste imeli več stikov? Ali ste imeli pri določanju stikov kaj besede?**

Z mamo nisem imela nobenih stikov, nje ne poznam. Oče je prihajal trikrat na leto in to je bilo vse. Po telefonu pa sva se slišala približno enkrat na štirinajst dni. Vedno sem bila vesela njegovih obiskov. (B51) Lahko rečem, da se sploh nihče ni trudil, da bi imeli več stikov z očetom. Nihče nas ni vprašal ali nam je trikrat letno dovolj ali bi si želeli še večkrat srečati očeta. (B52) Rejnica nas ni nikoli peljala na obisk k očetu, niti se ni za to prizadevala. Njej je bilo bolje, da smo bili mi doma in delali. (B53)

**24. Kako pa vam je šlo v šoli? Ste bili vpisani tudi na kakšne obšolske dejavnosti? Bi si morda želeli obiskovati kakšno dejavnost?**

Vedno je bilo tako, da sta imela rejnika na hladilniku prilepljen moj urnik in sta točno vedela, kdaj moram priti domov. (B54) Nisem se smela zadrževati na igrišču in igrati s sošolci. Nikoli nisem bila vključena v kakšen šport ali kakšno drugo dejavnost. (B55) Po koncu pouka sem šla takoj domov, se preoblekla in začela delat. Šele ko sem končala določeno delo, sem dobila kosilo. Nič prej. Pa sem bila velikokrat lačna kot volk, ko sem prišla iz šole. (B56)

**25. Kdo vse pa vam je pomagal pri izbiri šole in poklica? So bile vaše želje upoštevane?**

Sploh nisem imela priložnosti, da bi lahko kaj študirala. (B57) Veselilo me je vrtnarstvo. Če bi lahko študirala karkoli, bi si izbrala to. (B58) Vendar je bilo bolj pomembno delo. (B59) Sem pa ponosna na to, da sem tako delovna. To pa je dobra lastnost, ki sem se jo naučila v rejniški družini. Edino za to sem jima hvaležna. (B60) Delam v proizvodnji in mi ni težko. Navajena sem delati fizično delo.

**26. Kako bi opisali sodelovanje centra za socialno delo? Ali ste dobili dovolj podpore in pomoči?**

Ne, takrat se nikoli nisem obrnila na socialno delavko. Vedela je, v kakšno rejniško družino nas je dala in to ji zamerim. (B61) Šele zdaj se lahko obrnem na eno drugo socialno delavko, ki je na CSD prišla kasneje, ko je bilo rejništvo že za mano. Nanjo se pa človek res lahko zanese. Pomagala mi je tudi pri iskanju stanovanja. (B62) V času mojega rejništva pa na centru ni bilo osebe, na katero bi se lahko obrnila. (B63)

**27. Kakšni so bili vaši stiki s socialno službo?**

Individualno nisem imela nikoli stikov s socialno delavko. In to je bila velika napaka. (B64) Nikoli ni bilo priložnosti, da bi se lahko komu zaupala in povedala kaj se dogaja v naši družini. Socialna delavka je prišla na obisk napovedano. Vedno je bilo tako. To je bila druga velika napaka. (B65) Če bi samo enkrat prišla nenapovedano, bi videla kaj se dogaja in kaj vse smo morali delati. Tako pa se je najavila, rejnica je skuhala kosilo, spekla slaščice. Nas je skopala, lepo oblekla in smo sedeli za mizo. Samo takrat smo iz mize lahko vzeli kar smo želeli. To je bila čisto druga slika, kot ostale dni. (B66)

**28. Kako pogosto so potekale individualne projektne skupine s socialno delavko? Bi morda potrebovali še več takšnih srečanj? Ste bili na teh srečanjih vedno prisotni?**

Teh srečanj sploh ni bilo. Za to slišim prvič. (B67) Kot sem že rekla, se je socialna delavka pripeljala enkrat na leto. Obisk pa je bil napovedan, tako da se je lahko rejnica nanj pripravila in sebe pokazala v dobri luči. (B68)

**29. Kaj bi lahko prispevale socialne delavke, da bi vam bilo življenje v rejniški družini lepše?**

Od njih sem potrebovala samo to, da bi si vzele čas zame in za moja brata, ter se z nami individualno pogovorile, da bi jim lahko zaupali, kakšna je situacija v rejniški družini. Te priložnosti nisem nikoli dobila. (B69) Rejnica je bila vedno zraven in nadzorovala kaj smo rekli, kako smo se obnašali. Če je bilo kaj narobe, smo bili kasneje tepeni. V pričo drugih pa nas ni nikoli tepla. (B70)

**30. Kaj je bil razlog za zaključek rejništva?**

Moj pobeg. Vsega sem imela že dovolj, nisem imela osebe, ki bi ji lahko zaupala kaj se v naši družini dogaja, nisem videla drugega izhoda, kot da pobegnem. (B71) Z bratoma smo narediti dolgo vrv in par možnih vozlov, na katere sem lahko stopala, drugače bi verjetno res kar zdrsela po vrvi. Iz tretjega nadstropja sem se spustila po vrvi do tal. Vrv smo močno privezali za omaro in natančno izračunali, da pride do tal, da ne bi obstala kje vmes. Spomnim se, da sta mi brata rekla, da nisem normalna in da se bom ubila. Pa sem samo odgovorila, rajši umrem, kot da še en dan več preživim v

rejniški družini. No, takrat mi je uspelo, res sem pobegnila. Odšla sem k svoji teti, ki sem jo poznala. (B72)

Naslednji dan je pome prišla policija in socialna služba. Odpeljali so me spet v Stično. (B73) Tam sem naredila 9. razred osnovne šole.

**31. Kaj se je zgodilo potem? So vas odpeljali nazaj v isto rejniško družino ali so vam začeli iskati novo družino? Je bil takrat vaš glas bolj slišan?**

Želeli so mi poiskati novo rejniško družino, pa sem jim povedala, da raje skočim v Savo, kot da dam vse to še enkrat skozi. (B74) Nisem si želela k novi družini, saj sem izgubila upanje v dobre družine. Bila sem prepričana, da se povsod dogaja isto. Zato me je bilo strah, da bi me namestili v drugo družino, z upanjem, da mi bo bolje. (B75) Bila sem dovolj stara, da sem se postavila zase. Jasno sem povedala, da to ni rešitev in da si tega ne želim. (B76)

**32. Kdaj ste zaključili z rejništvom in kam ste odšli po končanem rejništvu? Bi si v tistem času še želeli ostati v rejniški družini ali ste bili pripravljeni na samostojnost?**

Ko sem pobegnila od rejniške družine k teti, so me odpeljali v Stično, kjer sem bila eno leto. (B77) Potem so me dali v drugo rejniško družino, čeprav si tega nisem želela, ker sem ogromno pretrpela že v prvi družini. Nihče me ni poslušal. (B78) No, na srečo tudi tam nisem ostala dolgo. Bilo je prehudo, tepeži so se ponavljali. Bila sem nekje dva meseca tam. (B79) Edina. Brata sta takrat že živela na svojem, saj sta bila starejša. No, potem sem šla za nekaj časa k starejšemu bratu. Poiskala sem si službo, kasneje svoje stanovanje. To je moja pot. Tako sem prišla do svojega doma in s tem sem zadovoljna. (B80)

## **INTERVJU S SOCIALNO DELAVKO, KI DELA NA PODROČJU REJNIŠTVA**

### **1. Koliko let že delate na področju rejništva?**

6 let.

### **2. Koliko otrok je na območju Litije trenutno v rejništvu?**

Trenutno imamo približno 9 otrok. (C1)

### **3. Koliko otrok je v rejniško družino odšlo mlajših od 5 let, koliko otrok starih od 5 do 10 let in koliko otrok starejših od 10 let?**

Mlajša od 5 let je šla v rejništvo samo ena punčka, stara 2 leti; 5 otrok je bilo starih med 5 in 10 let ter 3 starejši od 10 let. (C1)

### **4. V kakšnih pogojih so se otroci kmalu vrnil v matično družino? Kakšne so vaše izkušnje?**

Od otrok, o katerih sva govorile, se ni nihče vrnil v matično družino. To so otroci, ki so trenutno v rejništvu in možnosti za povratek skoraj ni. (C2) V kolikor se doma situacija spremeni, se otrok lahko vrne v matično družino. (C3) Ko sem začela delati na področju rejništva, sta v rejništvo odšli dve deklici, ki sta v matični družini doživeli spolne zlorabe. Mama ni bila sposobna deklici zaščititi, ni imela uvida, da je karkoli narobe, odnos do tega se je kasneje spremenil. Otroke je začela ščititi, ni jih več izpostavljala raznim partnerjem. Deklici sta ponovno živeli z mamo, torej v njuni matični družini, saj je mama pokazala interes in zanimanje za otroka. (C4) Trenutno pa imata edino možnost, da bi šla nazaj domov dva otroka, ki sta bila nazadnje oddana v rejniško družino, v primeru, da bi se starša spremenila na bolje. Oče ima potencial in si želi otroka nazaj. (C5) Pri drugih otrocih v rejništvu, pa je pogost razlog, da še vedno ostajajo v rejniški družini ta, da so se jim starši odpovedali, za otroke niso zainteresirani, nekaterim so tudi umrli. (C6)

Dva otroka sta celo zamenjala rejniško družino, ena punca pa je odšla iz rejniške družine v zavod. Pri prvi družini je bil razlog za odhod bolezen rejnika in kasneje tudi odpoved rejništva iz njune strani, pri drugi pa odpoved rejnika. V tem primeru je šlo za vikend rejništvo, ki so ga zaključili, ker ni bilo funkcionalno v praksi. (C7) Vikend rejništvo pa pomeni, da je otrok med tednom v dijaškem domu ali8 zavodu, med vikendom pa imajo vikend rejništvo. (C8) Rejništvo mora biti vedno načrtovano tako, da je za otroke dobro. (C9)

**5. Kolikokrat na leto organizirate IPS za vsako družino? Kolikokrat pa IPS načrtujete za družino, ki potrebuje še več podpore in pomoči?**

Po zakonu je IPS treba sklicati enkrat letno. (C10) Odvisno kakšna je situacija. Vsaj enkrat letno ga vedno skličemo. V kolikor se pojavijo težave, pa ga imamo tudi po trikrat, štirikrat na leto. (C11) Vmes pa imamo še individualne pogovore, srečanja. (C12) Na IPS-ih ne moreš predelati vseh težav. Niso vse stvari za vsa ušesa. Na IPS-ih so prisotni vsi, ki so vpleteni. Tam se naredi samo načrt za naprej in evalvacija dela, torej kaj smo do zdaj že naredili, kaj je bilo dobro. (C13) Ne moreš sklicati IPS na primer, ker je otrok naredil kakšen prekršek. Teh stvari ne rešuješ še s šolsko svetovalno službo zraven in ostalimi. To so stvari, ki jih rešujemo posebej. Prisotni so tisti, ki se jih situacija tiče. (C14) Sama trenutno nimam več področja nasilja, kar pomeni, da lahko več časa namenim področju rejništva in se temu bolj posvetim.

**6. Kako načrtujete sestanke IPS?**

Odvisno kako je zadeva pereča, kakšna vprašanja so odprta, kakšne informacije moramo izmenjati. Ponavadi imamo IPS ob koncu šolskega leta. Poskušam se čimbolj uskladiti z našo psihologinjo, rejniško družino ter matično družino. (C15) Pogledamo tudi, kje bi bila najprimernejša lokacija. Če je na primer več oseb, ki se bodo udeležili srečanja, v Ljubljani, potem se jaz peljem tja. Skratka vedno se prilagodimo, da jim situacijo kar najbolj olajšamo.

**7. Kaj so najpogostejše naloge in cilji sklicanih IPS-ov?**

Skoraj vedno je naloga ta, da si med seboj izmenjamo informacije; da vidimo kako drugi doživljajo otroka, da vidimo kako otrok napreduje, da si izmenjamo predloge, kaj bi bilo še dobro z otrokom narediti, itn. (C16) Ter tudi, da se sklenejo dogovori o nadaljnjem sodelovanju, da se dogovorimo, kaj bo kdo za otroka še naprej naredil, ga bomo vpisali v kakšno dejavnost, ga bo kdo vzel v obravnavo, v primeru, da je to nujno. (C17)

**8. Vidite delo v IPS kot dobro možnost za sodelovanje med rejniško in matično družino?**

Vsekakor. IPS je prostor, kjer se zberejo vsi udeleženi v problemu in rešitvi. (C18) Na IPS so vedno vabljeni rejniki in matična družina. Tam je torej dobra možnost za

začetek uspešnega sodelovanja med družinama. Pomembno je, da ne kritiziramo matične družine, saj že tako ali tako velikokrat v rejniški družini vidijo tekmece, vidijo kako tam vse dobro funkcionira, ipd. (C19) Matični družini moramo dati čas, ki ga potrebuje za določene spremembe. Spremembe na bolje pa so potrebne, da bi se lahko otrok vrnil nazaj k svojim staršem. (C20)

Rejniki so naši sodelavci. Najboljše sodelovanje se izkaže takrat, ko rejniki nudijo podporo in pomoč matični družini. Izredno pomembno za zares uspešno sodelovanje je, da matična družina na rejnike ne gleda kot na tekmece, ampak da sprejme pomoč, ki jo potrebuje. (C21) Matično družino je potrebno na spremembe dobro pripraviti. (C22)

**9. Kdo vse sodeluje pri IPS? Kdo so člani, ki so vedno vabljeni in kdo so člani, ki so vabljeni občasno, glede na problematiko?**

Vedno so vabljeni rejniki in matična družina. (C23) Glede na problematiko je zelo pogosto, skoraj vedno, vabljena šolska svetovalna služba. To je ustaljena zadeva, drugi pri nas praktično niso vabljeni. V primeru, da je otrok vključen v obravnavo, povabimo tudi terapevta, ki je z otrokom delal. (C24)

**10. Kako ocenjujete pri katerih temah, nalogah in ciljih je prisotnost otroka nujna?**

Mi otroka nimamo prisotnega na IPS-u. Otroka se na koncu povabi in se ga seznani kaj so se dogovorili na IPS-u. Otroku se pove samo dogovore, pri debati pa ni navzoč. So situacije, ko starši govorijo čez rejnike ali obratno, so situacije ko rejniki govorijo čez otroka in to niso stvari, ki bi jih otrok moral slišati ali prenašati. Seveda se v vsaki družini pojavijo težave, ni pa treba, da otrok to posluša. (C25) Naša naloga je, da se otroku pove rešitve. Vedno ga vprašamo, če se s tem strinja in če je to zanj v redu, sprejemljivo. (C26)

Pred srečanjem IPS-a z otrokom opravi pogovor psihologinja. Ona je na IPS glas otroka in je pomemben del srečanja. Vedno prej govori z otrokom, da vidi, kako se otrok počuti, kaj si želi, kaj pričakuje. Otrokovo mnenje je pomembno, da lahko potem mi to vpletemo v IPS, da se srečanje ne dogaja čisto brez njega. (C27) Težko je tudi pričakovati od otroka, da bi med vsemi odraslimi suvereno povedal svoje mnenje in svoje želje. Seveda pa je odvisno od starosti otroka. Praksa je, da starejše od 16 let povabimo na srečanje in so prisotni na IPS-ih. (C28)

**11. Kako otroku pomagata, da se vključi v pogovor? Kako varujete prostor, da lahko otrok pove svoje želje?**

Kot sem že prej povedala, se z otrokom najprej pogovori psihologinja. Ona na srečanju zagovarja njegove želje in mnenje. (C29)

**12. Katere druge institucije, ki jih potrebujete v podporo in pomoč otroku, vključite v IPS?**

Vse, za katere v tistem trenutku ocenjujemo, da so pomembne. Včasih je to šola, včasih zdravstveni dom, razne svetovalnice. Se pravi vsi, ki z otrokom sodelujejo in imajo neko informacijo, ki bi jo lahko podelili z ostalimi. Odvisno je tudi od namena in od teme IPS. (C30)

**13. Kako v pogovoru varujete prostor vseh udeležениh, da so njihova mnenja slišana?**

Vedno damo besedo vsem udeležениm. Najprej se pozdravimo, povemo kaj je namen današnjega srečanja in potem vsak dobi besedo, da pove svoje videnje. Vsakemu posebej se vedno da besedo. (C31) Še posebej sem pozorna na prostor otroka, da lahko pove kar si želi. Včasih se zgodi, da ostali kar pozabijo, da je otrok tam. Pomembno se mi zdi, da jih na to opozorim in dam tudi otroku besedo; seveda, če je dovolj star, da lahko jasno izrazi svoje mnenje. (C32)

**14. Doktrina socialnega dela v središče postavlja sodelovanje rejniške in matične družine ter pomoč rejniške družine matični. Kakšne pa so vaše izkušnje s tem? Kje se pojavijo težave?**

Težave so v glavnem v tem, ker matične družine pogosto ne sprejemajo rejniške družine oziroma jih doživljajo kot rivala. (C33) Imamo primer, ko sta se matična in rejniška družina izredno lepo ujeli, med seboj si nudijo oporo pri stikih. (C34) Imamo pa primere, ko matične družine sploh ne želijo pogledati rejnike ali pa njihov dom, da bi videli, kje bo otrok živel. V teh primerih imamo težavo. (C35)

Rejniška družina je pripravljena sodelovati, matična družina pa je strogo proti. Včasih matične družine doživljajo rejniške družine kot nekoga, ki jim bo vzel otroka. V tem primeru sta prišla starša na IPS samo enkrat. Potrebovala sta svoj čas, kasneje sta se malo zmehčala in privadila na situacijo. Se je pa zadeva odvijala zelo počasi. Potrebno je bilo trdo delo. (C36)

**15. Kakšno podporo in pomoč nudite matični družini, v času, ko je njihov otrok v rejniški družini?**

Matične starše povabimo in poskušamo vzpostaviti odnos z njimi, da bi na tem gradili skupno delo. (C37) Spodbujamo jih v spremembah, kaj naj spremenijo, kako lahko to naredijo, včasih jih kam pospremimo, ali pa kam pokličemo in se dogovorimo za termin srečanja za starše. Pomembno je, da uvidijo, da tisto kar počnejo ni v redu in da potrebujejo spremembo na bolje, da se bo lahko otrok zopet vrnil nazaj k njim. Spremembe pa se dogajajo zelo počasi, še posebno v primerih, ko starši z nami ne sodelujejo in jih je težko povabiti v kakršenkoli dialog. Tukaj se spremembe težje zgodijo, ker se vrtijo v začaranem krogu. Nimajo sogovornika in ostajajo isti. (C38)

**16. Ali se srečate s situacijami, ko se otrok zateče k vam po pomoč nenapovedano? Kako takrat ravnate? Kolikokrat se je to že zgodilo?**

Meni se je to zgodilo ravno zdaj, ko me je klicala deklica, ki zaključuje z rejništvom. Ona me je poklicala in izrazila željo, da bi z menoj govorila, da bi ji predstavila možnosti za naprej. Mogoče so nekateri otroci še premajhni, da bi kar sami od sebe poklicali na center za socialno delo. (C39) Populacija je res mlajša.

**17. Kaj so največkrat glavni razlogi za odvzem otroka matični družini?**

Ponavadi v teh družinah ni nobene čustvene topline, ki pa jo otrok nujno potrebuje. Ne gre tukaj vedno samo za alkoholizem, ali pa samo za slabo skrb, zanemarjanje. Starši, ki jim je mar za otroka, začnejo spreminjati stvari že takoj, ko jih 'sociala' samo malo bolj od blizu pogleda. Največkrat gre za otroke, ki so čustveno zapuščeni. (C40)

Ko mi izvemo za eno situacijo v družini, ji že pred tem pomaga šola, vrtec... Potem, ko pridemo na vrsto mi, se s starši najprej pogovarimo in začnemo načrtovati spremembe na bolje, ki so v družini nujno potrebne. (C41) Če tudi to ni dovolj, se odpre ugotovitveni postopek. To traja več let. Ugotovitveni postopek se ne zaključi kar čez noč. Vedno je cilj, da bi družini pomagali, da sami nekaj spremenijo. Ne gremo takoj odvzeti otroka, vedno poskušamo druge stvari. (C42) Pojavlja pa se dilema: ali smo že dovolj pomagali, ali se jih še da na kakšen način spodbuditi, da bi lahko kaj spremenili. Največji razlog, da se otroka takoj odvzame je fizično nasilje. Veliko pa je tudi zanemarjanja, ki je tudi nasilje, a ga je potrebno dokazati. Vedno imamo multidisciplinarne time in strokovne svete, da se lahko strokovni delavci

različnih strok skupaj posvetujemo in odločimo. V nekaterih centrih se odločajo celo za izvedence, da preverijo ali se da še kaj narediti ali je odvzem res najboljša rešitev. (C43)

Vedno se z otroki opravijo pogovori, vendar se pogosto dogaja, da otroci svoje starše ščitijo. Vse, kar ti otroci poznajo, je življenje, ki ga živi njihova družina. Lahko jim govorimo, da drugje družine drugače, bolje funkcionirajo. To je za otroka tuje in tega se otrok boji. (C44) Moje izkušnje kažejo, da noben otrok, ne glede na to, v kako slabi družini živi, noče drugam. (C45) Samo en primer sem imela, ko je punca stara 15 let prišla na center in rekla, da ne želi več živeti z mamo, da naj ji najdejo drugo družino. Na njeno željo smo začeli iskati rejniško družino. (C46) Vsi otroci ščitijo svoje starše in želijo ostati v okolju, ki ga poznajo. Tam znajo funkcionirati. (C47)

**18. Kdo in na kakšen način pomaga otroku pri prehodu iz matične družine v rejniško družino? Kako ga podprete in mu pomagate, da se zdravo loči od matične družine in sprejme novo, rejniško družino?**

Ponavadi si pomagamo z vmesnimi postajami, lahko so to razni krizni centri (Palčica) ali pa v okviru zdravstva. Ne vzamemo otroka iz ene družine in ga odpeljemo v drugo družino. Najdemo eno vmesno, nevtralno območje, kjer se potem začnejo izvajati obiski bodoče rejniške družine. (C48) V teh primerih se vključi tudi psihologinja in govori z otroki. Odvisno tudi koliko je otrok dojemljiv, koliko je prestrašen. Eni se prej navadijo na spremembo, drugi jo osvojijo kasneje. Vsak otrok potrebuje svoj čas. (C49)

**19. Kdaj pa se rejništvo zaključi? Na kakšen način zaključite rejništvo in kako otroka pripravite na zaključek rejništva?**

Rejništvo se zaključi, kadar se ugotovi, da so zadeve urejene, da se lahko otrok vrne v matično družino. (C50) Zavedamo se, da popolne družine ni. Obstaja pa dilema: ali je že dovolj dobro ali še ne. Takrat z otroki govori tudi psihologinja. (C51) Rejništvo se zaključi z IPS-om, na katerega so vabljeni vsi; matični starši, rejniki, otrok. Praznujemo konec uspešno zaključenega rejništva. Rejnikom se zahvalimo, ampak vseeno pustimo vrata odprta, še za kakšnega otroka, ki bi kasneje potreboval rejniško družino. Seveda se za sodelovanje zahvalimo tudi matični družini, saj je uspela na boljše spremeniti življenje in pripraviti prostor za otroka. Sodelovanje vseh je vedno najpomembnejši element rejništva. (C52)



## 9. ODPERTO KODIRANJE

| ŠT. IZJAVE | IZJAVA                                                                                                                                                                                                                        | POJEM                                       | KATEGORIJA                              | NADKATEGORIJA               | TEMA             |
|------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-----------------------------------------|-----------------------------|------------------|
| A1         | <i>Ne. Ne vem, če sem sploh dolgo živel pri starših. Nič se ne spomnim, res ne.</i>                                                                                                                                           | Spomin na matično družino                   | Življenje v matični družini             |                             | Matična družina  |
| A2         | <i>Že celo življenje živim v tej rejniški družini in oni so moji starši.</i>                                                                                                                                                  | Sprejemanje rejniške družine                | Življenje v rejniški družini            |                             | Rejniška družina |
| A3         | <i>Z mamo se kar v redu razumem, imam tudi redne stike z njo. Očeta pa že dolgo časa nisem videl.</i>                                                                                                                         | Razumevanje družinskih članov               | Stiki z matično družino                 |                             | Stiki            |
| A4         | <i>Z mamo imava redne stike, z očetom pa nimam stikov in jih tudi ne potrebujem. Tako sem se odločil. Z mamo pa se videvava vsak drugi vikend. Včasih pride ona k meni in prespi pri nas, včasih pa grem jaz v Ljubljano.</i> | Pogostost stikov                            | Stiki z matično družino                 |                             | Stiki            |
| A5         | <i>Včasih gre z menoj tudi rejnica. Zelo dobro se razumeta in to mi je všeč.</i>                                                                                                                                              | Odnos matične in rejniške družine           | Sodelovanje matične in rejniške družine | Sodelovanje vseh udeležениh | Sodelovanje      |
| A6         | <i>Nikoli ni bilo nobenih težav, nikoli mi nihče ni omejeval stike.</i>                                                                                                                                                       | Omejevanje stikov                           | Stiki z matično družino                 |                             | Stiki            |
| A7         | <i>Imam dve družini in obe imam zelo rad</i>                                                                                                                                                                                  | Odnos otroka do rejniške in matične družine | Življenje v dveh družinah hkrati        | Sodelovanje vseh udeležениh | Sodelovanje      |
| A8         | <i>Ja, upoštevali so moje želje. Z mamo sem imel redne stike in še danes jih imam.</i>                                                                                                                                        | Upoštevanje otrokovih želja                 | Stiki z matično družino                 |                             | Stiki            |
| A9         | <i>Dobro se počutim v rejniški družini</i>                                                                                                                                                                                    | Počutje otroka v rejniški družini           | Življenje v rejniški družini            |                             | Rejniška družina |
| A10        | <i>Z mamo sem se vedno slišal ali pa videl, kadar</i>                                                                                                                                                                         | Pogostost stikov                            | Stiki z matično                         |                             | Stiki            |

|     |                                                                                                                                                                                       |                                                        |                                     |                      |                     |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|-------------------------------------|----------------------|---------------------|
|     | <i>sem to potreboval.</i>                                                                                                                                                             |                                                        | družino                             |                      |                     |
| A11 | <i>Verjetno sem lahko vzel kakšno igračko s seboj in se poslovil od moje mame. Tako si predstavljam.</i>                                                                              | Spomin na prehod iz matične družine v rejniško družino | Odhod iz matične v rejniško družino | Priprave na odhod    | Odhod               |
| A12 | <i>Verjamem pa, da je vse potekalo kot mora, saj se v tej družini počutim dobro.</i>                                                                                                  | Počutje otroka v rejniški družini                      |                                     | Priprave na odhod    | Odhod               |
| A13 | <i>Med seboj smo povezani in dobim ljubezen, ki jo vsak otrok, za moje pojme, potrebuje.</i>                                                                                          | Povezanost družinskih članov                           | Življenje v rejniški družini        |                      | Odnosi              |
| A14 | <i>Odhod ni bil samo prava možnost, ampak nujno v mojem primeru.</i>                                                                                                                  | Rejništvo, kot prava izbira                            | Odhod iz matične v rejniško družino |                      | Odhod               |
| A15 | <i>V rejniški družini živim že 18 let. Navadil sem se življenja tukaj in v redu se počutim.</i>                                                                                       | Počutje otroka v rejniški družini                      | Življenje v rejniški družini        |                      | Rejniška družina    |
| A16 | <i>Ne, nisem zamenjal rejniške družine.</i>                                                                                                                                           | Menjava rejniške družine                               | Življenje v rejniški družini        |                      | Rejniška družina    |
| A17 | <i>Že od začetka živim v isti in mislim, da bom tu tudi ostal, dokler se s punco ne preseliva na svoje.</i>                                                                           | Misel na samostojno življenje                          | Življenje po končanem rejništvu     | Samostojno življenje | Zaključek rejništva |
| A18 | <i>Je pa res, da sta v tej družini živela tudi moja brata. Mislim, da so dali mene v to rejniško družino, ker sta se že onadva dobro počutila in tudi zato, da smo ostali skupaj.</i> | Namestitev v rejniško družino skupaj z bratoma.        | Izbira rejniške družine             |                      |                     |
| A19 | <i>Zelo sem vesel, da živimo v isti družini.</i>                                                                                                                                      | Povezanost družinskih članov                           | Življenje v rejniški družini        |                      | Odnosi              |
| A20 | <i>Res mi je v redu tako. Videvamo se dovolj. Nimam potrebe po več.</i>                                                                                                               | Upoštevanje otrokovih želja                            | Stiki z matično družino             |                      | Stiki               |
| A21 | <i>Meni je v rejniški družini super, res. Dobro se počutim, mislim, da še bolj, kot</i>                                                                                               | Počutje otroka v rejniški družini                      | Življenje v rejniški družini        |                      | Rejniška družina    |

|     |                                                                                                                                                                       |                                       |                                 |                              |                  |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------|------------------------------|------------------|
|     | <i>bi se pri svoji mami.</i>                                                                                                                                          |                                       |                                 |                              |                  |
| A22 | <i>Zelo so me lepo sprejeli, kot bi bili oni moji pravi starši.</i>                                                                                                   | Sprejetost otroka                     | Sprejetost                      | Življenje v rejniški družini |                  |
| A23 | <i>Rejníci pomagam več. Malo moram pospravljati po hiši. Takšne vsakdanje zadolžitve imam. Nič posebnega.</i>                                                         | Zadolžitve otroka                     | Vloga otroka v rejniški družini |                              | Vloga            |
| A24 | <i>To, da pomagam, se mi zdi čisto normalno in mi ni težko.</i>                                                                                                       | Zadolžitve otroka                     | Življenje v rejniški družini    |                              | Vloga            |
| A25 | <i>Drugače pa je moja naloga ta, da končam šolo.</i>                                                                                                                  | Šolanje otroka                        | Formalno izobraževanje          |                              | Izobraževanje    |
| A26 | <i>Temu sta rejnika vedno dajala prednost. Mogoče bi kdaj raje delal, kot se učil.</i>                                                                                | Šolanje otroka                        | Formalno izobraževanje          |                              | Izobraževanje    |
| A27 | <i>Z brati odlično. Imam enega brata in enega pol brata in skupaj živimo. Čedalje bolj se razumemo. Včasih se tudi skregamo, ampak z leti vse manjkrat.</i>           | Odnos med brati in sestrami           | Povezanost družinskih članov    |                              | Odnosi           |
| A28 | <i>Drugače pa se bolj razumem z rejnico kot z njenim možem. Ne vem zakaj, več časa preživiva skupaj in sem nanjo bolj navezan. Zaupam ji tudi bolj osebne zadeve.</i> | Odnos med otrokom in rejniško družino | Odnosi v rejniški družini       |                              | Odnosi           |
| A29 | <i>Lepo so me sprejeli in to mi pomeni največ.</i>                                                                                                                    | Sprejetost otroka                     | Življenje v rejniški družini    |                              | Rejniška družina |
| A30 | <i>Všeč mi je tudi to, da smo z brati skupaj in da lahko redno videvamo mamo.</i>                                                                                     | Upoštevanje otrokovih želja           | Stiki z matično družino         | Glas otroka                  | Stiki            |
| A31 | <i>Večkrat pomislim, da bi bil verjetno drugačna oseba, če bi živel pri moji mami.</i>                                                                                | Odraščanje v rejniški družini         |                                 |                              | Vzgoja           |
| A32 | <i>Zelo sem ponosen na to, kako so me vzgojili.</i>                                                                                                                   | Odraščanje v rejniški družini         |                                 |                              | Vzgoja           |
| A33 | <i>V matični družini bi bil</i>                                                                                                                                       | Odraščanje v                          |                                 |                              | Vzgoja           |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                               |                              |  |                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|------------------------------|--|------------------|
|     | <i>verjetno prepuščen sam sebi in bi me ulica vzgojila. Cele dneve bi bil sam.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                 | matični družini                               |                              |  |                  |
| A34 | <i>Res sem vesel, da so zame izbrali to možnost in to družino.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Rejništvo, kot prava izbira                   | Življenje v rejniški družini |  | Rejniška družina |
| A35 | <i>Od rejniške družine sem dobil ogromno ljubezni.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Sprejetost otroka                             | Življenje v rejniški družini |  | Odnosi           |
| A36 | <i>Spoznal sem, da imajo lahko tudi tisti otroci, ki ne živijo pri svojih starših, svoje mesto v eni drugi družini in so tam nekaj vredni.</i>                                                                                                                                                                                                     | Pripadnost rejniški družini                   | Sprejetost                   |  | Odnosi           |
| A37 | <i>Počutil sem se, kot bi živel pri svojih starših. Ničesar mi ni manjkalo in hvaležen sem za vse.</i>                                                                                                                                                                                                                                             | Počutje otroka v rejniški družini             | Življenje v rejniški družini |  | Odnosi           |
| A38 | <i>Navajeni smo, da probleme vedno rešujemo s pogovorom. Vsi se skupaj usedemo in pogovorimo. Navajeni smo, da je takrat zbrana vsa družina, včasih tudi naša mama. Včasih pa smo v pogovor še koga dodali. Če je bilo kaj v zvezi z mojimi ocenami, smo se vedno dogovorili za pogovor z razredničarko. Na ta način smo lažje rešili problem.</i> | Reševanje težav s pogovorom, udeležенost vseh | Reševanje težav              |  | Težave           |
| A39 | <i>Rejníci, vedno grem najprej do nje in ji odkrito povem kaj me muči.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                         | Zaupanje osebnih stvari družini               | Zaupanje                     |  | Odnosi           |
| A40 | <i>Imam pa tudi prijatelje, ki jim lahko veliko zaupam.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Zaupanje osebnih stvari prijateljem           | Zaupanje                     |  | Odnosi           |
| A41 | <i>A če nastane kakšen večji problem, se vedno najprej obrnem na rejnico. Vedno mi je pripravljena pomagati.</i>                                                                                                                                                                                                                                   | Zaupna oseba v družini                        | Zaupanje                     |  | Odnosi           |
| A42 | <i>Zdaj imam narejeno</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Dokončana                                     | Formalno                     |  | Izobraževa-      |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                              |                        |  |                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|------------------------|--|------------------|
|     | <i>dvoletno kuharsko šolo.</i>                                                                                                                                                                                                                                                               | izobrazba                                    | izobraževanje          |  | nje              |
| A43 | <i>V prostem času pa treniram nogomet, od sedmega leta naprej.</i>                                                                                                                                                                                                                           | Obšolske dejavnosti                          | Prostočasne aktivnosti |  | Prosti čas       |
| A44 | <i>Pa tudi s prijatelji smo v prostem času brcali žogo. Vedno sem se lahko s prijatelji družil na igrišču, tega mi niso prepovedovali. Prav na igrišču sem spoznal največ prijateljev.</i>                                                                                                   | Druženje s prijatelji                        | Prostočasne aktivnosti |  | Prosti čas       |
| A45 | <i>Učiteljica v osnovni šoli. Vedela je, da mi probleme povzroča matematika, zato mi je svetovala, da bi se vpisal na srednjo kuharsko šolo. Povedala je tudi, da potem lahko študij nadaljujem na srednji ekonomski šoli. Meni je bilo pa to tudi čisto v redu. Nisem imel druge želje.</i> | Sprejeta odločitev glede nadaljnjega šolanja | Formalno izobraževanje |  | Izobraževanje    |
| A46 | <i>Glavno mi je bilo, da lahko še naprej treniram nogomet. Všeč mi je, ker me pri igranju nogometa vsi podpirajo. Rejnika in tudi moja mama.</i>                                                                                                                                             | Obšolske dejavnosti                          | Prostočasne aktivnosti |  | Prosti čas       |
| A47 | <i>Dovolj pomoči dobim.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                  | Podpora in pomoč socialne delavke            |                        |  | Podpora in pomoč |
| A48 | <i>Opazil sem, in to mi je tudi zelo všeč, da se res zavzamejo zate in jim ni vseeno. Želijo, da bi dokončal šolanje in se za moje izpite dogovarjajo tudi s šolo. Vem, da socialni delavki ni vseeno zame.</i>                                                                              | Reševanje težav skupaj s socialno delavko    | Reševanje težav        |  | Podpora in pomoč |
| A49 | <i>Stiki pa potekajo približno nekje enkrat na tri do štiri mesece.</i>                                                                                                                                                                                                                      | Pogostost stikov s socialno                  |                        |  | IPS              |

|     |                                                                                                                                                                          |                                           |                                                   |                         |               |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------|---------------|
|     |                                                                                                                                                                          | službo                                    |                                                   |                         |               |
| A50 | <i>Včasih sem vabljen sam. Včasih tudi rejnica. Včasih pa socialna delavka na srečanje povabi tudi mojo mami.</i>                                                        | Udeleženci na srečanjih s socialno službo | Prisotni vsi udeleženi v problemu in rešitvi      |                         | IPS           |
| A51 | <i>Drugače pa srečanja potekajo skoraj vedno pred začetkom novega šolskega leta, da vnaprej naredimo načrt.</i>                                                          | Načrt dela v rejništvu                    |                                                   |                         | IPS           |
| A52 | <i>Včasih pa tudi po končanem šolskem letu in naredimo pregled rezultatov, ali smo se držali načrta in tako.</i>                                                         | Pregled dela v rejništvu                  |                                                   |                         | IPS           |
| A53 | <i>Enkrat ali dvakrat na leto je meni dovolj. S socialno delavko se pa tako ali tako večkrat dobiva.</i>                                                                 | Pogostost stikov s socialno službo        |                                                   | Pomoč in podpora        | Stiki         |
| A54 | <i>Kadar pride do problema, vem, da se lahko vedno obrnem na socialno delavko. Ona si zame vedno vzame čas, tudi takrat, kadar pridem nenajavljeno.</i>                  | Reševanje težav skupaj s socialno delavko |                                                   | Pomoč in podpora otroku | Stiki         |
| A55 | <i>Včasih se IPS skliče ravno zaradi kakšnega problema. Všeč mi je, ker mi tam ničesar ne očitajo in me ne okregajo. Skupaj naredimo načrt, kako bomo delali naprej.</i> | Srečanje vseh zaradi nastalih težav       | Srečanje vseh udeleženi v podporo in pomoč otroku |                         | IPS           |
| A56 | <i>Odvisno. Vedno so mi pustili do besede. Ampak če je bil moj predlog, da si želim cele dneve igrati nogomet, tega seveda niso sprejeli.</i>                            | Upoštevanje otrokovih želja               |                                                   | Glas otroka             | IPS           |
| A57 | <i>Pomembno jim je bilo, da se šolam.</i>                                                                                                                                | Poudarek na šolanju                       | Formalno izobraževanje                            |                         | Izobraževanje |
| A58 | <i>Sem si pa lahko šolo zbral sam. No,</i>                                                                                                                               | Izbira šole/poklica                       | Formalno izobraževanje                            |                         | Izobraževanje |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                   |                              |                         |                         |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------|-------------------------|-------------------------|
|     | <i>učiteljica mi je pomagala pri izbiri. Všeč mi je, da me ni nihče prisilil v to šolo. Nisem vedel kaj točno si želim študirati, ta šola pa mi je bila zanimiva in všeč. S tem so se vsi strinjali in me spodbujajo, da šolo čim prej zaključim.</i>                              |                                                   | je                           |                         |                         |
| A59 | <i>Vedno mi je na voljo, ko jo potrebujem.</i>                                                                                                                                                                                                                                     | Reševanje težav skupaj s socialno delavko.        |                              | Pomoč in podpora        | Pomoč in podpora otroku |
| A60 | <i>Imamo redne sestanke in želi si, da bi bilo moje življenje, ko zaključimo z rejništvom, boljše.</i>                                                                                                                                                                             | Redna srečanja z namenom podpore in pomoči otroku |                              | Pomoč in podpora otroku | IPS                     |
| A61 | <i>Jaz sem z mojo situacijo čisto zadovoljen</i>                                                                                                                                                                                                                                   | Počutje otroka v rejniški družini                 | Življenje v rejniški družini |                         | Rejniška družina        |
| B1  | <i>Bila sem premlada, ko sem odšla v rejniško družino, da bi se karkoli spomnila.</i>                                                                                                                                                                                              | Spomin na matično družino                         | Življenje v matični družini  |                         | Matična družina         |
| B2  | <i>Z očetom imava občasne stike še zdaj, vendar je on alkoholik in od takšnega človeka se jaz težko kaj naučim.</i>                                                                                                                                                                | Pogostost stikov                                  | Stiki z matično družino      |                         | Stiki                   |
| B3  | <i>Veliko pa se družim s svojima bratoma. Onadva sta moja družina.</i>                                                                                                                                                                                                             | Razumevanje družinskih članov                     | Življenje v rejniški družini |                         | Odnosi                  |
| B4  | <i>Za mamo ne vem niti ali je še živa. Ona nas ni nikoli poklicala niti nas prišla pogledati, kako se imamo. Oče je prišel trikrat na leto, ko je nekdo od nas praznoval rojstni dan. Spomnim se, da je vsakemu prinesel vrečo sladkarij. Vsak je dobil enako, ni delal razlik</i> | Pogostost stikov                                  | Stiki z matično družino      |                         | Stiki                   |

|     |                                                                                                                                                                              |                                                       |                                                |  |                             |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------|--|-----------------------------|
|     | <i>med nami.</i>                                                                                                                                                             |                                                       |                                                |  |                             |
| B5  | <i>Lahko bi nas oba večkrat obiskala in se pozanimala kako se počutimo v rejniški družini.</i>                                                                               | Želja otroka po stikih                                | Stiki z matično družino                        |  | Stiki                       |
| B6  | <i>Lahko bi nas oba večkrat obiskala in se pozanimala kako se počutimo v rejniški družini.</i>                                                                               | Želja otroka po več stikih                            | Stiki z matično družino                        |  | Stiki                       |
| B7  | <i>Vedno sem si želela, da bi nas starša večkrat obiskala in da bi se lahko njim zaupali in bi oni to potem povedali naprej. Tega ni bilo.</i>                               | Želja otroka po stikih                                | Stiki z matično družino                        |  | Stiki                       |
| B8  | <i>Nikogar ni bilo tam, ki bi nas poslušal. Mislim, da so globoko v sebi ljudje vedeli kaj se dogaja, a se nikomur ni dalo z nami ukvarjati.</i>                             | Želja otroka zaupati se nekemu                        | Zaupanje                                       |  | Glas otroka                 |
| B9  | <i>Dobila sem občutek, da rejnica ni rada videla, da je oče prihajal k nam na obisk.</i>                                                                                     | Razumevanje rejniške in matične družine               | Stiki z matično družino                        |  | Stiki                       |
| B10 | <i>Verjetno zato, ker je bil to eden redkih dni, ko nam ni bilo treba delati.</i>                                                                                            | Delo v rejniški družini                               |                                                |  | Delo                        |
| B11 | <i>Kako sem si vedno želela, da bi se med seboj dobro razumeli.</i>                                                                                                          | Razumevanje rejniške in matične družine               | Želja otroka po sodelovanju družin             |  | Sodelovanje vseh udeležениh |
| B12 | <i>Vse bi bilo lažje in tudi oče bi prišel večkrat na obisk.</i>                                                                                                             | Želja otroka po stikih z matično družino              | Stiki z matično družino                        |  | Stiki                       |
| B13 | <i>Nekaj malega se spomnim. Skupaj z bratoma so nas najprej odpeljali v Stično. Tam smo preživeli nekaj časa, potem pa smo šli k rejniški družini, ki so nam jo izbrali.</i> | Spomin na odhod iz matične družine v rejniško družino | Odhod iz matične v rejniško družino            |  | Priprave na odhod           |
| B14 | <i>Vsaj to, da so nas dali vse tri skupaj v isto družino, to me je držalo pokonci.</i>                                                                                       | Namestitev v rejniško družino skupaj s                | Upoštevanje sorodstvenih vezi pri oddaji otrok |  |                             |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                            | sorojenci                                      | v rejništvo                   |                                        |                   |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|-------------------------------|----------------------------------------|-------------------|
| B15 | <i>Zgodilo se je zelo na hitro. Tam smo bili par dni, potem pa smo šli v rejniško družino. Nobenih posebnih priprav ni bilo. Rejnikov prej nismo poznali. Pustili so nas v družini, ki smo jo takrat prvič videli. Bili smo tujci.</i>                                                     | Priprava otroka na rejniško družino            |                               |                                        | Priprave na odhod |
| B16 | <i>Prvega dne se res ne spominjam. Spominjam pa se od neke četrtega leta dalje.</i>                                                                                                                                                                                                        | Spomin na začetek življenja v rejniški družini | Življenje v rejniški družini  |                                        | Rejniška družina  |
| B17 | <i>Morali smo ogromno delati, drugače smo bili tepeni.</i>                                                                                                                                                                                                                                 | Siljenje otroka k delu                         | Delo v rejniški družini       |                                        | Delo              |
| B18 | <i>Najbolj se spomnim tega, da smo vsi jedli iz iste skledе. Bila sem najmlajša in najmanjša in velikokrat sploh nisem dosegla do skledе na mizi. Zaradi tega sem bila pogosto lačna. Brata sta bila večja in sta zato lahko več pojedla. Če je kaj ostalo, sem dobila. Drugače pa ne.</i> | Spomin na začetek življenja v rejniški družini | Življenje v rejniški družini  |                                        | Rejniška družina  |
| B19 | <i>Ja, vendar bi lahko izbrali boljšo družino, ne pa da nas premestijo iz slabe v še slabšo.</i>                                                                                                                                                                                           | Rejništvo, kot prava izbira                    | Življenje v rejniški družini  |                                        | Rejniška družina  |
| B20 | <i>Moja starša sta bila alkoholika in to je razlog, da smo odšli iz družine.</i>                                                                                                                                                                                                           | Razlog za odhod iz matične družine             | Življenje v matični družini   |                                        | Matična družina   |
| B21 | <i>Lahko bi nam poiskali boljšo družino.</i>                                                                                                                                                                                                                                               | Želja otroka po boljši izbiri rejniške družine | Življenje v rejniški družini  |                                        | Rejniška družina  |
| B22 | <i>Tukaj se jim je šlo samo za denar, ki so ga dobili za opravljeno delo. Nihče nam ni dal ljubezni, ki smo jo</i>                                                                                                                                                                         | Razlog za opravljanje rejništva                | Otrokovo doživljanje rejnikov | Motiv za odločitev izvajanja rejništva | Motiv             |

|     |                                                                                                                                                                                     |                                                              |                                            |  |                          |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|--|--------------------------|
|     | <i>takrat najbolj potrebovali. Tega nismo dobili.</i>                                                                                                                               |                                                              |                                            |  |                          |
| B23 | <i>Hvala bogu, sem bila tako majhna, da se svoje mame niti ne spomnim, tudi kasneje nisem imela stika z njo. Ne vem ali je sploh še živa ali ne več.</i>                            | Spomin na matično družino in stiki z njo                     | Stiki z matično družino                    |  | Stiki                    |
| B24 | <i>Mislim, da je veliko težje za otroke, ki so starejši. Ker so te otroci že navezani na svoje starše in je to pravi šok za njih.</i>                                               | Starost otroka ob odhodu iz matične družine                  |                                            |  | Odhod iz matične družine |
| B25 | <i>V teh primerih je bolj potrebno, da jim nekdo pomaga pri tem, da sprejmejo novo družino.</i>                                                                                     | Prehod iz matične v rejniško družino                         | Sodelovanje vseh v korist otroka           |  | Podpora in pomoč otroku  |
| B26 | <i>Vem pa, da bratoma ni nihče prav zares pomagal. Odločili so se oni namesto nas, mi smo pa, hočeš nočeš, morali oditi.</i>                                                        | Pomoč socialne službe pri odhodu iz matične družine          | Upoštevanje otrokovih želja                |  | Podpora in pomoč otroku  |
| B27 | <i>V prvi rejniški družini pa sem živela od mojega drugega leta starosti pa do osmega razreda osnovne šole.</i>                                                                     | Trajanje rejništva                                           | Življenje v rejniški družini               |  | Rejniška družina         |
| B28 | <i>Pri izbiri nisem imela nobene besede, nihče se ni s tem ukvarjal. Res, da sem bila stara dve leti, a vseeno bi lahko vprašali brata, ki sta bila starejša. Vem, da jih niso.</i> | Upoštevanje otrokovih želja                                  | Izbira rejniške družine                    |  | Glas otroka              |
| B29 | <i>Dali so nas v eno rejniško družino, po liniji najmanjšega odpora.</i>                                                                                                            | Odločitev socialne delavke o oddaji otrok v rejniško družino | Izbira rejniške družine                    |  | Delo socialnih služb     |
| B30 | <i>Socialna delavka bi morala večkrat oditi na teren in pogledati kaj se dogaja. Ne pa, da se zapre v tisto pisarno,</i>                                                            | Otrokovo videnje dela socialne delavke                       | Teren, kot pomembna naloga socialnih služb |  | Delo socialnih služb     |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                     |                                 |  |                 |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|---------------------------------|--|-----------------|
|     | <i>oddela osem ur in je zanjo služba končana.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                     |                                 |  |                 |
| B31 | <i>K biološkim staršem ravno ne, saj mame sploh nisem poznala, nje se res ne spomnim veliko, z očetom pa sem imela bolj malo stikov.</i>                                                                                                                                                                                 | Vrnitev v matično družino                           |                                 |  | Matična družina |
| B32 | <i>Definitivno pa sem si želela drugo družino. Življenje v tej družini je bilo nemogoče. Nobenemu otroku ne privoščim tega. Upam, da se ne bo več ponovilo, saj se zares ne bi smelo.</i>                                                                                                                                | Želja otroka po izbiri boljše rejniške družine zanj | Življenje v rejniški družini    |  | Glas otroka     |
| B33 | <i>Z rejniško družino nisem bila zadovoljna, to si upam povedati vsakemu, ki me vpraša. Vedno sem si želela v drugo družino.</i>                                                                                                                                                                                         | Počutje otroka v rejniški družini                   | Upoštevanje otrokovih želja     |  | Glas otroka     |
| B34 | <i>Ves čas smo samo delali. Ko sem bila stara 10 let sem bila operirana na pruhu, to je dokaz, kako težke stvari sem morala dvigovati in nositi. Nihče mi ni rekel, da naj malo popazim koliko dvignem. Rejnika je zanimalo samo to, da je delo narejeno.</i>                                                            | Siljenje otroka k zanj pretežkemu delu              | Delo v rejniški družini         |  | Delo            |
| B35 | <i>To, da delam. Druge posebne vloge nisem imela. Točno se je vedelo kaj je naše delo in kdaj mora biti narejeno. Od jutra pa do večera smo delali. Zime so mi bile bolj všeč, saj je bilo dela nekoliko manj. Zjutraj sem morala pred šolo vstati in urediti vse v štali, potem sem pojedla zajtrk in odšla v šolo.</i> | Siljenje otroka k zanj pretežkemu delu              | Vloga otroka v rejniški družini |  | Vloga           |
| B36 | <i>Oni so se lahko po</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Druženje z                                          | Prostočasne                     |  | Prosti čas      |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                 |                                              |                              |                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|----------------------------------------------|------------------------------|------------------|
|     | <i>pouku igrali in družili na igrišču, samo jaz sem morala takoj domov.</i>                                                                                                                                                                        | vrstniki                                        | aktivnosti                                   |                              |                  |
| B37 | <i>Oče nas je obiskal, ko je kdo od nas praznoval rojstni dan. Trikrat na leto torej. Slišali pa smo se na približno 14 dni. Z mamo ni imel nihče od nas nobenega stika, niti po telefonu. Ona ni nikoli poklicala. Ona se za nas ni zanimala.</i> | Pogostost stikov z matično družino              | Stiki z matično družino                      |                              | Stiki            |
| B38 | <i>Oni bi pa lahko veliko prispevali. Od njih je bilo vse odvisno, kakšno bo naše otroštvo. Lahko rečem, da nimam lepega spomina na otroštvo.</i>                                                                                                  | Spomin na otroštvo v rejniški družini           | Prispevek rejniške družine za lepše otroštvo | Življenje v rejniški družini | Rejniška družina |
| B39 | <i>Vedno sem si želela, da bi lahko odšli živeti k drugi družini. Ali pa da bi živeli na svojem, samo za to smo bili takrat res še premajhni.</i>                                                                                                  | Otrokova želja po življenju v drugi družini     | Izbira rejniške družine                      |                              | Glas otroka      |
| B40 | <i>Kot sem že rekla, se občasno videvam z očetom, z mamo nimam nobenih stikov. O njej nič ne vem in tudi nimam želje. Če je do zdaj nisem poznala, je tudi zdaj ne potrebujem več v svojem življenju.</i>                                          | Stiki z matično družino po zaključku rejništva  | Stiki z matično družino                      |                              | Stiki            |
| B41 | <i>Za rejnika pa slišati ne morem! Z njima ne želim imeti nobenih stikov. Po zaključku rejništva jih nisem niti slišala, niti videla.</i>                                                                                                          | Stiki z rejniško družino po zaključku rejništva | Stiki z rejniško družino                     |                              | Stiki            |
| B42 | <i>Razumem, da je bilo rejništvo edina rešitev v moji situaciji.</i>                                                                                                                                                                               | Odločitev za rejniško družino                   | Rejništvo, kot prava in edina možnost        | Življenje v rejniški družini | Rejniška družina |
| B43 | <i>Vseeno pa ne razumem zakaj so mi izbrali to družino.</i>                                                                                                                                                                                        | Otrokova želja po izbiri boljše                 | Izbira rejniške družine                      |                              | Glas otroka      |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                   |                               |                                        |                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------------|----------------------------------------|------------------|
|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | rejniške družine                                  |                               |                                        |                  |
| B44 | <i>Oni nas niso vzeli zaradi ljubezni do otrok. Oni so nas v družino sprejeli zaradi denarja in dela. Samo to jim je bilo pomembno. To se mi zdi tako žalostno.</i>                                                                                                                                | Razlog za opravljanje rejništva                   | Otrokovo doživljanje rejnikov | Motiv za odločitev izvajanja rejništva | Motiv            |
| B45 | <i>Naučila sem se trdo delati in še danes mi to ni problem. Veliko stvari v stanovanju naredim sama.</i>                                                                                                                                                                                           | Opremiti otroka za življenje                      | Naloga rejniške družine       |                                        | Rejniška družina |
| B46 | <i>Če smo kaj naredili narobe, smo bili tepeni. Mnenje rejnice je bilo, da je tepež rešitev za vse. S pogovorom se v tej družini ni nič reševalo. Nihče nas ni nikoli vprašal za mnenje. Tpenea sem bila tudi, če je bilo v šoli kaj narobe ali pa če sem prepozno prišla domov.</i>               | Reševanje težav v rejniški družini s tepežom      | Reševanje težav               |                                        | Težave           |
| B47 | <i>Imela sem brata, ki sem jima najbolj zaupala. Mi smo vedno držali skupaj. Hvala bogu, da smo bili skupaj.</i>                                                                                                                                                                                   | Odnos med družinskimi člani                       | Zaupanje osebnih stvari       |                                        | Odnos            |
| B48 | <i>Ko je na obisk prišel oče, ni bilo nikoli priložnosti, da bi mu kaj povedali. Rejnica je bila vedno prisotna, ni nas pustila same z očetom. Tudi po telefonu sem lahko z očetom govorila samo v njeni prisotnosti. Mislím, da se je bala ravno tega, da bi povedali vse o tem, kako živimo.</i> | Nadzor rejniške družine nad stiki otroka s starši | Stiki z matično družino       |                                        | Stiki            |
| B49 | <i>Rejnika sta imela dva biološka otroka, ki pa sta bila starejši od nas.</i>                                                                                                                                                                                                                      | Biološki otroci v rejniški                        | Odnos do bioloških otrok in   |                                        | Odnos            |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | družini                                                    | otrok v<br>rejništvu                                            |             |            |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-------------|------------|
| B50 | <i>Seveda so delali razliko med nami in njimi. Nikoli ne bom pozabila tega, da sem bila vedno oblečena v moška oblačila. Svojima hčerkama je rejnica kupovala obleke za punce. Jaz pa sem vedno nosila ponošene obleke od mojih bratov. Tudi onadva nista imela novih oblek, to je rejnica od nekje dobila. Motilo me je, da nisem imela nikoli nič v roza barvi. Vse moško.</i> | Razlika med biološkimi otroci in otroci, ki so v rejništvu | Odnos do bioloških otrok in otrok v rejništvu                   |             | Odnos      |
| B51 | <i>Z mamom nisem imela nobenih stikov, nje ne poznam. Oče je prihajal trikrat na leto in to je bilo vse. Po telefonu pa sva se slišala približno enkrat na štirinajst dni. Vedno sem bila vesela njegovih obiskov.</i>                                                                                                                                                           | Pogostost stikov z matično družino                         | Stiki z matično družino                                         |             | Stiki      |
| B52 | <i>Lahko rečem, da se sploh nihče ni trudil, da bi imeli več stikov z očetom. Nihče nas ni vprašal ali nam je trikrat letno dovolj ali bi si želeli še večkrat srečati očeta.</i>                                                                                                                                                                                                | Želje otroka po stikih z matično družino                   | Stiki z matično družino                                         | Glas otroka | Stiki      |
| B53 | <i>Rejnica nas ni nikoli peljala na obisk k očetu, niti se ni za to prizadevala. Njej je bilo bolje, da smo bili mi doma in delali.</i>                                                                                                                                                                                                                                          | Želja otroka po stikih z matično družino                   | Prizadevanje rejniške družine za stike otroka z matično družino | Glas otroka | Stiki      |
| B54 | <i>Vedno je bilo tako, da sta imela rejnika na hladilniku prilepljen moj urnik in sta točno vedela, kdaj moram priti domov.</i>                                                                                                                                                                                                                                                  | Nadzor rejniške družine nad otrokovim življenjem           |                                                                 |             | Nadzor     |
| B55 | <i>Nisem se smela zadrževati na igrišču in</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Druženje z vrstniki                                        | Prostočasne aktivnosti                                          |             | Prosti čas |

|     |                                                                                                                                                                                                                |                                                   |                         |                                  |                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------|----------------------------------|------------------|
|     | <i>igrati s sošolci. Nikoli nisem bila vključena v kakšen šport ali kakšno drugo dejavnost.</i>                                                                                                                |                                                   |                         |                                  |                  |
| B56 | <i>Po koncu pouka sem šla takoj domov, se preoblekla in začela delat. Šele ko sem končala določeno delo, sem dobila kosilo. Nič prej. Pa sem bila velikokrat lačna kot volk, ko sem prišla iz šole.</i>        | Siljenje otroka k zanj pretežkemu delu            | Delo v rejniški družini |                                  | Delo             |
| B57 | <i>Sploh nisem imela priložnosti, da bi lahko kaj študirala.</i>                                                                                                                                               | Želja po študiju                                  | Formalno izobraževanje  |                                  | Izobraževanje    |
| B58 | <i>Veselilo me je vrtnarstvo. Če bi lahko študirala karkoli, bi si izbrala to.</i>                                                                                                                             | Želja po študiju                                  | Formalno izobraževanje  |                                  | Izobraževanje    |
| B59 | <i>Vendar je bilo bolj pomembno delo.</i>                                                                                                                                                                      | Rejnika nista dajala poudarka na izobrazbi otroka | Formalno izobraževanje  |                                  | Izobraževanje    |
| B60 | <i>Sem pa ponosna na to, da sem tako delovna. To pa je dobra lastnost, ki sem se jo naučila v rejniški družini. Edino za to sem jima hvaležna.</i>                                                             |                                                   | Delo v rejniški družini |                                  | Delovne navade   |
| B61 | <i>Ne, takrat se nikoli nisem obrnila na socialno delavko. Vedela je, v kakšno rejniško družino nas je dala in to ji zamerim.</i>                                                                              | Podpora in pomoč socialne službe                  |                         |                                  | Podpora in pomoč |
| B62 | <i>Šele zdaj se lahko obrnem na eno drugo socialno delavko, ki je na CSD prišla kasneje, ko je bilo rejništvo že za mano. Nanjo se pa človek res lahko zanese. Pomagala mi je tudi pri iskanju stanovanja.</i> | Zaupanje socialni delavki, po končanem rejništvu  | Zaupanje                | Podpora in pomoč socialne službe | Podpora in pomoč |
| B63 | <i>V času mojega rejništva pa na centru ni bilo</i>                                                                                                                                                            | Zaupanje socialni                                 | Zaupanje                | Podpora in pomoč socialne službe | Podpora in pomoč |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                  |                                               |                         |             |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|-------------------------|-------------|
|     | <i>osebe, na katero bi se lahko obrnila.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                  | delavki v času rejništva                                         |                                               |                         |             |
| B64 | <i>Individualno nisem imela nikoli stikov s socialno delavko. In to je bila velika napaka.</i>                                                                                                                                                                                                                                | Pogovor s socialno delavko o problemih                           | Individualni stiki                            | Stiki s socialno službo | Stiki       |
| B65 | <i>Nikoli ni bilo priložnosti, da bi se lahko komu zaupala in povedala kaj se dogaja v naši družini. Socialna delavka je prišla na obisk napovedano. Vedno je bilo tako. To je bila druga velika napaka.</i>                                                                                                                  | Napovedani obiski s strani socialne službe                       | Skupni pogovor z rejnico in otrokom           | Stiki s socialno službo | Stiki       |
| B66 | <i>Če bi samo enkrat prišla nenapovedano, bi vedela kaj se dogaja in kaj vse smo morali delati. Tako pa se je najavila, rejnica je skuhalo kosilo, spekla slaščice. Nas je skopala in nas lepo oblekla in smo sedeli za mizo. Samo takrat smo iz mize vzeli kar smo želeli. To je bila čisto druga slika, kot ostale dni.</i> | Otrokova želja po nenapovedanih stikih in individualnem pogovoru |                                               | Stiki s socialno službo | Stiki       |
| B67 | <i>Teh srečanj sploh ni bilo. Za to slišim prvič.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                         | Pogostost IPS                                                    | Srečanje vseh udeleženi v problemu in rešitvi |                         | IPS         |
| B68 | <i>Kot sem že rekla, se je socialna delavka pripeljala enkrat na leto. Obisk je bil napovedan, tako da se je rejnica lahko nanj pripravila in sebe pokazala v dobri luči.</i>                                                                                                                                                 | Napovedani obiski s strani socialne službe                       | Skupni pogovor z rejnico in otrokom           | Stiki s socialno službo | Stiki       |
| B69 | <i>Od njih sem potrebovala samo to, da bi si vzele čas zame in za moja brata, ter se z nami individualno pogovorile, da bi jim lahko zaupali, kakšna je</i>                                                                                                                                                                   | Želja po individualnem pogovoru s socialno delavko               |                                               |                         | Glas otroka |

|     |                                                                                                                                                                                                                      |                                                   |                                    |                                   |                      |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|----------------------|
|     | <i>situacija v rejniški družini. Te priložnosti nisem nikoli dobila.</i>                                                                                                                                             |                                                   |                                    |                                   |                      |
| B70 | <i>Rejnica je bila vedno zraven in nadzorovala kaj smo rekli, kako smo se obnašali. Če je bilo kaj narobe, smo bili kasneje tepeni. V pričo drugih pa nas ni nikoli tepla.</i>                                       | Nadzor pogovorov otroka s socialno delavko        |                                    | Stiki s socialno službo           | Stiki                |
| B71 | <i>Moj pobeg. Vsega sem imela že dovolj, nisem imela osebe, ki bi ji lahko zaupala kaj se v naši družini dogaja, nisem videla drugega izhoda, kot da pobegnem.</i>                                                   | Pobeg, kot edini izhod iz te situacije            | Nevzdržne razmere                  |                                   | Zaključek rejništva  |
| B72 | <i>Odšla sem k svoji teti, ki sem jo poznala.</i>                                                                                                                                                                    | Odhod iz rejniške družine k sorodnikom            | Želja otroka živeti pri sorodnikih |                                   | Zaključek rejništva  |
| B73 | <i>Naslednji dan je pome prišla policija in socialna služba. Odpeljali so me spet v Stično.</i>                                                                                                                      | Premestitev v Stično                              |                                    |                                   | Zaključek rejništva  |
| B74 | <i>Želeli so mi poiskati novo rejniško družino, pa sem jim povedala, da raje skočim v Savo, kot da dam vse to še enkrat skozi.</i>                                                                                   | Iskanje nove rejniške družine proti volji otroka  |                                    | Iskanje primerne rejniške družine | Delo socialnih služb |
| B75 | <i>Nisem si želela k novi družini, saj sem izgubila upanje v dobre družine. Bila sem prepričana, da se povsod dogaja isto. Zato me je bilo strah, da bi me namestili v drugo družino, z upanjem, da mi bo bolje.</i> | Občutek strahu ob odhodu v drugo rejniško družino | Izguba vere v dobro družin         |                                   | Stiska otroka        |
| B76 | <i>Bila sem dovolj stara, da sem se postavila zase. Jasno sem povedala, da to ni rešitev in da si tega ne</i>                                                                                                        | Jasno izraženo mnenje otroka ob odhodu v          |                                    |                                   | Glas otroka          |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                        |                                                    |                                   |                      |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------|
|     | <i>želim.</i>                                                                                                                                                                                                                                      | drugo družino                                          |                                                    |                                   |                      |
| B77 | <i>Ko sem pobegnila od rejniške družine k teti, so me odpeljali v Stično, kjer sem bila eno leto.</i>                                                                                                                                              | Odločitev za to možnost, brez otrokovega soglasja      | Nevtralni prostor za iskanje nove rejniške družine | Iskanje primerne rejniške družine | Delo socialnih služb |
| B78 | <i>Potem so me dali v drugo rejniško družino, čeprav si tega nisem želela, ker sem ogromno pretrpela že v prvi družini. Nihče me ni poslušal.</i>                                                                                                  | Premestitev otroka k drugi družini proti njegovi volji | Prehod iz ene v drugo rejniško družino             |                                   | Stiska otroka        |
| B79 | <i>No, na srečo tudi tam nisem ostala dolgo. Bilo je prehud, tepeži so se ponavljali. Bila sem nekje dva meseca tam.</i>                                                                                                                           | Reševanje problemov s tepežom                          | Reševanje problemov                                |                                   | Stiska otroka        |
| B80 | <i>Brata sta takrat že živela na svojem, saj sta bila starejša. No, potem sem šla za nekaj časa k starejšemu bratu. Poiskala sem si službo, kasneje svoje stanovanje. To je moja pot. Tako sem prišla do svojega doka in s tem sem zadovoljna.</i> | Samostojna pot otroka                                  |                                                    |                                   | Zaključek rejništva  |
| C1  | <i>Trenutno imamo približno 9 otrok. Mlajša od 5 let je šla v rejništvo samo ena punčka, stara 2 leti; 5 otrok je bilo starih med 5 in 10 let ter 3 starejši od 10 let.</i>                                                                        | Statistika otrok v rejništvu na območju Litije         |                                                    |                                   | Statistika           |
| C2  | <i>Od otrok, o katerih sva govorile, se ni nihče vrnil v matično družino. To so otroci, ki so trenutno v rejništvu in možnosti za povratek skoraj ni.</i>                                                                                          | Možnosti za vrnitev v matično družino                  |                                                    | Vrnitev v matično družino         | Vrnitev otroka       |
| C3  | <i>V kolikor se doma situacija spremeni, se otrok lahko vrne v matično družino.</i>                                                                                                                                                                | Spremembe na bolje, kot pogoj za vrnitev               | Spremembe                                          | Vrnitev v matično družino         | Vrnitev otroka       |

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                |                                                  |                                  |                    |
|----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------|
|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | otroka v<br>matično<br>družino                                 |                                                  |                                  |                    |
| C4 | <i>Ko sem začela delati na področju rejništva, sta v rejništvo odšli dve deklici, ki sta v matični družini doživeli spolne zlorabe. Mama ni bila sposobna deklici zaščititi, ni imela uvida, da je karkoli narobe, odnos do tega se je kasneje spremenil. Otroke je začela ščititi, ni jih več izpostavljala raznim partnerjem. Deklici sta ponovno živeli z mamo, torej v njuni matični družini, saj je mama pokazala interes in zanimanje za otroka.</i> | Primer sprememb v matični družini, kot pogoj za vrnitev otroka | Spremembe na bolje                               | Vrnitev otroka v matično družino | Vrnitev otroka     |
| C5 | <i>Trenutno pa imata edino možnost, da bi šla nazaj domov dva otroka, ki sta bila nazadnje oddana v rejniško družino, v primeru, da bi se starša spremenila na bolje. Oče ima potencial in si želi otroka nazaj.</i>                                                                                                                                                                                                                                       | Možnosti za vrnitev otroka v matično družino                   | Podpora in pomoč družinam v spremembah           | Vrnitev otroka v matično družino | Vrnitev otroka     |
| C6 | <i>Pri drugih otrocih v rejništvu, pa je pogost razlog, da še vedno ostajajo v rejniški družini ta, da so se jim starši odpovedali, za otroke niso zainteresirani, nekaterim so tudi umrli.</i>                                                                                                                                                                                                                                                            | Razlog za ostajanje otroka v rejniški družini                  | Filigransko delo na spremembah v matični družini | Ostajanje v rejniški družini     | Delo na spremembah |
| C7 | <i>Dva otroka sta celo zamenjala rejniško družino, ena punca pa je odšla iz rejniške družine v zavod. Pri prvi družini je bil razlog za odhod bolezen rejnika in</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Prehod iz ene rejniške družine v drugo ali zavod               | Podpora in pomoč otroku pri prehodu              |                                  | Odhod otroka       |

|     |                                                                                                                                                                                                                                       |                                               |                                              |                     |                      |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|----------------------------------------------|---------------------|----------------------|
|     | <i>kasneje tudi odpoved rejništva iz njune strani, pri drugi pa odpoved rejnika. V tem primeru je šlo za vikend rejništvo, ki so ga zaključili, ker ni bilo funkcionalno v praksi.</i>                                                |                                               |                                              |                     |                      |
| C8  | <i>Vikend rejništvo pa pomeni, da je otrok med tednom v dijaškem domu ali zavodu, med vikendom pa imajo vikend rejništvo.</i>                                                                                                         | Primer vikend rejništva, kot oblika rejništva | Vikend rejništvo                             |                     | Oblika rejništva     |
| C9  | <i>Rejništvo mora biti vedno načrtovano tako, da je za otroke dobro.</i>                                                                                                                                                              | Upoštevanje želje otroka                      | Skrbno načrtovanje rejništva                 |                     | Korist otroka        |
| C10 | <i>Po zakonu je IPS treba sklicati enkrat letno.</i>                                                                                                                                                                                  | Evalvacija in načrt za naprej                 | Zakonsko določeno sklicevanje IPS skupin     |                     | IPS                  |
| C11 | <i>Odvisno kakšna je situacija. Vsaj enkrat letno ga vedno skličemo. V kolikor se pojavijo težave, pa ga imamo tudi po trikrat, štirikrat na leto.</i>                                                                                | Reševanje nastalih problemov                  | Sklicevanje IPS skupin v praksi              |                     | IPS                  |
| C12 | <i>Vmes pa imamo še individualne pogovore, srečanja.</i>                                                                                                                                                                              | Individualna srečanja po potrebi              | Individualni pogovori                        |                     | Delo socialnih služb |
| C13 | <i>Na IPS-ih ne moreš predelati vseh težav. Niso vse stvari za vsa ušesa. Na IPS-ih so prisotni vsi, ki so vpleteni. Tam se naredi samo načrt za naprej in evalvacija dela, torej kaj smo do zdaj že naredili, kaj je bilo dobro.</i> | Evalvacija in načrt za naprej                 | Potek dela na IPS                            |                     | IPS                  |
| C14 | <i>Ne moreš sklicati IPS na primer, ker je otrok naredil kakšen prekršek. To so stvari, ki jih rešujemo posebej. Prisotni so tisti, ki se jih situacija tiče.</i>                                                                     | Sprotno reševanje nastalih problemov          | Prisotni vsi udeleženi v problemu in rešitvi | Reševanje problemov | IPS                  |
| C15 | <i>Odvisno kako je zadeva</i>                                                                                                                                                                                                         | Povabiti vse                                  | Pregled na                                   | Načrtovanje IPS     | IPS                  |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                        |                                                     |                      |     |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|-----------------------------------------------------|----------------------|-----|
|     | <i>pereča, kakšna vprašanja so odprta, kakšne informacije moramo izmenjati. Ponavadi imamo IPS ob koncu šolskega leta. Poskušam se čimbolj uskladiti z našo psihologinjo, rejniško družino ter matično družino.</i>                                                                                   | udeležene v problemu in rešitvi        | delom                                               |                      |     |
| C16 | <i>Skoraj vedno je naloga ta, da si med seboj izmenjamo informacije; da vidimo kako drugi doživljajo otroka, da vidimo kako otrok napreduje, da si izmenjamo predloge, kaj bi bilo še dobro z otrokom narediti, itn.</i>                                                                              | Izmenjava informacij in predlogov      | Naloga sklicanega IPS                               |                      | IPS |
| C17 | <i>Ter tudi, da se sklenejo dogovori o nadaljnjem sodelovanju, da se dogovorimo, kaj bo kdo za otroka naredil, ga bomo vpisali v kakšno dejavnost, ga bo kdo vzel v obravnavo, v primeru, da je to nujno.</i>                                                                                         | Dogovori o nadaljnjem sodelovanju      | Naloga sklicanega IPS                               |                      | IPS |
| C18 | <i>IPS je prostor, kjer se zberejo vsi udeleženi v problemu in rešitvi.</i>                                                                                                                                                                                                                           | Zbrani udeleženi v problemu in rešitvi | Prostor za spremembe                                |                      | IPS |
| C19 | <i>Na IPS so vedno vabljeni rejniki in matična družina. Tam je torej dobra možnost za začetek uspešnega sodelovanja med družinama. Pomembno je, da ne kritiziramo matične družine, saj že tako ali tako velikokrat v rejniški družini vidijo tekmece, vidijo kako tam vse dobro funkcionira, ipd.</i> | Vabljeni rejniki in matični starši     | Možnost sodelovanje med matično in rejniško družino | Sodelovanje          | IPS |
| C20 | <i>Matični družini moramo dati čas, ki ga</i>                                                                                                                                                                                                                                                         | Podpreti matično                       | Podpora in pomoč                                    | Prostor za spremembe | IPS |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                             |                                  |                      |     |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|----------------------------------|----------------------|-----|
|     | <i>potrebuje za določene spremembe. Spremembe na bolje pa so potrebne, da bi se otrok vrnil nazaj k svojim staršem.</i>                                                                                                                                                         | družino, da bo zmogla spremembe             | matični družini                  |                      |     |
| C21 | <i>Rejniki so naši sodelavci. Najboljše sodelovanje se izkaže takrat, ko rejniki nudijo podporo in pomoč matični družini. Izredno pomembno za zares uspešno sodelovanje je, da matična družina na rejnike ne gleda kot na tekmece, ampak da sprejme pomoč, ki jo potrebuje.</i> | Rejniki kot sodelavci CSD                   | Podpora in pomoč matični družini | Prostor za spremembe | IPS |
| C22 | <i>Matično družino je potrebno na spremembe dobro pripraviti.</i>                                                                                                                                                                                                               | Pripraviti družino na spremembe             | Podpora in pomoč matični družini | Prostor za spremembe | IPS |
| C23 | <i>Vedno so vabljeni rejniki in matična družina.</i>                                                                                                                                                                                                                            | Vedno udeležena matična in rejniška družina |                                  | Sodelovanje          | IPS |
| C24 | <i>Glede na problematiko je zelo pogosto, skoraj vedno, vabljen šolska svetovalna služba. To je ustaljena zadeva, drugi pri nas praktično niso vabljeni. V primeru, da je otrok vključen v obravnavo, povabimo tudi terapevta, ki je z otrokom delal.</i>                       | Udeležba ostalih glede na problematiko      |                                  | Problematika         | IPS |
| C25 | <i>Mi otroka nimamo prisotnega na IPS-u. Otroka se na koncu povabi in se ga seznani kaj so se dogovorili na IPS-u. Otroku se pove samo dogovore, pri debati pa ni navzoč. So situacije, ko starši govorijo čez rejnike ali obratno, so situacije, ko rejniki govorijo čez</i>   | Seznanitev otroka z dogovori in rešitvami   |                                  | Korist otroka        | IPS |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                              |                                 |               |     |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|---------------------------------|---------------|-----|
|     | <i>otroka in to niso stvari, ki bi jih otrok moral slišati ali prenašati. Seveda se v vsaki družini pojavijo težave, ni pa treba, da otrok to posluša.</i>                                                                                                                                                                     |                                              |                                 |               |     |
| C26 | <i>Naša naloga je, da se otroku pove rešitve. Vedno ga vprašamo, če se s tem strinja in če je to zanj v redu, sprejemljivo.</i>                                                                                                                                                                                                | Seznanitev otroka z rešitvami                | Otrokovo videnje                | Korist otroka | IPS |
| C27 | <i>Pred srečanjem IPS-a z otrokom opravi pogovor psihologinja. Ona je na IPS glas otroka in je pomemben del srečanja. Vedno prej govori z otrokom, da vidi, kako se otrok počuti, kaj si želi, kaj pričakuje. Otrokovo mnenje je pomembno, da lahko potem mi to vpletemo v IPS, da se srečanje ne dogaja čisto brez njega.</i> | Individualen pogovor psihologinje z otrokom  |                                 | Glas otroka   | IPS |
| C28 | <i>Težko je tudi pričakovati od otroka, da bi med vsemi odraslimi suvereno povedal svoje mnenje in svoje želje. Seveda pa je odvisno od starosti otroka. Praksa je, da starejše od 16 let povabimo na srečanje in so prisotni na IPS-ih.</i>                                                                                   | Aktivno vključevanje otroka na IPS           | Prisotnost otroka na IPS        |               | IPS |
| C29 | <i>Kot sem že povedala, se z otrokom najprej pogovori psihologinja. Ona na srečanju zagovarja njegove želje in mnenje.</i>                                                                                                                                                                                                     | Individualen pogovor psihologinje z otrokom. |                                 | Glas otroka   | IPS |
| C30 | <i>Vse, za katere v tistem trenutku ocenjujemo, da so pomembne. Včasih je to šola, včasih zdravstveni dom, razne</i>                                                                                                                                                                                                           | Vključevanje institucij v IPS                | Udeleženi v problemu in rešitvi | Problematika  | IPS |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                            |                                     |                             |             |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------|-----------------------------|-------------|
|     | <i>svetovalnice. Se pravi vsi, ki z otrokom sodelujejo in imajo neko informacijo, ki bi jo lahko podelili z ostalimi. Odvisno je tudi od namena in teme IPS.</i>                                                                                                          |                                                            |                                     |                             |             |
| C31 | <i>Vedno damo besedo vsem udeleženiim. Najprej se pozdravimo, povemo kaj je namen današnjega srečanja in potem vsak dobi besedo, da pove svoje videnje. Vsakemu posebej se vedno da besedo.</i>                                                                           | Beseda vsem udeleženiim v problemu in rešitvi              | Pomemben delež vsakega udeleženiiga | Soustvarjanje rešitev       | IPS         |
| C32 | <i>Še posebej sem pozorna na prostor otroka, da lahko pove kar si želi. Včasih se zgodi, da ostali kar pozabijo, da je otrok tam. Pomembno se mi zdi, da jih na to opozorim in dam tudi otroku besedo; seveda, če je dovolj star, da lahko jasno izrazi svoje mnenje.</i> | Pozornost otroku, udeleženiimu na IPS                      | Zagotoviti prostor otroku           | Prostor otroka              | IPS         |
| C33 | <i>Težave so v glavnem v tem, ker matične družine pogosto ne sprejemajo rejniške družine oziroma jih doživljajo kot rivala.</i>                                                                                                                                           | Težave v sodelovanju med rejniškimi in matičnimi družinami |                                     | Sodelovanje v korist otroka | Sodelovanje |
| C34 | <i>Imamo primer, ko sta se matična in rejniška družina izredno lepo ujeli, med seboj si nudijo oporo pri stikih.</i>                                                                                                                                                      | Primer sodelovanja med rejniško in matično družino         | Primer dobre prakse                 | Sodelovanje v korist otroka | Sodelovanje |
| C35 | <i>Imamo pa primere, ko matične družine sploh ne želijo pogledati rejnike ali pa njihov dom, da bi videli, kje bo otrok živel. V teh primerih imamo težavo.</i>                                                                                                           | Primer sodelovanja med rejniško in matično družino         | Podpora in pomoč matični družini    | Sodelovanje v korist otroka | Sodelovanje |
| C36 | <i>Rejniška družina je</i>                                                                                                                                                                                                                                                | Ovire                                                      | Zagotoviti                          | Soustvarjanje               | Sodelovanje |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                   |                                                             |                        |                                                 |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|------------------------|-------------------------------------------------|
|     | <i>pripravljena sodelovati, matična družina pa je strogo proti. Včasih matične družine doživljajo rejniške družine kot nekoga, ki jim bo vzel otroka. V tem primeru sta prišla starša na IPS samo enkrat. Potrebovala sta svoj čas, kasneje sta se malo zmehčala in privadila na situacijo. Se je pa azdeva odvijala zelo počasi.</i>                                                                                                                                                                                                                                          | sodelovanja med rejniško in matično družino       | čas in prostor matični družini, da se na spremembe pripravi | sprememb               | v korist otroka                                 |
| C37 | <i>Matične družine povabimo in poskušamo vzpostaviti odnos z njimi, da bi na tem gradili skupno delo.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Vabilo matičnim družinam v skupno delo            | Pomoč in podpora matični družini                            | Delo z matično družino | Vzpostavitev odnosa, kot temelj socialnega dela |
| C38 | <i>Spodbujamo jih v spremembah, kaj naj spremenijo, kako lahko to naredijo, včasih jih kam pospremimo, ali pa kam pokličemo in se dogovorimo za termin srečanja za starše. Pomembno je, da uvidijo, da tisto kar počnejo ni v redu in da potrebujejo spremembo na bolje, da se bo lahko otrok zopet vrnil nazaj k njim. Spremembe pa se dogajajo zelo počasi, še posebno v primerih, ko starši z nami ne sodelujejo in jih je težko povabiti v kakršenkoli dialog. Tukaj se spremembe težje zgodijo, ker se vrtijo v začaranem krogu. Nimajo sogovornika in ostajajo isti.</i> | Spodbujanje matične družine v spremembah na bolje | Pomoč in podpora matični družini                            | Soustvarjanje sprememb |                                                 |
| C39 | <i>Meni se je to zgodilo ravno zdaj, ko me je klicala deklica, ki zaključuje z rejništvom.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Predstavitev možnosti otroku za naprej            | Podpora in pomoč otroku                                     |                        | Stiska otroka                                   |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                            |                                                                |  |                                  |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|--|----------------------------------|
|     | <i>Ona me je poklicala in izrazila željo, da bi z menoj govorila, da bi ji predstavila možnosti za naprej. Mogoče so nekateri otroci še premajhni, da bi kar sami od sebe poklicali na CSD.</i>                                                                                                                                                         |                                                            |                                                                |  |                                  |
| C40 | <i>Ponavadi v teh družinah ni nobene čustvene topline, ki pa jo otrok nujno potrebuje. Ne gre tukaj vedno samo za alkoholizem, ali pa samo za slabo skrb, zanemarjanje. Starši, ki jim je mar za otroka, začnejo spreminjati stvari že takoj, ko jih 'sociala' samo malo bolj od blizu pogleda. Največkrat gre za otroke, ki so čustveno zapuščeni.</i> | Skrb za otroka v matični družini                           | Želja po spremembah                                            |  | Odnosi                           |
| C41 | <i>Ko mi izvemo za eno situacijo v družini, ji že pred tem pomaga šola, vrtec... Potem, ko pridemo na vrsto mi, se s starši najprej pogovarimo in začnemo načrtovati spremembe na bolje, ki so v družini nujno potrebne.</i>                                                                                                                            | Podpora in pomoč drugih institucij                         | Načrtovanje potrebnih sprememb, ki se v družini morajo zgoditi |  | Podpora in pomoč matični družini |
| C42 | <i>Če tudi to ni dovolj, se odpre ugotovitveni postopek. To traja več let. Ugotovitveni postopek se ne zaključi kar čez noč. Vedno je cilj, da bi družini pomagali, da sami nekaj spremenijo. Ne gremo takoj odvzeti otroka, vedno poskušamo druge stvari.</i>                                                                                          | Cilj ugotovitvene ga postopka pomoč družini pri spremembah | Ugotovitveni postopek                                          |  | Spremembe v matični družini      |
| C43 | <i>Največji razlog, da se</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Nasilje, kot                                               | Multidisci-                                                    |  | Odvzem                           |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                         |                                           |                                 |                      |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------|----------------------|
|     | <i>otroka takoj odvzame je fizično nasilje. Veliko pa je tudi zanemarjanja, ki je tudi nasilje, a ga je potrebno dokazati. Vedno imamo multidisciplinarne time in strokovne svete, da se lahko strokovni delavci različnih strok skupaj posvetujemo in odločimo. V nekaterih centrih se odločajo celo za izvedence, da preverijo ali se da še kaj narediti ali je odvzem res najboljša rešitev.</i> | razlog za odvzem otroka matični družini | plinarni timi, strokovni sveti, izvedenci |                                 | otroka               |
| C44 | <i>Vedno se z otroki opravijo pogovori, vendar se pogosto dogaja, da otroci svoje starše ščitijo. Vse, kar ti otroci poznajo, je življenje, ki ga živi njihova družina. Lahko jim govorimo, da drugje družine drugače, bolje funkcionirajo. To je za otroka tuje in tega se otrok boji.</i>                                                                                                         | Strah otroka pred neznanim              | Lojalnost otrok svojim staršem            | Individualni pogovori z otrokom | Lojalnost            |
| C45 | <i>Moje izkušnje kažejo, da noben otrok, ne glede na to, v kako slabi družini živi, noče drugam.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                         | Lojalnost otrok svojim staršem            | Izkušnje socialne delavke       | Lojalnost            |
| C46 | <i>Samo en primer sem imela, ko je punca stara 15 let prišla na center in rekla, da ne želi več živeti z mamo, da naj ji najdejo drugo družino. Na njeno željo smo začeli iskati rejniško družino.</i>                                                                                                                                                                                              | Želja otroka po boljši družini          | Iskanje primerne rejniške družine         |                                 | Delo socialnih služb |
| C47 | <i>Vsi otroci ščitijo svoje starše in želijo ostati v okolju, ki ga poznajo. Tam znajo</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                         | Lojalnost otrok svojim staršem            | Izkušnje socialne delavke       | Lojalnost            |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                   |                                             |                           |                      |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------|---------------------------|----------------------|
|     | <i>funkcionirati.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                   |                                             |                           |                      |
| C48 | <i>Ponavadi si pomagamo z vmesnimi postajami, lahko so to razni krizni centri (Palčica) ali pa v okviru zdravstva. Ne vzamemo otroka iz ene družine in ga odpeljemo v drugo družino. Najdemo eno vmesno, nevtralno območje, kjer se potem začnejo izvajati obiski bodoče rejniške družine.</i> | Prehod otroka iz ene družine v drugo družino      | Postopno navajanje otroka na spremembe      | Vmesne, nevtralne postaje | Delo socialnih služb |
| C49 | <i>V teh primerih se vključi tudi psihologinja in govori z otroki. Odvisno tudi koliko je otrok dojemljiv, koliko je prestrašen. Eni se prej navadijo na spremembo, drugi jo osvojijo kasneje. Vsak otrok potrebuje svoj čas.</i>                                                              |                                                   | Individualen pogovor s psihologinjo         | Podpora in pomoč otroku   | Glas otroka          |
| C50 | <i>Rejništvo se zaključi, kadar se ugotovi, da so zadeve urejene, da se lahko otrok vrne v matično družino.</i>                                                                                                                                                                                | Vidni razlogi za vrnitev otroka v matično družino | Vrnitev otroka v matično družino            |                           | Zaključek rejništva  |
| C51 | <i>Zavedamo se, da popolne družine ni. Obstaja pa dilema: ali je že dovolj dobro ali še ne. Takrat z otroki govori tudi psihologinja.</i>                                                                                                                                                      |                                                   | Individualen pogovor s psihologinjo         |                           | Zaključek rejništva  |
| C52 | <i>Rejništvo se zaključi z IPS-om, na katerega so vabljeni vsi; matični starši, rejniki, otrok. Praznujemo konec uspešno zaključenega rejništva. Rejnikom se zahvalimo, ampak vseeno pustimo vrata odprta, še za kakšnega otroka, ki bi kasneje potreboval rejniško družino. Seveda se za</i>  | Zbrani vsi udeleženi v problemu in rešitvi        | Proslavljanje za uspešno izvedeno rejništvo |                           | Zaključek rejništva  |

|  |                                                                                                                                                                                                                             |  |  |  |  |
|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|
|  | <i>sodelovanje zahvalimo<br/>tudi matični družini, saj<br/>je uspela na bolje<br/>spremeniti življenje in<br/>pripraviti prostor za<br/>otroka. Sodelovanje<br/>vseh je vedno<br/>najpomembnejši<br/>element rejništva.</i> |  |  |  |  |
|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|